

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Bakalářská práce

Veřejné finance ČR

Lucie Doláková

© 2023 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Lucie Doláková

Podnikání a administrativa

Název práce

Veřejné finance ČR

Název anglicky

Public finances of the Czech Republic

Cíle práce

Cílem bakalářské práce je identifikovat funkci ekonomiky veřejného sektoru, její složky a finance na území České republiky se zaměřením na tvorbu státního rozpočtu. Hlavního cíle bude dosaženo za pomoci dílčích cílů.

Metodika

Při zpracování bakalářské práce bude nejprve provedena rešerše odborných literárních zdrojů. V případě analytické části budou analyzovány ekonomické výsledky veřejného sektoru ČR (rozpočet, dluh, deficit, saldo). Poslední část bakalářské práce se bude věnovat dopadu současného stavu financí a úsporným opatřením.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

deficit, příjmy, rozpočet, státní dluh, výdaje

Doporučené zdroje informací

MAAYTOVÁ, A. – OCHRANA, F. – PAVEL, J. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-5561-8.

MUSGRAVE, R. A. – MUSGRAVE, P. B. *Veřejné finance v teorii a praxi*.

OCHRANA, F. – PAVEL, J. – VÍTEK, L. *Veřejný sektor a veřejné finance : financování nepodnikatelských a podnikatelských aktivit*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3228-2.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Tomáš Vacek, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 15. 6. 2022

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 27. 10. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 19. 11. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Veřejné finance ČR" jsem vypracoval(a) samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor(ka) uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.3.2023

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Tomášovi Vackovi, Ph.D. za cenné rady a připomínky, které mi poskytl při zpracování této bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat mé rodině za jejich podporu během mého studia.

Veřejné finance ČR

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá tématem veřejných financí v České republice s hlavním zaměřením na státní rozpočet. Teoretická část práce objasňuje hlavní teoretické pojmy a problematiku veřejných financí. Nejdříve jsou popsány veřejné finance a jejich funkce, veřejný sektor, jeho příjmy a výdaje a základy fiskální a rozpočtové politiky. Dále se práce zabývá státním rozpočtem a jeho návrhem. Praktická část se zabývá státním rozpočtem a hospodařením státu. Je vypracována na základě analýzy výsledků státních rozpočtů a dalších hospodářských ukazatelů v jednotlivých letech od roku 2012 do roku 2022, kdy na rozpočet působily také vnější vlivy způsobeny například pandemií Covidu-19, s úvodem do ekonomické situace předcházejících let a také s předpokládanou predikcí Ministerstva financí pro další roky. Součástí práce jsou také možná úsporná opatření, které mohou vést k úspoře financí. Provedenou analýzou bylo zjištěno, že se stav veřejných financí zhoršuje a Česká republika se stále více zadlužuje, je tedy nutné přistoupit k opatřením, která změni aktuální vývoj.

Klíčová slova: příjmy, výdaje, státní dluh, rozpočet, saldo, deficit, veřejné finance, daňový systém, úsporná opatření, fiskální politika

Public finances of the Czech Republic

Abstract

This bachelor's thesis deals with the topic of public finances in the Czech Republic with the main emphasis on the state budget. The theoretical part of the thesis deals with the main theoretical concepts and issues related to public finances. The first part describes public finances and their functions, as well as public sector, its revenues and expenditures and the principles of fiscal and budgetary policy. The second part deals with the state budget and budgeting process. The practical part deals with the state budget and state management. It is based on the analysis of the results of state budgets and other economic indicators in individual years from 2012 to 2022, when the budget was also affected by external factors caused by, for example, the Covid-19 pandemic, with an insight into the economic situation of the previous years and also the prediction of the Ministry of Finance for the upcoming years. The thesis also includes possible austerity measures that may lead to financial savings. The analysis has shown that the state of public finances is getting progressively worse and the Czech Republic is becoming increasingly indebted and it is necessary to take measures to change the current development.

Keywords: revenues, expenditures, public debt, budget, balance, deficit, public finances, tax system, austerity measures, fiscal policy

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	12
3 Teoretická východiska	13
3.1 Veřejný sektor	13
3.1.1 Veřejné finance	13
3.1.2 Funkce veřejných financí	14
3.1.3 Normativní a pozitivní pohled na veřejné finance	14
3.2 Veřejné výdaje	15
3.2.1 Sociální zabezpečení	18
3.2.2 Systém sociálního zabezpečení	19
3.3 Veřejné příjmy	21
3.3.1 Veřejné poplatky	23
3.3.2 Daňový systém	23
3.4 Daňová soustava	23
3.4.1 Nepřímé daně	24
3.4.2 Přímé daně	24
3.4.3 Daňová progresse	25
3.5 Fiskální politika	26
3.6 Typy fiskální politiky	26
3.6.1 Fiskální nerovnováha	27
3.6.2 Krátkodobá fiskální nerovnováha	27
3.6.3 Dlouhodobá fiskální nerovnováha	28
3.6.4 Indikátory fiskálního zdraví	28
3.7 Rozpočtová politika	29
3.8 Rozpočtová soustava	30
3.9 Státní rozpočet	30
3.9.1 Státní dluh	31
3.9.2 Veřejný dluh	32
3.10 Rozpočtový cyklus	33
3.10.1 První fáze – návrh	34
3.10.2 Druhá fáze – schvalování	34
3.10.3 Třetí fáze – realizace	35
3.10.4 Čtvrtá fáze – vyhodnocení	35
3.10.5 Rozpočtové provizorium	35
3.11 Odborné orgány spojené s veřejnými financemi	36
3.11.1 Národní ekonomická rada vlády	36
3.11.2 Národní rozpočtová rada	36

4 Vlastní práce.....	37
4.1 Americká hypoteční krize	37
4.1.1 Ekonomická recese	38
4.1.2 Následky Velké recese v České republice	38
4.2 Analýza státních rozpočtů v jednotlivých letech	39
4.2.1 Státní rozpočet 2012	39
4.2.2 Státní rozpočet 2013	40
4.2.3 Státní rozpočet 2014	41
4.2.4 Státní rozpočet 2015	42
4.2.5 Státní rozpočet 2016	43
4.2.6 Státní rozpočet 2017	44
4.2.7 Státní rozpočet 2018	46
4.2.8 Státní rozpočet 2019	47
4.2.9 Státní rozpočet 2020	48
4.2.10 Státní rozpočet 2021	50
4.2.11 Pandemie Covid-19 v letech 2020/2021	51
4.2.12 Státní rozpočet 2022	51
4.2.13 Zadlužování ČR v letech 2019-2022	52
4.3 Plánovaný rozpočet na rok 2023	52
4.3.1 Daň z neočekávaných zisků	53
4.4 Výhledový plán ministerstva financí	54
4.5 Analýza výsledků státního rozpočtu	54
4.5.1 Analýza vývoje příjmů.....	54
4.5.2 Analýza vývoje výdajů	55
4.5.3 Analýza salda.....	56
4.5.4 Analýza vývoje státního dluhu	58
4.5.5 Státní dluh v poměr k HDP.....	59
4.6 Chyby v závěrečných účtech.....	60
4.7 Úsporná opatření	61
4.7.1 Hospodaření s nemovitostmi a dislokace.....	61
4.7.2 Privatizace.....	63
4.7.3 Valorizace důchodů	64
4.7.4 Snížení počtu zaměstnanců.....	65
4.7.5 Digitalizace	67
4.7.6 Vyšší výběr spotřebních daní.....	68
4.7.7 Zvýšení daně z nemovitých věcí.....	69
5 Závěr.....	70
6 Seznam použitých zdrojů	72
7 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratek.....	86

7.1	Seznam tabulek	86
7.2	Seznam grafů.....	86
7.3	Seznam použitých zkratk.....	86

1 Úvod

Předmětem této bakalářské práce jsou veřejné finance se zaměřením na státní rozpočet, který je významnou položkou a ukazatelem hospodaření daného státu.

Veřejné finance jsou neodmyslitelnou součástí každého státu a významně se podílejí také na životě každého občana. S tím je spojena také tvorba státních rozpočtů, která odráží hospodaření státu. V dnešním světě je téměř nemožné, aby se s pojmy, které jsou spojeny s touto problematikou někdo nesetkal, protože je slýcháme v běžném životě všude kolem nás. Ať už v televizním vysílání nebo v novinách se téměř každý den můžeme setkat s informacemi, které se tohoto tématu týkají. V souvislosti s tím ale slýcháme také velkou kritiku na vlády posledních let a špatný vývoj našich státních financí.

Nejčastěji spojovaná činnost v souvislosti s veřejnými financemi je tvorba rozpočtů, kromě toho jsou ale významným fiskálním nástrojem, který umožňuje ovlivnit ekonomický růst nebo stabilitu měny. Zároveň také ale pomocí výběru daní nebo vyměření důchodu ovlivňují naše soukromé finance. Vzhledem k tomu, že se jedná o peněžní vztahy, které se odehrávají mezi veřejným sektorem a ostatními subjekty, je důležité, aby každý člověk rozšiřoval v této oblasti své znalosti.

Tvorba státního rozpočtu a jeho příjmy a výdaje významně ovlivňují jak naši přítomnost, tak budoucnost. I přes to, že dnes patří veřejné finance ke každému správně fungujícímu státu, nebylo tomu tak vždycky. Historicky prošly velkou transformací. Prvopočátky hospodaření s veřejnými financemi spadají do 17. století v Anglii, kdy Parlament začal schvalovat veškeré veřejné příjmy. První státní rozpočet byl ale vytvořen až v roce 1766 v Rakouské monarchii v období vlády Marie Terezie. Toto období je spojeno také s nástupem průmyslové revoluce, kdy došlo k oddělování soukromého a státního hospodaření. Výrazná změna ve vnímání státního rozpočtu nastala až ve 30. letech 20. století a od té doby se neustále vyvíjí jeho moderní pojetí.

Ústředním orgánem v této oblasti je Ministerstvo financí. Historicky je s veřejnými financemi spojena spousta významných jmen, například první československý ministr financí Alois Rašín. Ten měl při formování nového státu nelehký úkol, kterým byla měnová reforma. Od té doby se na postu ministra financí vystřídal již přes 50 ministrů. Za těchto více než sto let se v důsledku výrazného vývoje pohled na veřejné finance značně změnil a dnes se můžeme setkat s množstvím odlišných definic a pohledů na stejnou problematiku.

2 Cíl práce a metodika

Cílem této bakalářské práce je zhodnotit vývoj státního rozpočtu, státního dluhu a celkového stavu veřejných financí v ČR v letech 2012 až 2022 a nalézt možná úsporná opatření. Teoretická část práce se zabývá funkcí veřejných financí pod záštitou veřejného sektoru se zaměřením na tvorbu státního rozpočtu na území České republiky. Praktická část práce se zabývá výsledky hospodaření s veřejnými financemi publikovanými Ministerstvem financí a souvisejícími orgány. Hlavního cíle bude dosaženo za pomoci dílčích cílů

Bakalářská práce bude rozdělena na praktickou a teoretickou část. Při zpracování bakalářské práce bude nejprve provedena rešerše odborných literárních zdrojů a publikací, které se zaměřují na dané téma. Teoretická práce se bude popisovat funkcí veřejných financí a fiskální a rozpočtové politiky. Závěr teoretické části se bude zabývat charakteristikou státního rozpočtu a rozpočtového cyklu. V praktické části budou analyzovány a porovnávány ekonomické výsledky veřejného sektoru ČR (rozpočet, dluh, saldo) podle údajů Ministerstva financí za roky 2012 až 2022. Poslední část bakalářské práce se bude věnovat dopadu současného stavu financí a úsporným opatřením.

3 Teoretická východiska

3.1 Veřejný sektor

Česká republika se nachází v ekonomickém systému smíšené ekonomiky, kde proti sobě stojí tržní a veřejný sektor. Oba tyto sektory se navzájem ovlivňují. Některé publikace tohoto rozdělení rozšiřují také o třetí skupinu, neziskový sektor. Jde o významnou část národního hospodářství. Veřejný sektor působí pomocí veřejných financí daněmi, dotacemi a dávkami, což následně ovlivňuje aktivitu soukromého sektoru.

Hlavními úkoly je zabezpečení veřejných statků a zejména napravovat důsledky způsobené **tržním selháním**, kvůli kterému je také existence celého veřejného sektoru velice podstatná.¹

Mezi základní charakteristiky veřejného sektoru patří **společné vlastnictví**, které je spravováno dvěma druhy činitelů veřejné správy, kterými jsou **státní správa** a **samospráva**. Ti realizují fungování sektoru ve prospěch **veřejného zájmu**, tedy tak, aby odpovídalo potřebám společnosti za pomoci financování z veřejných financí. Je zastupován aktéry, zejména politiky, kteří jsou za fungování veřejných politik zodpovědní. V České republice je pro veřejné finance velmi podstatné **Ministerstvo financí**.²

Veřejný sektor lze strukturovat do tří skupin. Nejčastěji využíváme členění podle resortů, do kterých spadají ministerstva. Rozlišovat ho můžeme ale i podle institucí, nebo procesů. Zahrnuje tak například nejen veřejnou správu, justici, školství, vědu a výzkum, kulturu, ale i zdravotnictví, policii, armádu, nebo vodní hospodářství, veřejnou hromadnou dopravu a sociální služby.³

Cílem veřejného sektoru je pomocí veřejných financí zasahovat do ekonomického systému, snižovat nerovnosti, zajišťovat veřejné statky, přerozdělovat bohatství a uspokojovat potřeby občanů státu.⁴

3.1.1 Veřejné finance

Veřejnými financemi jsou takové **finanční prostředky**, které jsou korigovány pomocí veřejných výdajů a příjmů nebo cenových regulací. Jde o finanční vztah mezi orgány veřejné správy a ostatními subjekty.⁵ Jsou získávány pomocí daní, cla, poplatků a jiných příjmů, ale

¹ HAMERNÍKOVÁ, B., MAAJTOVÁ, A. 2010. *Veřejné finance*. Praha: Wolters Kluwer. s. 22-23.

² OCHRANA, F., PAVEL, J., VÍTEK, L. a kol. 2010. *Veřejný sektor a veřejné finance*. Praha: Grada. s. 17-18.

³ PEKOVÁ, J., PILNÝ, J. 2002. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. Praha: ASPI. s. 22.

⁴ PEKOVÁ, J., PILNÝ, J. 2002. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. Praha: ASPI. s. 20-21.

⁵ HAMERNÍKOVÁ, B., KUBÁTOVÁ, K. 2004. *Veřejné finance*. Praha: Eurolex. s. 18.

pomocí nich jsou financovány náklady na pořízení statků nebo služeb. Jak uvádí Dvořák, „*tyto vztahy nejsou živelné, ale podléhají vládnímu finančnímu plánu, který po schválení parlamentem nabývá dokonce podobu zákona.*“ To znamená, že se jedná o finanční vztahy, které jsou plánované a organizované.⁶ Úzce souvisí s rozpočtovou a fiskální politikou. Orgán, který má veřejnou rozpočtovou soustavu na starosti je v České republice Ministerstvo financí. Kontrolní funkci potom vykonává Nejvyšší kontrolní úřad.⁷ Existence veřejných financí také zabraňuje **tržnímu selhání**, kterému lze předejít pomocí jejich nástrojů.

3.1.2 Funkce veřejných financí

Tři hlavní principy veřejných financí jsou:⁸

a) **nenávratnost**

Plátce je povinen zaplatit, ale nevzniká mu žádný nárok na vrácení nebo na protislužbu.

b) **neekvivalentnost**

Mezi výší výdaje, který je odváděn státu a příjmem od státu není přímá vazba

c) **nedobrovolnost**

Určuje, že poplatník je podle právních předpisů povinen odvádět platby.

3.1.3 Normativní a pozitivní pohled na veřejné finance

Normativní pohled zdůrazňuje nutnost vládních zásahů do ekonomiky. Aby zabránil **tržnímu selhání**, využívá tři základní funkce veřejných financí:⁹

a) **alokační funkce**, která má za úkol efektivně přidělovat omezené zdroje. Souvisí s produkcí a zabývá se druhem a počtem veřejných statků, které budou pořízeny z veřejného rozpočtu. Je důležitá zejména v případě, kdy je tržní cena deformována a není možné zdroje efektivně přidělovat.

b) **redistribuční funkce**, která řeší komu a v jakém množství odebrat zdroje a jak je následně přerozdělit, aby bylo zabráněno sociální nerovnoměrnosti. Jedná se například o sociální dávky a hlavním kritériem je v tomto případě spravedlnost.

⁶ DVOŘÁK, P. 2008. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck. s. 5.

⁷ HAMERNÍKOVÁ, B., KUBÁTOVÁ, K. 2004. *Veřejné finance*. Praha: Eurolex. s. 308.

⁸ HAMERNÍKOVÁ, B., MAAYTOVÁ, A. 2010. *Veřejné finance*. Praha: Wolters Kluwer. s. 18.

⁹ MUSGRAVE, R. A., MUSGRAVE, P. B. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Management Press, 1994. s. 6-11.

c) **stabilizační funkce**, která využívá fiskálních nástrojů k efektivnímu fungování ekonomiky. Jejím cílem je zmírnit oscilace, které způsobuje hospodářský cyklus. Za pomoci měnových (povinné rezervy, diskontní sazba) a fiskálních (veřejné příjmy a výdaje) nástrojů, lze ovlivnit zaměstnanost, inflaci nebo bilanci státního rozpočtu.¹⁰

Více kritický **pozitivní pohled** popisuje Dvořák jako „*rozsáhlou politickou hru, ve které proti sobě stojí jen obtížně slučitelné skupinové zájmy.*“¹¹ Využívá znalosti o teorii veřejné volby.

3.2 Veřejné výdaje

Veřejné výdaje jsou finanční prostředky, které stát využívá pro své cíle a činnosti. Jsou kryté veřejnými příjmy a lze je také definovat jako nenávratné a neekvivalentní. Informační centrum vlády uvádí, že mezi veřejné výdaje patří například: „*náklady spojené s činností organizačních složek státu, činností příspěvkových organizací, dávky důchodového pojištění, dávky nemocenského pojištění, dávky státní sociální podpory, peněžní dary do zahraničí, nákup cenných papírů nebo výdaje na vládní úvěry.*“¹²

Lze je rozdělit do dvou základních skupin, a to na vládní výdaje a transfery.

Vládní výdaje jsou vynaloženy za účelem financování státních institucí, veřejných projektů a programů, které jsou vytvářeny v rámci plnění veřejných zakázek. Za pomoci vládních výdajů jsou pořizovány statky a služby. Slouží tedy k nákupu práce, zboží nebo investic, tedy vstupů do veřejného sektoru.¹³ Agregátní poptávku ovlivňují přímo.

Druhou skupinu, **transfery**, které jsou speciálním druhem veřejných výdajů, charakterizují Hamerníková a Maaytová jako „*veřejné prostředky, které jsou poskytovány s určitým cílem různým subjektům, ale nevzniká zde žádné protiplnění.*“¹⁴ Slouží k výplatě důchodů, podpory nezaměstnanosti nebo pojistného. Výdaje na důchody jsou zároveň také nejvyšší položkou a není možné je pokrýt pouze z příjmů na důchodové pojištění. Musí tedy být využito také jiných zdrojů. Transfery, na rozdíl od vládních výdajů, ovlivňují agregátní poptávku zprostředkovaně.

Tyto výdaje tedy slouží jako investice pro lepší život a podporují například rozvoj zdravotnictví, vzdělávání nebo zaměstnanosti.

¹⁰ DVOŘÁK, P. 2008. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck. s. 8.

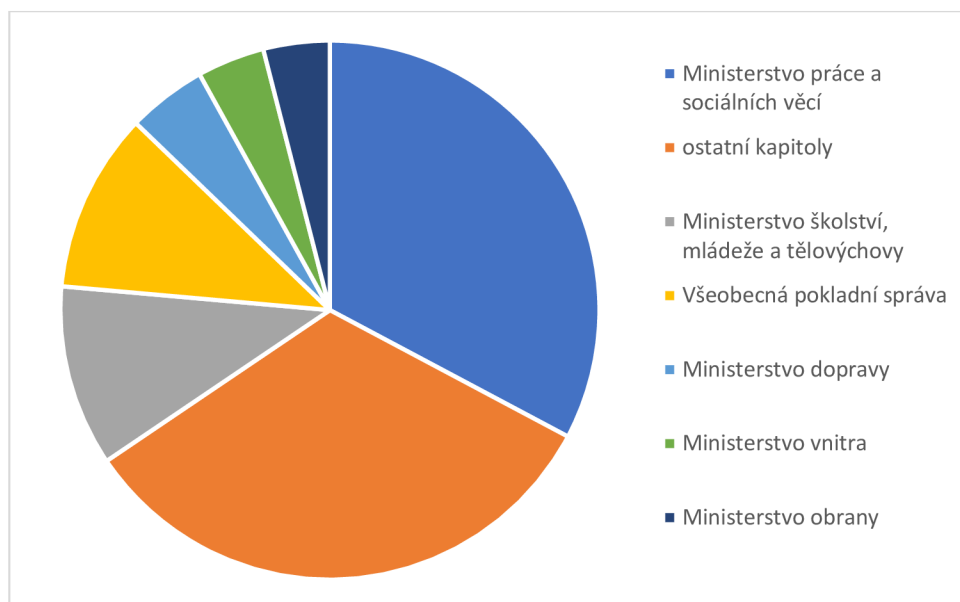
¹¹ DVOŘÁK, P. 2008. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck. s. 19.

¹² Vláda České republiky: Informační centrum vlády. *Co je státní rozpočet a jaká je jeho struktura?*. [online]. [cit. 2022-10-8]. Dostupné z: <https://icv.vlada.cz/scripts/modules/advice/detail.php?id=646>

¹³ HAMERNÍKOVÁ, B., MAAYTOVÁ, A. 2010. *Veřejné finance*. Praha: Wolters Kluwer. s. 77.

¹⁴ HAMERNÍKOVÁ, B., MAAYTOVÁ, A. 2010. *Veřejné finance*. Praha: Wolters Kluwer. s. 77.

Graf 1 Podíl nejdůležitějších kapitol na čerpání výdajů

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2022)

Z hlediska **povinnosti státu hradit výdaje** je můžeme dělit do tří kategorií. Rozlišujeme: ¹⁵

a) **Mandatorní výdaje**

Pod tímto pojmem se rozumí výdaje, které je stát podle zákona nebo jiné právní normy či závazku povinen vyplácet. Představují až 50-60 % celkových výdajů ze státního rozpočtu a jsou tedy nejvyšší položkou. Patří mezi ně důchodové pojištění, podpora v nezaměstnanosti, výdaje na dluhovou službu a volby nebo také příspěvky do rozpočtu EU, mezinárodních organizací a dotace.

b) **Quasi-mandatorní výdaje**

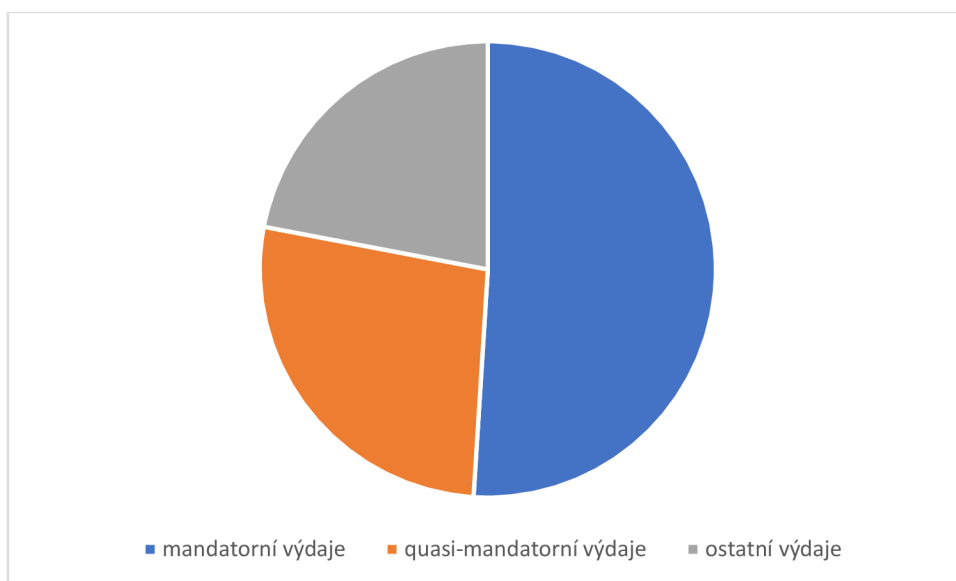
Tyto výdaje jsou považovány za nezbytné, ale nejsou stanoveny žádným zákonem. Zajišťují chod státu a patří mezi ně platy zaměstnanců veřejného sektoru nebo výdaje na obranu.

c) **Nemandatorní výdaje**

Ostatní výdaje jsou takové, kterými vláda dokáže regulovat rozvoj ekonomiky a reagovat tak na vývoj hospodaření.

¹⁵ Státní rozpočet 2021 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí. *Ministerstvo financí* [online]. 29.3.2021 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2021_Statni-rozpocet-v-kostce_v01.pdf

Graf 2 Přibližná struktura výdajů SR

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2022)

Kromě těchto dvou výše zmíněných rozdělení existuje také dělení podle hledisek, které nám po rozlišení celkových výdajů umožňují bližší pohled na jednotlivé oblasti, na které byly výdaje vynaloženy: ¹⁶

1) podle kapitol

Jednou z prvních možností rozdělení je pohled na vynaložené výdaje podle jednotlivých kapitol. Umožňuje nám pozorovat samotné instituce, které čerpají finanční prostředky z rozpočtu. Instituce, která spotřebovává zpravidla největší množství financí je Ministerstvo práce a sociálních věcí, které se stará o důchody, dávky a podpory. Najdeme zde však také kapitolu Všeobecná pokladní správa, která sleduje veškeré příjmy a výdaje, které nezapadají do jiných kapitol, jako například odvody do rozpočtu EU nebo platby zdravotního pojištění za státní pojištěnce.

2) podle odvětví

Čtvrtou možností rozdělení je sledování výdajů podle odvětví. Zde můžeme vidět, jaké částky spotřebovávají jednotlivé sektory jako například zemědělství, vzdělávání, sociální věci a zaměstnanost nebo například doprava.

¹⁶ Státní rozpočet 2014 v kostce: Informační příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 28.3.2014 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2014_Statni-rozpocet-v-kostce_II.pdf

Existují také faktory, které ovlivňují růst veřejných výdajů: ¹⁷

a) **Změny v demografické struktuře**

Veřejné výdaje jsou ovlivněny růstem a stárnutím obyvatel, protože je potřeba vynaložit více veřejných služeb a statků. Obyvatelstvo se pro zjištění vlivu tohoto faktoru dělí do tří věkových kategorií, ze kterých každá využívá jiné veřejné výdaje (například zdravotnictví, školní docházka, důchodový systém).

b) **Technologické změny**

Zavedení nových technologií zvyšuje požadavky na veřejné výdaje.

c) **Demonstrační efekt**

Obyvatelé jedné země porovnávají veřejné statky a služby poskytované v jiném státě a požadují to samé.

d) **Peacockova a Wisemanova ¹⁸ analýza (prahový zákon)**

Krise způsobí nárůst nákladů, ty už ale zůstanou trvale vysoké a po skončení krize se nesníží.

Růst veřejných výdajů zdůvodňují také dva **zákony**. První byl pojmenován po **Adolfu Wagnerovi** ¹⁹, podle kterého „*podíl veřejných výdajů na národním produktu roste s růstem důchodu na jednoho obyvatele, respektive s hospodářským rozvojem země.*“ ²⁰ Druhý zákon definoval **William Jack Baumol** ²¹, který uvedl, že „*náklady na jednotku výkonu ve veřejném sektoru zvyšují.*“ ²²

3.2.1 Sociální zabezpečení

Peková charakterizuje sociální zabezpečení jako „soubor institucí a opatření, které směřují ke zlepšení základních životních podmínek obyvatel“ ²³. Jde většinou o **neplánované nepříznivé situace**, ale v případě stáří se jedná také o situace očekávané, kdy stát musí zasáhnout a reagovat na selhání trhu v sociální oblasti. Zahrnuje ale také **sociální jistoty**, jako například právo na ošetření. Situace, na které se vztahuje jsou: „*ohrožení zdraví a nemoc,*

¹⁷ MAAYTOVÁ, A., OCHRANA, F., PAVEL, J. a kol. 2015. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada. s. 49-51.

¹⁸ Alan T. Peacock (1922-2014) a Jack Wiseman (1919-1991), britští ekonomové

¹⁹ Adolf Wagner (1835-1917), německý ekonom a politik

²⁰ MAAYTOVÁ, A., OCHRANA, F., PAVEL, J. a kol. 2015. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada. s. 50.

²¹ William Jack Baumol (1922-2017), americký ekonom a profesor

²² MAAYTOVÁ, A., OCHRANA, F., PAVEL, J. a kol. 2015. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada. s. 51.

²³ PEKOVÁ, J., PILNÝ, J. 2002. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. Praha: ASPI. s. 266.

nezaměstnanost, pracovní poškození a invalidita, pracovní úraz a nemoci z povolání, stáří, mateřství, rodičovství, úmrtí živitele.“²⁴

Je realizováno prostřednictvím veřejných institucí a jedná se o **veřejné programy**. Sociální zabezpečení výrazně zatěžuje veřejné rozpočty, zejména veřejné výdaje, konkrétně skupinu mandatorních výdajů, do kterých spadají.²⁵

3.2.2 Systém sociálního zabezpečení

Sociální politika je vykonávána pomocí **dávek**, které se dělí do tří skupin:²⁶

- a) Dávky **zásluhové**- částka je rozdělena podle výše výdělků,
- b) Dávky **univerzální**- každý dostane stejnou částku,
- c) Dávky **individualizované**- částka se odvíjí od individuálního jedince.

Samotný dávkový systém České republiky se dělí do čtyř pilířů:²⁷

a) Sociální pojištění

Velmi důležitý nástroj sociálního zabezpečení je sociální pojištění. Jeho úkolem je pojištění proti rizikům a přerozdělení důchodů. Výše pojištění se odvíjí od příjmů jedince, proto *také „v systémech povinného sociálního pojištění musí bohatí dotovat chudé“*.²⁸ Chudí lidé si totiž mohou dovolit platit pouze nízké částky.

Rozlišujeme několik pojistných systémů sociálního pojištění. Jedním z nich je **veřejné zdravotní pojištění**, které jsou povinni platit všichni občané. Pomocí zdravotního pojištění je proplácena zdravotní péče a veškeré náklady s ní spojené. Je spravováno zdravotními pojišťovnami, a tak odděleno od státního rozpočtu.

Další velice významnou a nejvíce nákladnou položkou je **důchodové pojištění**. Ministerstvo financí uvádí, že *„výdaje na důchody je obecně nutné dlouhodobě částečně dokrývat z jiných zdrojů než jen z příjmů.“*²⁹ Platit ho musí každý zaměstnaný. Z důchodového pojištění je kryto několik typů důchodových dávek a to starobní důchod, invalidní důchod a důchody vdovecký/vdovský a sirotčí.

²⁴ HAMERNÍKOVÁ, B., KUBÁTOVÁ, K. 2004. *Veřejné finance*. Praha: Eurolex. s. 216.

²⁵ HAMERNÍKOVÁ, B., KUBÁTOVÁ, K. 2004. *Veřejné finance*. Praha: Eurolex. s. 213-216.

²⁶ HAMERNÍKOVÁ, B., KUBÁTOVÁ, K. 2004. *Veřejné finance*. Praha: Eurolex. s. 219.

²⁷ OCHRANA, F., PAVEL, J., VÍTEK, L. a kol. 2010. *Veřejný sektor a veřejné finance*. Praha: Grada. s. 161-168.

²⁸ HAMERNÍKOVÁ, B., KUBÁTOVÁ, K. 2004. *Veřejné finance*. Praha: Eurolex. s. 220.

²⁹ Státní rozpočet 2021 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí. *Ministerstvo financí* [online]. 29.3.2021 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2021_Statni-rozpocet-v-kostce_v01.pdf

Nemocenské pojištění pomáhá osobám, které se z různých důvodů staly práce neschopnými. Vyplácí jim dávky, které zajišťují náhradu jejich příjmu. Aby osoba mohla toto pojištění čerpat, musí ho platit. Zaměstnanci odvádějí nemocenské pojištění povinně, OSVČ dobrovolně. Jedná se o nemocenské dávky, peněžitou pomoc v mateřství, ošetřovné a vyrovnávací příspěvek v mateřství.

b) Státní sociální podpora

Druhý pilíř dávkového systému je finanční příspěvek, podporující osoby, které se ocitly v nepříznivé situaci nebo hmotné nouzi. Pro čerpání sociální podpory není třeba přispívat do systému. Dělí se na příjmově testované dávky, které jsou vypláceny na základě příjmů osob. Zde patří přídavky na dítě, porodné a příspěvky na bydlení. Druhou skupinou jsou dávky netestované, mezi které patří rodičovský příspěvek, pohřebné a dávky pěstounské péče.

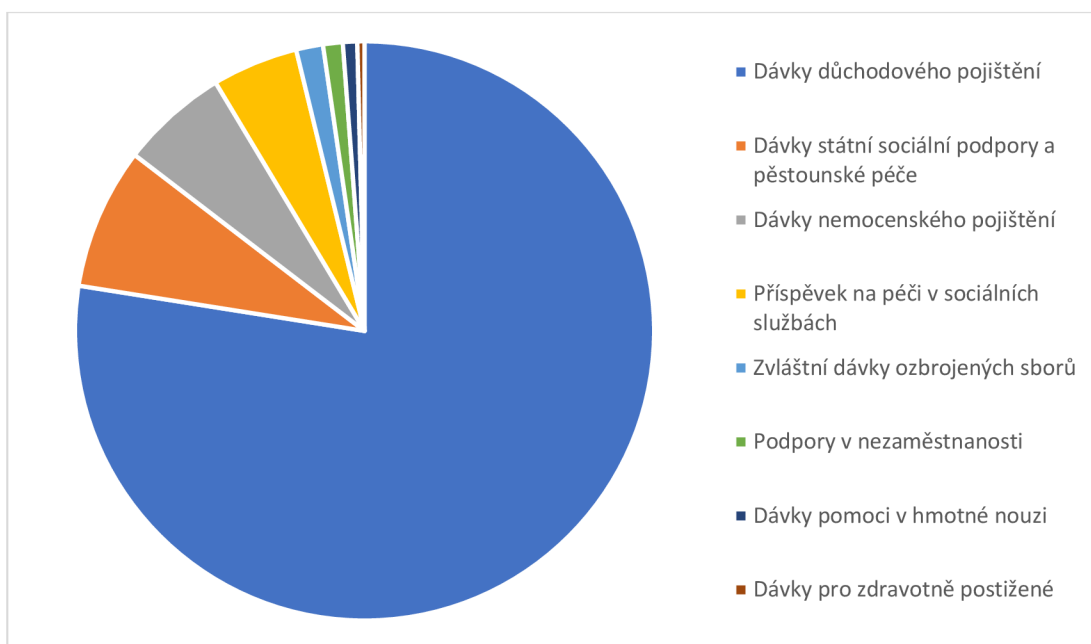
c) Pomoc v hmotné nouzi

Slouží pro osoby, které nedostanou pomoc v prvních dvou skupinách a v jejichž stavu není možné uspokojit základní životní potřeby. Podmínkou je, že se musí aktivně snažit o změnu. Tato skupina dávek poskytuje pomoc s příspěvkem na bydlení a doplatkem na bydlení, ale také pokud je nutná mimořádná okamžitá pomoc.

d) Sociální služby

Poslední skupina se od předchozích liší. Slouží pro osoby, které se o sebe nedokáží postarat a pomáhá zajistit dostatečné životní podmínky. Osobám jsou vypláceny dávky, které mohou využít na pořízení služeb. Výše příspěvku se odvádí od věku příjemce a jeho potřebě pomoci.

Graf 3 Struktura výdajů sociálního zabezpečení

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2022)

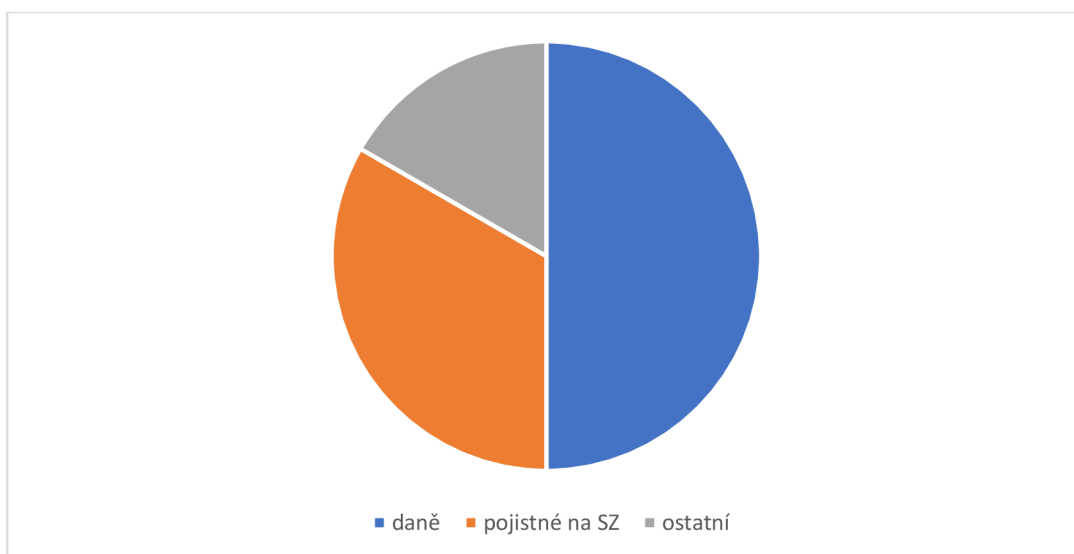
3.3 Veřejné příjmy

Veřejné příjmy jsou **zdrojem pro krytí výdajů**, potřebných pro realizaci veřejného sektoru. Podle Informačního centra vlády se do veřejných příjmů řadí „*daně, příjmy z pojistného a sociálního zabezpečení, výnosy z podílu na clech, příjmy z činnosti organizačních složek státu a odvody příspěvkových organizací, správní a soudní poplatky, příjmy z prodeje a pronájmu majetku ČR, výnosy z cenných papírů nebo pokuty.*“³⁰

Pokud veřejné příjmy nejsou alespoň stejně vysoké jako výdaje, vznikne záporné saldo státního rozpočtu, tedy schodek. K jeho dorovnání je třeba využít dluhové instrumenty.

³⁰ Vláda České republiky: Informační centrum vlády. *Co je státní rozpočet a jaká je jeho struktura?*. [online]. [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: <https://icv.vlada.cz/scripts/modules/advice/detail.php?id=646>

Graf 4 Přibližná struktura příjmů SR

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2015)

Musgrave uvádí, že „*současně s růstem veřejných výdajů se v posledních desetiletích značně zvýšila i celková úroveň zdanění*“³¹, proto je na celkové struktuře daňový systém nejvýznamnější položkou.

Příjmy lze dělit podle několika kritérií:³²

a) Návratnost

Podle návratnosti se příjmy dělí na návratné a nenávratné. Do skupiny **návratných** příjmů patří takové, které se poskytovatelům vrátí. Jedná se zejména o půjčky a úvěry. Na druhé straně stojí příjmy **nenávratné**, které tvoří například daně, poplatky nebo příjmy z prodeje.

b) Z časového hlediska

V tomto případě se jedná buď o **běžné** příjmy, které jsou nejvýznamnějším příjmem. Každý rok opakují a jsou tvořeny zejména nenávratnými příjmy, tedy daněmi. Druhou skupinou jsou **kapitálové** příjmy, které jsou jednorázové a nedaňové. Ty představují například příjmy z prodeje majetku

c) Podle způsobu výběru

³¹ MUSGRAVE, R. A., MUSGRAVE, P. B. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Management Press, 1994. s. 293.

³² MEDVEĎ, J., NEMEC, J. a kol. 2011. *Veřejné financie*. Bratislava: Sprint dva. s. 168.

Třetí členění dělí příjmy na **daňové** a **nedaňové** (prodej majetku nebo úvěrové příjmy).

3.3.1 Veřejné poplatky

Poplatky jsou dobrovolné a ekvivalentní transakce, které odvádějí subjekty státu za služby nebo zboží nabízené veřejným sektorem. Za poplatek považujeme každou platbu, kterou odvádíme státnímu podniku nebo úřadu za téměř ekvivalentní směnu. Výše poplatku není stanovena tak, aby odpovídala ceně pořizovaného statku. Pokud je cena vyšší, stává se příjmem veřejného rozpočtu, pokud je nižší, je třeba ji z něj dotovat.³³

3.3.2 Daňový systém

Daně tvoří nejvýznamnější položku veřejných příjmů. Peková charakterizuje daň jako „*povinnou, pravidelně se opakující a zákonem stanovenou platbu – transfer od obyvatelstva a firem do veřejného rozpočtu*“.³⁴ Z toho vyplývají čtyři základní charakteristiky daně, kterými jsou povinnost, nenávratnost, neekvivalentnost a pravidelnost. To znamená, že pokud je výše odváděné daně správně vypočtena, plátcí se nevrací. Daňový poplatník také za platbu nedostane žádnou protihodnotu. Správně fungující daňový systém by tedy měl být spravedlivý, srozumitelný a vymahatelný. Stát pro vymáhání daně využívá daňovou pravomoc.³⁵ Mezi daňové příjmy se řadí také clo, které celní správa popisuje jako „*dávku, vybíranou státem při přechodu zboží přes celní hranici*“.³⁶

Musgrave uvádí, že „současně s růstem veřejných výdajů se v posledních desetiletích značně zvýšila i celková úroveň zdanění“.

Daně tedy slouží nejen jako fiskální nástroj pro zajištění financování státního rozpočtu, ale mají také význam sociální nebo cenotvorný, kdy výše daně omezuje nebo naopak podporuje prodej.

3.4 Daňová soustava

Daňová soustava je podle definice od Širokého „*souhrn všech daní vybíraných v určitém státě v určitém čase*“.³⁷

³³ HAMERNÍKOVÁ, B., KUBÁTOVÁ, K. 2004. *Veřejné finance*. Praha: Eurolex. s. 173-174.

³⁴ PEKOVÁ, J. 2006. *Veřejné finance*. Praha: ASPI. s. 275.

³⁵ TOMÁŠKOVÁ, E. 2006. *Veřejné finance*. Brno: Masarykova univerzita. s. 85.

³⁶ Clo. *Celní správa České republiky* [online]. [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/clo/Stranky/default.aspx>

³⁷ ŠIROKÝ, J. 2008. *Daňové teorie*. Praha: C.H. Beck. s. 10.

Základní rozdělení daní do dvou skupin rozlišuje daně přímé a nepřímé. U nepřímých daní odvádíme platbu při každém nákupu a plátcem a poplatníkem daně jsou dvě odlišné osoby. Poplatník, kterým je konečný spotřebitel, a který daň odvádí totiž není předem znám. Plátce je subjekt, který zajišťuje výši daňového odvodu. Tím se liší od přímých daní, které jsou vždy odváděny Finančnímu úřadu a plátce i poplatník jsou jedna osoba.

3.4.1 Nepřímé daně

První z nepřímých daní, které jsou součástí ceny většiny výrobků a služeb je **daň z přidané hodnoty**, zdaňující spotřebu. V České republice rozlišujeme tři základní sazby DPH, které tvoří velmi důležitý příjem státního rozpočtu. Základní sazbě, která činí 21 %, podléhá většina zboží a služeb. Potravin, zdravotnické pomůcky nebo například městská hromadná doprava patří do první snížené 15% sazby. Do 10%, tedy druhé snížené sazby řadíme kojeneckou výživu, léky nebo například knihy.³⁸ Dalším druhem je **spotřební daň**, nazývána také „daň z neřesti“. Zatěžuje nejen alkohol a tabákové výrobky, ale i pohonné hmoty. Tato selektivní daň má za úkol zvýšit cenu a tím snížit spotřebu uvedených výrobků.³⁹ Zajímavostí je, že od spotřební daně jsou osvobozena tichá vína a produkty na mezinárodních letištích a palubách letadel.

3.4.2 Přímé daně

Přímé daně mají základní rozdělení na majetkové a důchodové. Mezi majetkové daně, které zdaňují majetek ve vlastnictví, se řadí **silniční daň**, jejíž předmětem byla silniční motorová vozidla, využívána k podnikání. Vypočítávala se rozdílně dle druhu vozidla. Pro osobní automobily se výška daně počítala podle objemu válců, zatímco u nákladních aut podle počtu náprav. Jedná se o daň účelovou, to znamená, že peníze vybrané ze silniční daně stát využívá na opravu silnic a dálnic.⁴⁰ S účinností od 1. ledna 2022 proběhla novela zákona, která zúžila předmět daně a snížila její výši. Předmětem daně jsou nyní pouze některá nákladní vozidla a byly zrušeny také zálohy na daň.⁴¹ Do majetkových daní patří také **daň z nemovitých věcí**, zdaňující vlastnictví nemovitostí, která se stanovuje samostatně pro daň z pozemku a daň ze staveb.

³⁸ HAMERNÍKOVÁ, B., MAAÝTOVÁ, A. 2010. *Veřejné finance*. Praha: Wolters Kluwer. s. 127.

³⁹ PEKOVÁ, J. 2006. *Veřejné finance*. Praha: ASPI. s. 286.

⁴⁰ HAMERNÍKOVÁ, B., KUBÁTOVÁ, K. 2004. *Veřejné finance*. Praha: Eurolex. s. 317.

⁴¹ Informace k placení záloh na silniční daň. *Finanční správa* [online]. 1. 7. 2022 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/dane/silnicni-dan/informace-stanoviska-a-sdeleni/2022/informace-k-placeni-zaloh-na-silnicni>

Skupina majetkových daní, která se zabývá nabytím majetku, takzvané daně převodové potom obsahuje **daň z nabytí nemovitých věcí**, kterou odvádí kupující po pořízení nemovitosti nebo **dědickou a darovací daň**.⁴² **Daň z příjmu fyzických osob** je zařazena do první ze skupiny důchodových daní. Tato daň je uvalena na příjmy všech fyzických osob, kterými jsou jak daňoví rezidenti, kteří mají v České republice bydliště, tak i nerezidenti, pokud jejich příjmy pocházejí z území České republiky.⁴³ Příjmy právnických osob jsou zdaněny takzvanou **daní z příjmu právnických osob**, která zdaňuje příjmy obchodních společností, družstev a dalších právnických osob. Stejně jako v případě fyzických osob jsou poplatníky rezidenti i nerezidenti České republiky.⁴⁴

3.4.3 Daňová progresse

Cílem progresivního zdaňování je dosažení co nejvyšší spravedlnosti při přerozdělování bohatství. Tento nástroj byl ve 30. letech 20. století navržen J. M. Keynesem⁴⁵. Progresivní zdanění u daně z příjmu fyzických osob znovu po 13 letech shledáváme v České republice od 1. ledna 2021. Rozlišujeme dvě daňové sazby, které činí 15 % a 23 %. 15% sazbou jsou zdaněny roční příjmy, které dosahují maximální výše 48násobku průměrné mzdy. Pokud je tato hranice překročena, příjmy jsou daněny 23% sazbou. V praxi to znamená, že podnikatel odvede 15% daň z částky, která nepřesahuje stanovený limit a 23 % ze zbylé částky.

23% sazbě dříve předcházela solidární daň, z příjmů nad limit se tedy kromě 15% daně z příjmu odvádělo dalších 7 %, které tato daň představovala. Byla aplikována na kladný rozdíl mezi součtem dílčích základů daně a 48násobkem průměrné mzdy.

S daňovou progresí souvisí také zdravotní a sociální pojištění. Zatímco zdravotní pojištění je odváděno ve výši 4,5 %, které se nemění, v případě sociálního pojištění platí jiná pravidla. Za normálních okolností se odvádí sociální pojištění ve výši 6,5 % z hrubého příjmu, pokud je ale dosaženo ročního příjmu vyššího, než je 48násobek průměrné mzdy, přestává se toto pojištění odvádět. Tento maximální vyměřovací základ je důležitý při následném vyplácení starobního důchodu. Pokud by totiž lidé s vysokými příjmy odváděly vysoké částky sociálního pojištění, musel by jim později stát vyplácet nadstandardně vysoké částky důchodu, které by nebyl schopen poskytnout.⁴⁶

⁴² PEKOVÁ, J. 2006. *Veřejné finance*. Praha: ASPI. s. 289-290.

⁴³ MAAYTOVÁ, A., OCHRANA, F., PAVEL, J. a kol. 2015. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada. s. 118.

⁴⁴ MAAYTOVÁ, A., OCHRANA, F., PAVEL, J. a kol. 2015. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada. s. 123.

⁴⁵ John Maynard Keynes (1883-1946) anglický ekonom a profesor

⁴⁶ Česká daňová progresse v praxi. *Contract Administration* [online]. 15.04.2021 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://ca-staff.eu/cz/zpravy/ceska-danova-progrese-v-praxi/>

I když jsou díky zavedení nového progresivního zdanění v České republice znevýhodněni podnikatelé s vyššími příjmy, díky maximálnímu vyměřovacímu základu sociálního pojištění si výrazně nepohorší, protože jim neroste sociální pojištění. Cílem progresivního zdanění je, aby z hrubého příjmu bylo všem strháváno přibližně stejné procento. Můžeme ale očekávat zvyšování příjmového limitu pro odvod progresivní daně, pokud ji vláda nezruší.⁴⁷

3.5 Fiskální politika

Fiskální politiku charakterizuje Peková jako „*záměrnou činnost státu reprezentovaného vládou využívající zejména státního rozpočtu k regulaci peněžních vztahů mezi státem a ostatními ekonomickými subjekty s cílem stabilizovat makroekonomický vývoj.*“⁴⁸ Stát tedy prostřednictvím veřejných rozpočtů **ovlivňuje výkonnost ekonomiky**. Ta může být ovlivněna jak pomocí výdajové, tak příjmové stránky rozpočtu.⁴⁹ Cílem fiskální politiky je všeobecná **rovnováha** na trhu zboží a služeb za předpokladu, že jsou využity veškeré dostupné výrobní kapacity a je optimální zaměstnanost. Narozdíl od rozpočtové politiky, cílem fiskální politiky nemusí být vyrovnaný rozpočet.

Na základě potřeby rozlišujeme dvě fiskální opatření. Využívat může **automatické stabilizátory**, které působí dlouhodobě bez dalších vlivů, automaticky a s okamžitou platností, aniž by byly ovlivňovány jinými subjekty. Mezi tyto vestavěné stabilizátory řadíme například progresivní důchodové zdanění. Kromě dlouhodobých stabilizátorů může využít také **diskrétní jednorázová opatření**, zde se ale musí počítat s časovou prodlevou. Těchto opatření dosáhneme například změnou daňových sazeb nebo změnami ve výdajích státního rozpočtu.⁵⁰

3.6 Typy fiskální politiky

Rozlišujeme dva základní typy fiskální politiky, kterými stát pomocí přímých a nepřímých nástrojů ovlivňuje ekonomiku.

V případě **expanzivní** fiskální politiky, pomocí přímých nástrojů zvyšuje vládní výdaje, čímž ovlivňuje růst agregátní poptávky. Za použití nepřímých nástrojů, kterými je snížení daní, vyvolá růst soukromé spotřeby a zvýší se investice. Výsledkem expanzivní politiky bude

⁴⁷ Solidární daň byla zrušena: Kdo a z jaké části příjmů ale zaplatí 23procentní daň z příjmu?. *BusinessInfo* [online]. 27.10.2022 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/clanky/solidarni-dan-byla-zrusena-kdo-a-z-jake-casti-prijmu-ale-zaplaci-23procentni-dan-z-prijmu/>

⁴⁸ PEKOVÁ, J. 2006. *Veřejné finance*. Praha: ASPI. s. 396.

⁴⁹ PEKOVÁ, J. 2006. *Veřejné finance*. Praha: ASPI. s. 397.

⁵⁰ TOMÁŠKOVÁ, E. 2006. *Veřejné finance*. Brno: Masarykova univerzita. s. 100.

finanční nerovnováha a vznikne schodek státního rozpočtu. Používáme ji v případě, že se ekonomika nachází v recesi a je potřeba ji podpořit.

Naopak fiskální politika **restriktivní** vládní výdaje snižuje a daně zvyšuje. Tím ekonomiku tlumí a zabraňuje například inflaci. Pomocí těchto nástrojů dosáhne přebytku státního rozpočtu.⁵¹

3.6.1 Fiskální nerovnováha

Pokud se výdaje státu nerovnají jeho příjmům, jedná se o fiskální nerovnováhu. Ta se projeví buď jako rozpočtový deficit nebo veřejný dluh. Známe tři situace, které mohou nastat mezi příjmy a výdaji. Těmi jsou přebytkový, vyrovnaný a schodkový. Fiskální nerovnováha se týká pouze dvou ze tří těchto případů a těmi jsou:⁵²

a) **rozpočet přebytkový**- kde výdaje jsou nižší než příjmy,

b) **rozpočet schodkový**- výdaje jsou vyšší než příjmy.

3.6.2 Krátkodobá fiskální nerovnováha

Krátkodobá nerovnováha se zaměřuje pouze na jedno až dvě rozpočtové období. V rámci něj může dojít k **rozpočtovému deficitu**, při kterém jsou příjmy nižší než výdaje a nebo k **rozpočtovému přebytku**, kde příjmy naopak výdaje převyšují.⁵³

Abychom mohli deficit lépe analyzovat, můžeme použít různá dělení podle odlišných kritérií.

Podle důvodu vzniku můžeme dělit na strukturální a cyklický, jinak také aktivní a pasivní deficit:⁵⁴

- 1) **Strukturální (aktivní) deficit** zkoumá ekonomiku na hladině potenciálního produktu a jaké by v takovém případě byly příjmy a výdaje. Vzniká záměrně rozhodnutím vlády. Můžeme se setkat také s názvem cyklicky očištěný deficit, protože je to ta část deficitu, která i po odečtení cyklické složky z celkového deficitu zůstane.

⁵¹ PEKOVÁ, J. 2006. *Veřejné finance*. Praha: ASPI. s. 404.

⁵² DVOŘÁK, P. 2008. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck. s. 49-50.

⁵³ HAMERNÍKOVÁ, B., KUBÁTOVÁ, K. 2004. *Veřejné finance*. Praha: Eurolex. s. 275.

⁵⁴ HAMERNÍKOVÁ, B., KUBÁTOVÁ, K. 2004. *Veřejné finance*. Praha: Eurolex. s. 278.

- 2) Vznik **cyklického (pasivního) deficitu** je ovlivněn exogenními faktory, které vláda může těžko ovlivnit. Určuje množství změn v příjmech, výdajích a deficitu, které vznikají, pokud se ekonomika nachází v konjunktúře nebo recesi. Výši cyklického deficitu můžeme podobně jako v předchozím případě získat odečtením strukturálního deficitu od celkového.

Deficit lze členit také z časového hlediska, kde záleží na době jeho vzniku. V tomto případě rozlišujeme **plánovanou** nerovnováhu, která je uvedena již v návrhu rozpočtu, nerovnováhu, která vzniká **v průběhu rozpočtového období** pokud dochází k nerovnoměrnému plnění a nerovnováhu zaznamenanou **na konci rozpočtového období** v bilanci.⁵⁵

Krátkodobé finanční **důsledky deficitu** mohou být kladné, protože díky nim může být zmírněno vládní rozpočtové opatření. Negativní vliv však mají dlouhodobé důsledky, protože je nutné deficit financovat, což ale může vést ke zvýšení veřejného zadlužení.⁵⁶

Financovat deficit můžeme pomocí zvýšení veřejných příjmů, tedy daní, snížením veřejných výdajů, dluhovým a emisním financováním nebo pomocí prostředků z privatizace.⁵⁷

3.6.3 Dlouhodobá fiskální nerovnováha

Pokud fiskální rovnováha přetrvává, vede k tvorbě veřejného dluhu.

3.6.4 Indikátory fiskálního zdraví⁵⁸

Evropská unie zavedla v roce 1997 **Pakt o stabilitě a růstu**, který obsahuje indikátory a kritéria, podle kterých se hodnotí správné zacházení s veřejnými financemi. Pakt obsahuje také hodnoty, které v rámci jednotlivých indikátorů lze maximálně dosahovat a sankce v případě překračování a tvorbě nadměrných schodků. Úkolem ministerstva financí je sestavit každoročně **Konvergenční program**, který předkládá Evropské unii. Ten vykazuje cíle a priority, jakými chce vláda dosáhnout splnění těchto podmínek.

Mezi indikátory patří:

1) Poměr salda k HDP

⁵⁵ OCHRANA, F., PAVEL, J., VÍTEK, L. a kol. 2010. *Veřejný sektor a veřejné finance*. Praha: Grada. s. 138.

⁵⁶ OCHRANA, F., PAVEL, J., VÍTEK, L. a kol. 2010. *Veřejný sektor a veřejné finance*. Praha: Grada. s. 141-142.

⁵⁷ HAMERNÍKOVÁ, B., KUBÁTOVÁ, K. 2004. *Veřejné finance*. Praha: Eurolex. s. 279.

⁵⁸ Státní rozpočet 2014 v kostce: Informační příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 28.3.2014 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2014_Statni-rozpocet-v-kostce_II.pdf

Aby nedocházelo k růstu dluhu, nesmí schodek vládního sektoru překročit 3 % HDP.

2) Poměr dluhu k HDP

Aby bylo zabráněno nárůstu dluhu na neudržitelný, nesmí dluh vládního sektoru překročit hranici 60 % HDP.

3) Strukturální saldo

Tento ukazatel je očištěn o vliv hospodářských cyklů a ukazuje tak, jak vláda skutečně hospodaří.

4) Růst výdajů

Podle výdajového pravidla, které stanovuje Pakt, výdaje nesmí růst rychleji, než potenciální produkt. Pokud výdaje porostou rychleji, musí vláda zprostředkovat opatření, které zajistí zvýšení příjmů.

3.7 Rozpočtová politika

Fiskální politika se zaměřuje spíše na stabilizační funkci, ale rozpočtová politika se soustředí zejména na **funkci redistribuční a alokační**. Rozpočtová politika je soubor procesů, které se odehrávají ve veřejné rozpočtové soustavě. Kompetentním orgánem v tomto případě je **Ministerstvo financí**. Jejich hlavním úkolem je zabezpečení veřejných financí. Tedy zajistit dostatečné množství příjmů pro krytí výdajů nezbytných pro uskutečnění potřebných činností. Rozhoduje ale také o tom, jak budou prostředky využity. Hlavními pravidly, kterými se řídí, jsou reálnost, úplnost, dlouhodobá vyrovnanost a publicita.⁵⁹

Mezi cíle rozpočtové politiky patří:⁶⁰

- a) udržovat fiskální politiku,
- b) správně alokovat zdroje,
- c) podpořit efektivní využití veřejných zdrojů.

S rozpočty a jejich tvorbou je spojených také několik pojmů. **Rozpočtový proces**, který se dělí do pěti fází, zajišťuje zákonem stanovený postup sestavení rozpočtů. V tomto procesu tedy rozpočet prochází stádií návrhu, projednání, schválení, plnění a kontroly. Pokud návrh rozpočtu neprojde schválením, bude do doby schválení hospodařeno v **rozpočtovém provizoriu**, tedy buď podle posledního rozpočtového období, nebo podle neschváleného návrhu. V tomto případě se musí řídit **rozpočtovými pravidly**, které ale platí i v případě

⁵⁹ TOMÁŠKOVÁ, E. 2006. *Veřejné finance*. Brno: Masarykova univerzita. s. 99.

⁶⁰ MEDVEĎ, J., NEMEC, J. a kol. 2011. *Veřejné finance*. Bratislava: Sprint dva. s. 297-298.

rozpočtu schváleného. Období, ve kterém zkoumáme hospodaření státu, se nazývá **rozpočtové období**. Zpravidla se jedná o jeden rok, ale nemusí být synchronizován s kalendářním rokem.

⁶¹ **Rozpočtovým opatřením** se rozumí přesun finančních prostředků rozpočtu, kde se příjmy a výdaje navzájem ovlivňují, aby se změnil objem příjmů a výdajů. ⁶²

3.8 Rozpočtová soustava

Jedná se o soustavu veřejných rozpočtů a institucí, která je závislá na uspořádání státu. Velikost veřejného sektoru, politické a územní uspořádání, ale i tradice ovlivňují její rozsah. ⁶³

Rozpočtová soustava České republiky je upravena zákony o rozpočtových pravidlech. ⁶⁴

Do rozpočtové soustavy České republiky patří: ⁶⁵

a) Veřejné rozpočty

Nejvýznamnější položka rozpočtové soustavy, jimiž jsou veřejné rozpočty, zahrnuje vládní rozpočty a rozpočty krajů a obcí. Tato skupina soustavy rozpočtů zaznamenává největší tok peněz. ⁶⁶

b) Mimorozpočtové fondy

Zahrnují státní účelové fondy a fondy krajů a obcí.

c) Rozpočty vládních neziskových organizací

Státem a veřejným sektorem vedené příspěvkové organizace a organizační složky.

3.9 Státní rozpočet

Ministerstvo financí definuje státní rozpočet jako „*plán finančního hospodaření státu na daný rozpočtový rok, kterým se zajišťuje plnění ekonomických, sociálních a politických funkcí státu.*“ ⁶⁷ Vyhotovení státního rozpočtu tedy představuje **plánování hospodaření s financemi a bilanci příjmů a výdajů** na následující kalendářní rok, která je nejdůležitější bilancí státu. Příjmová stránka rozpočtu je využívána pro financování výdajové stránky, která kryje aktivity a výdaje státu. Je navrhován Ministerstvem financí a po jeho schválení nabývá

⁶¹ HAMERNÍKOVÁ, B., KUBÁTOVÁ, K. 2004. *Veřejné finance*. Praha: Eurolex. s. 252-254.

⁶² Statutární město Olomouc. *Rozpočtová opatření*. [online]. 2022 [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: <https://www.olomouc.eu/magistrat/odbory-magistratu/odbor-ekonomicky/rozpocetova-opatreni>.

⁶³ HAMERNÍKOVÁ, B., MAAYTOVÁ, A. 2010. *Veřejné finance*. Praha: Wolters Kluwer. s. 165.

⁶⁴ PEKOVÁ, J. 2006. *Veřejné finance*. Praha: ASPI. s. 133.

⁶⁵ PEKOVÁ, J., PILNÝ, J. 2002. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. Praha: ASPI. s. 126.

⁶⁶ PEKOVÁ, J., PILNÝ, J. 2002. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. Praha: ASPI. s. 133.

⁶⁷ Státní rozpočet 2022 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 7.6.2022 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/2022-06-07_Statni-rozpocet-2022-v-kostce_v02.pdf

podobu **zákona**. Stejně jako veřejné finance, plní státní rozpočet funkce alokační, redistribuční a stabilizační.⁶⁸ Je velmi důležitým nástrojem stabilizační politiky státu.⁶⁹

Všechny příjmy a výdaje se evidují na clearingovém (zúčtovacím) účtu, který vede Česká národní banka. Ta zároveň zprostředkovává převod peněz mezi bankami.⁷⁰

Podle předpokládaného vývoje ekonomiky a hospodářské politiky státu je státní rozpočet tvořen ve třech variantách:⁷¹

1. **vyrovnaný**- příjmy jsou stejně vysoké jako výdaje,
2. **přebytkový**- příjmy jsou vyšší než výdaje,
3. **schodkový**- příjmy jsou nižší než výdaje.

Udržet vyrovnaný rozpočet může být náročné, i když tak byl schválen. Důvodem je, že během roku mohou nastat neplánované příjmy i výdaje.⁷² Pokud se jedná o nevyrovnaný rozpočet, rozdíl mezi příjmy a výdaji se nazývá **saldo**. V případě přebytkového rozpočtu jde o **kladné saldo**, u schodkového je to **záporné saldo (schodek)**.⁷³ Všeobecně se častěji, než s vyrovnaným rozpočtem setkáme s přebytkovým, ale ve většině případů se jedná o rozpočty deficitní.

Česká republika dlouhodobě hospodaří se schodkovým rozpočtem. Deficitní rozpočet je potřeba financovat, z toho důvodu stát může prodávat státní dluhopisy, státní majetek a nebo si vzít úvěr od mezinárodních institucí a bank. Opakovaný **růst deficitu** vede také ke **zvýšení státního dluhu**.⁷⁴

3.9.1 Státní dluh

Jedná se o dluh státu, související s hospodařením státu. Je **tvořen dluhy vlády** a mění se podle toho, v jakém stavu se nachází státní rozpočet. V případě, že se rozpočet nachází v **deficitu**, státní dluh **roste**. Naopak **přebytkový** rozpočet přispívá k tvorbě rezerv

⁶⁸ Státní rozpočet 2022 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 7.6.2022 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/2022-06-07_Statni-rozpocet-2022-v-kostce_v02.pdf

⁶⁹ PEKOVÁ, J. 2006. *Veřejné finance*. Praha: ASPI. s. 121.

⁷⁰ PEKOVÁ, J., PILNÝ, J. 2002. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. Praha: ASPI. s. 175.

⁷¹ Státní rozpočet 2014 v kostce: Informační příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 28.3.2014 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2014_Statni-rozpocet-v-kostce_II.pdf

⁷² TOMÁŠKOVÁ, E. 2006. *Veřejné finance*. Brno: Masarykova univerzita. s. 100.

⁷³ Státní rozpočet. *Komerční banka* [online]. [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.kb.cz/cs/podpora/slovník/vyrazy-zacinajici-na-s/statni-rozpocet>

⁷⁴ PEKOVÁ, J. 2006. *Veřejné finance*. Praha: ASPI. s. 122.

nebo ke **snížení** státního dluhu. Státní dluh má výrazný podíl na dluhu veřejném, aktuálně se dlouhodobě pohybuje kolem 90 % celkového veřejného zadlužení.⁷⁵ Podle aktuálních informací letos státní dluh v přepočtu na osobu vzrostl na rekordních 275 033 Kč. Každý Čech by tedy hypoteticky dlužil přes čtvrt milionu korun.

Financování probíhá pomocí pokladních poukázek, státních dluhopisů, přímých půjček nebo půjček od Evropské investiční banky.⁷⁶

3.9.2 Veřejný dluh

Ochrana a kolektiv uvádí, že veřejný dluh „*je souhrn finančních závazků vzniklých při financování operací vládního sektoru*“⁷⁷ Rozdíl mezi státním a veřejným dluhem je jeho složení. Veřejný dluh zahrnuje závazky „*státu, územně samosprávných jednotek, veřejných fondů, veřejnoprávních institucí zřizovaných státem a územní samosprávou a veřejných podniků.*“⁷⁸ Růst veřejného dluhu často souvisí s rozpočtovým deficitem, ale není to jediná příčina jeho vzniku.

Příčiny vzniku veřejného dluhu lze rozdělit do dvou skupin. První jsou příčiny **rozpočtové**, které způsobují deficity veřejného rozpočtu. Pokud je však tento deficit uhrazen z minulých rezerv nebo prodeje majetku, nevede k navýšení veřejného dluhu. Veřejný dluh mohou ovlivnit také **mimorozpočtové** příčiny, pokud stát přijme závazky jiných subjektů.

Členění veřejného dluhu lze provést podle několika kritérií:

- 1) **Kritérium doby splatnosti** veřejný dluh dělí na krátkodobý (se splatností do jednoho roku), střednědobý (splatnost do deseti let) a dlouhodobý (splatnost delší než deset let).
- 2) Další kritérium je nápomocné při výpočtu veřejného dluhu. Rozděluje ho totiž na hrubý a čistý dluh **podle položek, které jsou součástí výpočtu**. Hrubý dluh je součtem všech závazků veřejného sektoru. Využívá se pro mezinárodní srovnání. Čistý dluh zjistíme, když od hrubého dluhu odečteme pohledávky.⁷⁹

⁷⁵ Definice a měření státního dluhu. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 13. 7. 2007 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/zakladni-informace/definice-a-mereni>

⁷⁶ Státní dluh vzrostl, na každého Čecha připadá čtvrt milionu. *Novinky.cz* [online]. 3. 1. 2023 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/ekonomika-statni-dluh-vzrostl-na-kazdeho-cecha-pripada-ctvrt-milionu-kc-40418980>

⁷⁷ OCHRANA, F., PAVEL, J., VÍTEK, L. a kol. 2010. *Veřejný sektor a veřejné finance*. Praha: Grada. s. 144.

⁷⁸ TOMÁŠKOVÁ, E. 2006. *Veřejné finance*. Brno: Masarykova univerzita. s. 107.

⁷⁹ PEKOVÁ, J. 2006. *Veřejné finance*. Praha: ASPI. s. 445.

Pro **splacení dluhu** lze využít umořovací fond, který vzniká z přebytků rozpočtů a veřejných příjmů. Druhou variantou je emise nových dluhopisů. Je možné také změnit dobu splatnosti dluhopisů, tzn. konsolidovat dluhy.

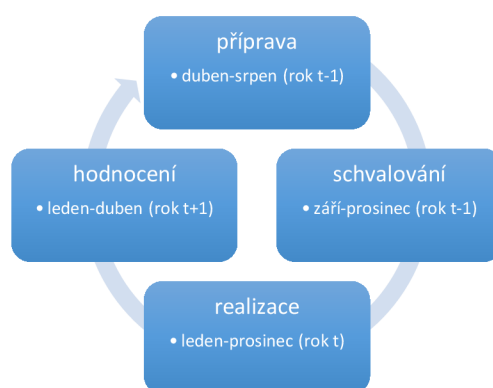
Existence veřejného dluhu způsobuje komplikace v různých odvětvích veřejných financí. Je tedy potřebné řešit následující **důsledky**. Kromě těch rozpočtových, které komplikují sestavování rozpočtu, protože musí počítat se zvýšením výdajů na zaplacení úroků z dluhu, je potřeba počítat také s důsledky fiskálními. Růstem podílu pasivního deficitu a poklesem aktivního deficitu se snižuje prostor pro působení fiskální politiky. Redistribuční důsledky způsobují přerozdělování prostředků pouze v prospěch jedné skupiny. Většina domácností není schopna nakupovat emitované státní cenné papíry, protože mají vysokou cenu⁸⁰. Dalšími důsledky jsou změna struktury portfolia nebo růst inflace.⁸¹

3.10 Rozpočtový cyklus

Rozpočtový cyklus je **období**, rozdělené do **čtyř fází**, které začíná zahájením přípravy rozpočtu a je zakončeno vyhodnocením výsledků za příslušný rok. Celé období **trvá více než 2 roky**.

Od roku 2017 je schválen zákon o pravidlech rozpočtové odpovědnosti, který ukládá Ministerstvu financí povinnost vypracovat rozpočtovou strategii každý rok **na 3 roky dopředu**. Navrhují tedy státní rozpočet pro příští rok a střednědobý výhled na další dva roky, kde by měly být reflektovány cíle vlády.

Graf 5 Rozpočtový cyklus

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2015)

⁸⁰ PEKOVÁ, J. 2006. *Veřejné finance*. Praha: ASPI. s. 453.

⁸¹ TOMÁŠKOVÁ, E. 2006. *Veřejné finance*. Brno: Masarykova univerzita. s. 108-109.

3.10.1 První fáze – návrh

V 1. fázi Ministerstvo financí **připravuje návrh státního** rozpočtu ke schválení. Od ledna do května probíhá příprava podkladů na nový rozpočtový rok. Do 31. května musí Ministerstvo financí vypracovat předběžný návrh příjmů a výdajů jednotlivých kapitol, který předloží vládě. Poté jsou do 30. června Ministerstvem financí správcům jednotlivých kapitol oznámeny vládou schválené příjmy a výdaje. Následně jsou správci kapitol a státními fondy do 30. července vypracovávány návrhy rozpočtů. Tyto návrhy jsou poté do 31. srpna projednávány s ministrem financí a následně **předloženy vládě ke schválení**. Projednávání a schválení návrhu vládou trvá do 30. září, poté je předložen Poslanecké sněmovně České republiky.

3.10.2 Druhá fáze – schvalování

Poslanecká sněmovna v 2. fázi v období od října do prosince **schvaluje návrh ve trojím čtení**. Senát do procesu schvalování státního rozpočtu nezasahuje a schvalování se neúčastní.

Návrh je předložen předsedovi Poslanecké sněmovny nejpozději 3 měsíce před začátkem nového rozpočtového roku. K tomu je Poslanecké sněmovně předložena také rozpočtová dokumentace, která se skládá ze sedmi dokumentů označených písmeny od A po G. Mezi tyto dokumenty patří například návrh rozpočtů územních samosprávných celků, veřejných rozpočtů nebo zpráva o předpokládaném vývoji státních finančních aktiv a pasiv.

a) 1. čtení

V prvním čtení jsou **diskutovány základní údaje**, týkající se návrhu rozpočtu. Ty mohou být sněmovnou **schváleny**, nebo **vráceny** vládě s doporučením na změny. Pokud budou údaje, kterými jsou například plánované příjmy a výdaje, saldo a způsob jeho vypořádání, ale také rozsah zmocnění schváleny, **nelze je později změnit**. V případě, že návrh vrácen vládě, je stanoven nový termín pro jeho předložení. Jednotlivé rozpočtové kapitoly jsou předloženy příslušným výborům k projednání.

b) 2. čtení

Ve druhém čtení se koná podrobná rozprava, při které jsou předkládány také pozměňovací návrhy.

c) 3. čtení

Při třetím čtení návrhu zákona je v rozpravě možné navrhnout již **pouze formální opravy** technických chyb. Sněmovna hlasuje o pozměňovacích návrzích a o vyslovení souhlasu s návrhem zákona. Pokud je schválen, **nabývá podobu rozpočtového zákona**.

V případě, že návrh není schválen do 31. prosince, tedy začátku rozpočtového roku, musí stát hospodařit podle **rozpočtového provizoria**.

3.10.3 Třetí fáze – realizace

Následující fáze, probíhající následující rok od ledna do prosince, představuje **realizaci a průběžné hodnocení** státního rozpočtu.

3.10.4 Čtvrtá fáze – vyhodnocení

Závěrečnou 4. fází je potom **vyhodnocení**, tedy sestavení Státního závěrečného účtu, v období od ledna do dubna dalšího roku. Rozpočtový cyklus je definitivně ukončen projednáním Státního závěrečného účtu v Poslanecké sněmovně. Ten ukazuje skutečný stav hospodaření za uplynulý rok.⁸²

3.10.5 Rozpočtové provizorium⁸³

Pokud se nepodaří návrh státního rozpočtu schválit před prvním dnem rozpočtového roku, hospodaří stát od prvního dne podle výdajů předchozího roku a dochází k **zmrazení financí**, tedy jejich růstu.

Rozpočet je stanoven podle **ukazatelů rozpočtového provizoria**. Ty jsou závazně stanoveny ministerstvem a správci kapitol, pro čerpání výdajů v rozpočtovém provizoriu. Ukazatele jsou vypracovány na každý měsíc, **maximální výška může být 1/12 celkových výdajů** státního rozpočtu stanovených posledním schváleným zákonem o státním rozpočtu. Měsíční ukazatele pro výdaje jsou sčítány. Pokud je potřeba přesouvat prostředky, organizační složky státu jsou k tomu oprávněny. V den nabytí účinnosti zákona o státním rozpočtu se příjmy a výdaje, které byly uskutečněny v rozpočtovém provizoriu, stávají součástí státního rozpočtu na daný rozpočtový rok. I přes to, že rozpočtové provizorium umí zamezit růstu výdajů, je **ztrátové**. Je totiž možné vynaložit pouze minimum z financí na **investice**, které jsou důležité i pro získání evropských peněz. Nedosažení dohody má však negativní důsledky i pro vládu a Poslaneckou sněmovnu, poukazuje totiž na jejich neschopnost domluvit se mezi sebou.⁸⁴

S rozpočtovým provizoriem se Česká republika setkala již **tříkrát**. Dvakrát za vlády Miloše Zemana v letech 1999 a 2000, kdy však trvalo pouze 15 a 26 dní. Poslední provizorium jsme zaznamenali v roce 2022, kdy byl rozpočet schválen až v první polovině března.

⁸² Státní rozpočet 2018 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 6.8.2018 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2018_Statni-rozpocet-v-kostce_02.pdf

⁸³ Ministerstvo financí je připraveno na hospodaření státu v rozpočtovém provizoriu. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 22. 12. 2021 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2021/ministerstvo-financi-je-pripraveno-na-ho-44057/>

⁸⁴ HAMERNÍKOVÁ, B., MAAJTOVÁ, A. 2010. *Veřejné finance*. Praha: Wolters Kluwer. s. 179.

3.11 Odborné orgány spojené s veřejnými financemi

3.11.1 Národní ekonomická rada vlády ⁸⁵

Odborným poradním orgánem vlády v oblasti ekonomických opatření, hospodářských plánů, investic a reforem je Národní ekonomická rada vlády, zkráceně „NERV“, založena usnesením vlády v roce 2010. 18. května 2022 obnovil Petr Fiala její činnost, v reakci na ekonomickou krizi, které předcházela pandemie covidu, růst cen energií a ruská invaze Ukrajiny. Jejím úkolem je zmírnit negativní dopady na ekonomii státu pomocí návrhů opatření. Členy této rady, kterých je 19, jsou významní čeští ekonomové s dlouholetou praxí.

3.11.2 Národní rozpočtová rada ⁸⁶

Tento nezávislý odborný orgán má za úkol hodnotit, jestli stát a veřejné instituce dodržují zákon rozpočtové odpovědnosti. Přispívají k větší udržitelnosti veřejných financí a snížení rizika zadlužování státu. Dohlízejí například na pravidlo limitu výše dluhu, nebo výdaje veřejných institucí, zjišťují výši dluhu, sledují vývoj hospodaření s financemi a jejich udržitelnost. Na základě jejich sledování vydávají zprávy, které pomáhají Poslanecké sněmovně a vládě s co nejlepším plánováním rozpočtové politiky. Rozpočtová rada má tři členy. Předsedu, který je volen Poslaneckou sněmovnou na návrh vlády a další dva členy, kteří jsou také voleni Poslaneckou sněmovnou, ale návrh na jednoho člena podává Senát a na druhého Česká národní banka.

⁸⁵ Národní ekonomická rada vlády. *Vláda České republiky* [online]. [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/cz/ppov/nerv_2020/narodni-ekonomicka-rada-vlady-182438/

⁸⁶ O Národní rozpočtové radě. *Národní rozpočtová rada* [online]. [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.rozpocetvarada.cz/nrr/o-nrr/>

4 Vlastní práce

4.1 Americká hypoteční krize

Když v roce 2008 zkrachovala po 158 letech americká investiční banka Lehman Brothers, nastaly po celém světě události vedoucí k celosvětové ekonomické krizi. Hlavním důvodem tohoto problému byly velmi vysoké a špatné investice do realit, na které Americký centrální systém odmítl vydat finanční podporu, a tak americká vláda rozhodla o pádu banky Lehman Brothers, která působila v investičním a privátním bankovníctví. Pád této banky ovšem uvedl do finančních potíží také ostatní banky po celém světě, jelikož u ní měli uložené své finanční prostředky.

Krachu Lehman Brothers předcházela americká hypoteční krize, ve které byly hlavním důvodem nesplácené hypotéky poskytované klientům, kteří by vzhledem ke své minulosti a finanční situaci úvěry dostávat neměli. Vzhledem k neschopnosti splácet hypotéky přicházeli o své domy, které byly konfiskovány bankou a nabízené k prodeji. Počet takto zabavených a nabízených domů dosáhl rekordní úrovně, ale zájem o nemovitosti začal postupně klesat stejně jako cena nemovitostí. Docházelo k nárůstu předčasně ukončených hypoték a úrokových sazeb⁸⁷. Nakonec došlo na trhu s nemovitostmi ke zhroucení a banky nebyly schopné dostát svým závazkům, což byl také důvod krachu banky Lehman Brothers.⁸⁸

Ten samý měsíc byla americkou vládou uzavřena pro nedostatek likvidity také bankovní společnost Washington Mutual. Bankrot této společnosti byl zaznamenán jako největší v historii bankovního systému v USA.⁸⁹ Rekordní ztráty utrpěly v září také světové burzy, následky však zaznamenaly také akciové trhy s největším poklesem od roku 2001 a trh s ropou, který prošel v roce 2008 několika výraznými změnami.⁹⁰ Začátkem roku byla prolomena hranice 100 dolarů za barel, která se do července vyšplhala až na 147 dolarů za barel. Cena však ke konci roku byla poznamenána finanční krizí a propadla pod 40 dolarů za barel.⁹¹

⁸⁷ Před 10 lety přišel obří otřes. Globální ekonomická krize v číslech a datech. *Aktuálně.cz* [online]. 7. 9. 2018 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/globalni-ekonomicka-krize-2008-v-datech-den-podni/r~5f4503acb10111e899900cc47ab5f122/>

⁸⁸ Víte, co způsobilo americkou hypoteční krizi? Není na škodu si to připomenout. *MBank* [online]. 26.10.2015 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mbank.cz/blog/post,632,vite-co-zpusobilo-americkou-hypotecni-krizi-neni-na-skodu-si-to-pripomenout.html>

⁸⁹ Před 10 lety přišel obří otřes. Globální ekonomická krize v číslech a datech. *Aktuálně.cz* [online]. 7. 9. 2018 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/globalni-ekonomicka-krize-2008-v-datech-den-podni/r~5f4503acb10111e899900cc47ab5f122/>

⁹⁰ Krize v datech: Kudy vedla cesta k pádu Lehman Brothers a recesi. *Česká televize* [online]. 15. 9. 2018 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2586556-krize-v-datech-kudy-vedla-cesta-k-padu-lehman-brothers-a-recesi>

⁹¹ Za dramatickým nárůstem ceny ropy stály většinou konflikty, největší propad ale způsobila finanční krize. *Hospodářské noviny* [online]. 22. 2. 2011 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://byznys.hn.cz/c1-50589650-za-dramatickym-narustem-ceny-ropy-staly-vetsinou-konflikty-nejvetsi-propad-ale-zpusobila-financni-krize>

4.1.1 Ekonomická recese^{92 93}

Období této finanční krize a výrazného ekonomického poklesu se nazývá Velká recese. Recese je období, kdy se ekonomika dostane na své maximum a dojde k jejímu zpomalení. Dochází k ní v případě, že klesne výkonnost ekonomiky na minimálně šest měsíců a reálné HDP klesne aspoň dvě čtvrtletí po sobě. Kromě toho však recese působí také na zaměstnanost, příjmy firem nebo investice. Jejím důsledkem je inflace a s tím související růst cen. Pokud v recesi klesne reálné HDP o více než 10 %, nastane deprese.

4.1.2 Následky Velké recese v České republice

Podle informací Českého statistického úřadu nejhůře krize zasáhla český průmysl, kde došlo téměř ihned k poklesu produkce a hodnoty nových zakázek. Nejvíce ovlivněn byl autoprávní průmysl s poklesem výroby o 30 %. S tím je spojeno také hromadné propouštění zejména v průmyslovém sektoru, ale také v ostatních odvětvích, s cílem snížit výdaje a ušetřit co nejvíce peněz.⁹⁴ V roce 2008 dosáhla nezaměstnanost na nejnižší hodnoty za poslední roky, ale už v roce 2009 byl zaznamenán nárůst nezaměstnaných proti stejnému období v předchozím roce o více než 100 tisíc osob.⁹⁵ Aby vláda pomohla firmám, změnila sazbu DPH pro služby s podílem lidské práce na 9 %.

Recese Čechům ale pomohla při pořízení vlastního bydlení. Díky nižším úrokovým sazbám byly úvěry dostupnější a klesla také cena nemovitostí.⁹⁶ Podmínky pro poskytování hypoték a úvěrů však byly zpřísněny. Dalšími důsledky bylo snížení příjmů domácností, i přes to však rostla spotřeba. Nárůst zaznamenal i schodek vládního sektoru, kde došlo k prohloubení deficitu.⁹⁷ Dramatický pokles vykázal také zahraniční obchod, výsledky vývozu zaznamenaly podstatný celosvětový propad.⁹⁸ Krize byla překonána v letech 2014/15, kdy byl zaznamenán kromě nárůstu HDP a tržeb také růst indexu prosperity, který překonal předkrizové hodnoty

⁹² Recese, deprese - Metodika. *Český statistický úřad* [online]. 25.01.2012 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/recese_deprese

⁹³ Recese. *Komerční banka* [online]. [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.kb.cz/cs/podpora/slovník/vyrazy-zacinajici-na-r/recese>

⁹⁴ Hospodářská krize v ČR. *Unihost* [online]. 25.5.2009 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <http://www.unihostostrava.cz/www/cz/aktuality/hospodarska-krize-v-cr/>

⁹⁵ Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS - 4. čtvrtletí 2009: Nejvyšší meziroční pokles zaměstnanosti od roku 1999. *Český statistický úřad* [online]. 05.02.2010 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/zamestnanost-a-nezamestnanost-podle-vysledku-vsps-4-ctvrtleti-2009-nf00o6e7vy>

⁹⁶ Jak sen o vlastním bydlení ohrožuje ekonomiku. *Měsíc.cz* [online]. 6. 5. 2014 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/clanky/jak-sen-o-vlastnim-bydleni-ohrozuje-ekonomiku/>

⁹⁷ Krize: kdo z ní vyšel nejlépe?. *Český statistický úřad* [online]. 24.2.2011 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/krize-_kdo_z_ni_vysel_nejlepe

⁹⁸ Porovnání vývoje vývozu České republiky s vývojem vývozu Maďarska, Polska, Slovenska a Slovinska na trh EU a Německa - 2009. *Český statistický úřad* [online]. 17.03.2010 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/porovnani-vyvoje-vyvozu-ceske-republiky-s-vyvojem-vyvozu-madarska-polska-slovenska-a-slovenska-na-trh-eu-a-nemecka-2009-ebna9i9p6>

září 2007. Index prosperity je vypočítán porovnáním výdělků zaměstnanců a počtem lidí bez práce.⁹⁹

4.2 Analýza státních rozpočtů v jednotlivých letech

4.2.1 Státní rozpočet 2012

Tabulka 1 Státní rozpočet 2012 (v mld. Kč)

	Schváleno	Po změnách	Skutečnost	Výsledek
Příjmy	1 084,70	1 093,99	1 051,39	Nižší o 33,31
Výdaje	1 189,70	1 199,35	1 152,39	Nižší o 37,31
Saldo	-105	-105	-101	Nižší o 4

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2013)

Rozpočet a finance České republiky v roce 2012 byly stále ovlivněny recesí, která byla způsobena americkou hypoteční krizí v roce 2008.

V tomto období byla již od roku 2010 ve vedení vláda Petra Nečase s ministrem financí Miroslavem Kalouskem. Kvůli recesi ekonomiky, která trvala již několik let, byly mezi hlavní cíle zařazeny následující položky:

- 1) Obnova hospodářského růstu a podpora zvýšení zaměstnanosti pomocí zvýšení platů, což vede ke zvýšení kupní síly.
- 2) Dodržení fiskálních pravidel Evropské unie, podle kterých Česká republika musí udržet deficit vládního sektoru nižší než 3 %, aby nebyl podporován nárůst schodku.
- 3) Dotace na obnovitelné zdroje a pro rozvoj infrastruktury, které měly za úkol podpořit konkurenceschopnost české ekonomiky.
- 4) Podpora efektivnějšího čerpání finančních prostředků z Evropské unie.
- 5) Posílit výběr daní, zamezit daňovým únikům.¹⁰⁰

Skutečné výdaje byly sice proti plánovaným o 37 mld. Kč nižší s hodnotou 1 152,39 mld. Kč, ale o podobnou částku na 1 051,39 mld. Kč klesly také příjmy. I tak se ale podařilo plánovaný schodek snížit o 4 mld. Kč, což je proti roku 2011 schodek o 41 mld. Kč nižší.

⁹⁹ Česko se vrátilo k prosperitě: Jsme na tom nejlépe od roku 2007, spočítal ekonom. *Aktuálně.cz* [online]. 8. 2. 2016 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/cesko-se-vratilo-k-prosperite-jsme-na-tom-nejlepe-od-roku-20/r~9ad5a90ccc0811e5a8d7002590604f2e/>

¹⁰⁰ Státní rozpočet 2014 v kostce: Informační příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 28.3.2014 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2014_Statni-rozpocet-v-kostce_II.pdf

Zároveň se jedná o nejlepší hodnotu salda státního rozpočtu od počátku ekonomické recese z roku 2009. ¹⁰¹

V návrhu rozpočtu byly zohledněny prorůstové faktory, zvýšeny o 4 mld. Kč byly výdaje do vzdělání, na vědu a výzkum bylo přidáno 7 mld. Kč. ¹⁰²

Hodnota státního dluhu 1 667,6 mld. Kč znamená proti minulému roku významný nárůst o 168 mld. Kč. ¹⁰³ Na každého občana České republiky by tak teoreticky vyšel dluh téměř 159 000 Kč. Podíl státního dluhu na HDP byl v roce 2012 41,1 %. To je proti předchozímu roku nárůst až o 3,9 %.

4.2.2 Státní rozpočet 2013

Tabulka 2 Státní rozpočet 2013 (v mld. Kč)

	Schváleno	Po změnách	Skutečnost	Výsledek
Příjmy	1 076,37	1 090,69	1 091,86	Vyšší o 15,49
Výdaje	1 176,37	1 190,69	1 173,13	Nižší o 3,20
Saldo	-100	-100	-81,26	Nižší o 18,74

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2014)

Stejně jako v předcházejícím roce tento rozpočet sestavovala vláda Petra Nečase v čele s Miroslavem Kalouskem. V posledním čtvrtletí roku bylo zaznamenáno oživení české ekonomiky. ¹⁰⁴

Rok 2013 přinesl zvýšení příjmů a tím také udržení schodku změny v daních. Aby bylo těchto cílů dosaženo, byly navrženy opatření, které již dále neposkytovaly daňové úlevy a které zvyšovaly sazby. Některé z těchto změn byly trvalé, jiné zase dočasné, konkrétně na období od roku 2013 do roku 2015. S cílem dosáhnout do roku 2016 vyrovnaného státního rozpočtu. Nejvýznamnější změnou v tomto ohledu bylo zvýšení daně z přidané hodnoty o jeden procentní bod, ze 14 na 15 procent vzrostla daň nižší a místo původních 20 procent na 21 vzrostla také vyšší daň. ¹⁰⁵

¹⁰¹ Návrh státního závěrečného účtu České republiky za rok 2012. *Ministerstvo financí* [online]. 10.12.2013 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Vyhodnoceni-Pr-002_2012_SZU2012B-Ekonomicky-vyvoj-a-verejne-rozpocety.pdf

¹⁰² Vláda schválila rozpočet na příští rok se schodkem 105 miliard. *Vláda České republiky* [online]. 21. 9. 2011 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-schvalila-rozpocet-na-pristi-rok-se-schodkem-105-miliard--87663/>

¹⁰³ Struktura a vývoj státního dluhu. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 4. 11. 2004 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/statistiky/struktura-a-vyvoj-statniho-dluhu/>

¹⁰⁴ Vývoj ekonomiky České republiky v roce 2014. *Český statistický úřad* [online]. 23. 3. 2015 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/27285583/320193-14q4a.pdf/23b754fc-678c-405c-9648-f984717339ac?version=1.0>

¹⁰⁵ Daňové změny od roku 2013. *Vláda České republiky* [online]. 23. 5. 2012 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tema/danove-zmeny-od-roku-2013-95853/>

Státní dluh narostl o 15,7 mld. Kč na hodnotu 1 683,3 mld. Kč. Na každého člověka tak připadá dluh ve výši 160 151 Kč. Státní dluh tvořil v podílu na HDP 41,1 %, což je hodnota stejná jako minulý rok.¹⁰⁶

4.2.3 Státní rozpočet 2014

Tabulka 3 Státní rozpočet 2014 (v mld. Kč)

	Schváleno	Po změnách	Skutečnost	Výsledek
Příjmy	1 098,24	1 128,44	1 133,82	Vyšší o 34,58
Výdaje	1 210,24	1 240,44	1 211,60	Vyšší o 1,36
Saldo	-112	-112	-77,78	Nižší o 34,2

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2015)

Rozpočet roku 2014 byl Poslaneckou sněmovnou schválen 19. prosince 2013. V tomto období byla vláda Petra Nečase v demisi a rozpočet tedy sestavovala dočasná vláda Jiřího Rusnoka. Ministrem financí ve vládě Jiřího Rusnoka byl Jan Fischer.

Bylo dosaženo příjmů ve výši 1 133,82 mld. Kč, což je o 34,5 mld. Kč lepší výsledek, než bylo původně plánováno. Na výdajové straně se podařilo udržet původní plánovanou částku, která byla ještě o 1,36 mld. Kč zvýšena. Výdaje 1 211,60 mld. Kč tedy zajistily snížení plánovaného schodku ze 112 na 77,78 mld. Kč, což je o 34 miliard méně.¹⁰⁷ Stejně jako v minulém roce pokračoval rozvoj ekonomiky, v porovnání České republiky a Evropské unie se české HDP vyvíjelo v průběhu roku lépe.

Změny zasáhly příjmovou i výdajovou stranu. U spotřebních daní bylo zavedeno vyšší inkaso zelené nafty a daně z tabákových výrobků. Tyto změny měly do rozpočtu přinést téměř 5 mld. Kč. Na 10 % z původních 26 % byla snížena sazba odvodu z elektřiny ze slunečního záření, kde příjmová strana rozpočtu ztratí 4,4 mld. Kč. Mimořádný nedaňový příjem, který přinesl 10 mld. Kč, byla aukce kmitočtů pro sítě LTE.

Ve výdajích došlo ke zvýšení mezd pro státní zaměstnance o 2 %, což zvýšilo výdaje o 2,5 mld. Kč. Sociální výdaje kvůli výplatě nemocenského již od 15. dne (místo původního 22. dne) a dávky na hmotnou pomoc v nouzi.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Státní dluh klesl ve třetím čtvrtletí na 32,6 % HDP. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2. 10. 2017 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2017/statni-dluh-klesl-ve-tretim-ctvrtletí-na-29753>

¹⁰⁷ Státní závěrečný účet ČR za rok 2014. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 23. 6. 2015 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2014/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2014-21750>

¹⁰⁸ Státní rozpočet 2014 v kostce: Informační příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 28.3.2014 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2014_Statni-rozpocet-v-kostce_II.pdf

Státní dluh v roce 2014 činil 1 663,7 mld. Kč, je tedy o 20 mld. nižší než v roce 2013. ¹⁰⁹ Důvodem prvního poklesu státního dluhu od roku 1995 bylo výrazné oživení ekonomiky po recesi. V přepočtu na jednoho občana tak připadá dluh ve výši 150 075 Kč. Podíl státního dluhu na HDP tvoří 38,6 %, to je o 2,5 % méně než předchozí rok. ¹¹⁰

4.2.4 Státní rozpočet 2015

Tabulka 4 Státní rozpočet 2015 (v mld. Kč)

	Schváleno	Po změnách	Skutečnost	Výsledek
Příjmy	1 118,46	1 212,90	1 234,52	Vyšší o 116,0
Výdaje	1 218,46	1 312,90	1 297,32	Vyšší o 78,8
Saldo	-100	-100	-62,8	Nižší o -37,2

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2017)

Rok 2015 byl první, kdy rozpočet sestavoval tehdejší ministr financí Andrej Babiš pod vládou Bohuslava Sobotky. Stejně jako předchozí rok byla dále snaha o dosažení stejných cílů, tedy zejména podpora hospodářského růstu a zvýšení zaměstnanosti, dodržování Maastrichtských kritérií a požadavků Evropské unie a také zvýšení daňových příjmů. Vláda usilovala dále i o konkurence schopnosti české ekonomiky a podporu vzdělávání. ¹¹¹

Zákonem schválené příjmy byly odsouhlaseny ve výši 1118,5 mld. Kč, což bylo nakonec o 116 mld. Kč překonáno a skutečné příjmy tak na konci období činily 1234,5 mld. Kč. Vzrostly ale také očekávané výdaje, které byly ale vyšší pouze o 78,8 mld. Kč.

Plánovaný schodek státního rozpočtu 100 mld. Kč tedy nakonec činil pouze 62,8 mld. Kč, což je o 37,2 mld. Kč méně, než bylo původně plánováno. Deficit se tím meziročně snížil o 15 mld. Kč. ¹¹²

Státní dluh stoupl proti roku 2014 o 9,3 mld. Kč na 1673 mld. Kč. Každý občan České republiky by tedy teoreticky dlužil 158 684 Kč. Meziročně mírně klesl podíl státního dluhu na HDP o 2,2 % na 36,4 %. ¹¹³

¹⁰⁹ Struktura a vývoj státního dluhu. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 4. 11. 2004 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/statistiky/struktura-a-vyvoj-statniho-dluhu/>

¹¹⁰ Státní dluh klesl ve třetím čtvrtletí na 32,6 % HDP. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2. 10. 2017 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2017/statni-dluh-klesl-ve-tretim-ctvrtletí-na-29753>

¹¹¹ Státní rozpočet 2015 v kostce: Informační příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 22.4.2015 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2015_Statni-rozpocet-v-kostce.pdf

¹¹² Schodek státního rozpočtu za rok 2015 je o 37 mld. nižší než plánovaný. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 5. 1. 2016 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2016/schodek-statniho-rozpocetu-za-rok-2015-je-23541>

¹¹³ Státní dluh klesl ve třetím čtvrtletí na 32,6 % HDP. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2. 10. 2017 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2017/statni-dluh-klesl-ve-tretim-ctvrtletí-na-29753>

Celkově tak hospodaření státu tento rok zaznamenalo nejlepší výsledky od roku 2008, kdy celý svět zasáhla ekonomická krize. Podle slov Andreje Babiše byl v roce 2015 poprvé v historii vydán státní dluhopis se záporným výnosem, což znamená, že věřitel platí za to, že mohou státu půjčit peníze. Podařilo se také zvýšit příjmovou stránku rozpočtu pomocí efektivnějšího výběru daní a stabilizovat státní dluh pomocí disponibilních prostředků vládních institucí, což vede k nižšímu prodeji státních dluhopisů a následnému zvýšení státního dluhu.¹¹⁴

4.2.5 Státní rozpočet 2016

Tabulka 5 Státní rozpočet 2016 (v mld. Kč)

	Schváleno	Po změnách	Skutečnost	Výsledek
Příjmy	1 180,86	1 183,18	1 281,62	Vyšší o 100,76
Výdaje	1 250,86	1 253,18	1 219,84	Nižší o 31,02
Saldo	-70	-70	+61,8	Nižší o 131,8

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2018)

Rozpočet byl opět sestavován ministrem financí Andrejem Babišem. Priority rozpočtu pro rok 2016 byly převážně stejné jako v předchozím roce, přišly však změny ve výběru daní.

První změna přišla se zavedením Elektronické evidence tržeb (EET), která ukládá obchodníkům povinnost efektivně evidovat tržby pomocí on-line systému. Cílem EET byly stejné podmínky pro všechny obchodníky a efektivnější výběr daní z přidané hodnoty, zejména potlačením nelegálních aktivit a podvodů, kterými jsou daňové úniky.¹¹⁵ Průzkumy Českého statistického úřadu totiž ukázaly, že výše nevykázaných příjmů přesahovala 160 mld. Kč ročně, které by Česká republika pro snížení svých schodků velmi potřebovala. Zavedení této evidence tržeb přináší státu více peněz. EET byla zaváděna podle typů podniků ve čtyřech fázích, první fáze proběhla v prosinci 2016.

Proti daňovým podvodům a finančním únikům bylo nově zavedeno také kontrolní hlášení DPH. Jedná se o daňové tvrzení, které nenahrazuje daňové přiznání, ale umožňuje správci daně získat informace o pohybu peněz plátce, čímž je možno rozeznat neoprávněné čerpání financí z rozpočtu. Změna přišla také ve způsobu podání, kontrolní hlášení se podává pouze elektronicky.¹¹⁶

¹¹⁴ Státní rozpočet 2015 v kostce: Informační příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 22.4.2015 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2015_Statni-rozpocet-v-kostce.pdf

¹¹⁵ Historie evidence tržeb. *Etržby* [online]. 15.12.2015 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: https://www.etrzby.cz/cs/novinky_historie-evidence-trzeb

¹¹⁶ Kontrolní hlášení DPH: Základní informace. *Finanční správa* [online]. [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/dane/dan-z-pridane-hodnoty/kontrolni-hlaseni-dph/zakladni-informace>

Mezi další změny patřilo také vyšší zdanění hazardu. Místo původních 20 % byly zavedeny podle druhu her dvě sazby ve výši 23 % a 28 %. Více peněz do státní kasy přináší také zvýšení denního poplatku (o 25 korun), který je vybírán za každý automat.¹¹⁷

Stejně jako v předchozím roce pokračoval prodej státních dluhopisů se záporným výnosem. Hodnota prodaných dluhopisů činila 145,7 mld. Kč a na záporných úrocích stát získal 803,2 mld. Kč.

Předpokládané příjmy měly činit 1180,86 mld. Kč, zatímco výdaje měly dosahovat 1250,86 mld. Kč. Z toho vyplývá také plánovaný schodek v hodnotě 70 mld. Kč. Díky úsporám výdajů a zvýšení příjmů však skutečné hodnoty plánovanému schodku neodpovídají. Rok 2016 se vládě podařilo zakončit s příjmy ve výši 1281,62 mld. Kč a výdaji 1219,84

Rekordní hodnota salda tudíž tvořila přebytek 61,8 mld. Kč. Meziročně se tak jedná o zlepšení salda až o 124,58 mld. Kč. Podařilo se tím snížit také státní dluh na 1613,4 mld. Kč, tedy o 59,6 mld. Kč, což je stejně jako v případě výsledného salda rekordní pokles státního dluhu. To znamená také pokles dluhu v přepočtu na obyvatele, v roce 2016 tato hodnota klesla až na 152 708 Kč. Pokles se projevil také na vývoji podílu státního dluhu na HDP, které kleslo o 2,6 % na 33,8 %.¹¹⁸

Výsledkem tohoto roku tedy je, že bylo poprvé od roku 1995 dosaženo kladného salda státního rozpočtu, které ani tehdy zdaleka nebylo tak vysoké, jako v roce 2016.

4.2.6 Státní rozpočet 2017

Tabulka 6 Státní rozpočet 2017 (v mld. Kč)

	Schváleno	Po změnách	Skutečnost	Výsledek
Příjmy	1 249,27	1 250,21	1 273,64	Vyšší o 24,37
Výdaje	1 309,27	1 310,26	1 279,79	Nižší o 29,48
Saldo	-60	-60,05	-6,15	Nižší o 53,85

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2019)

V květnu roku 2017 se místo Andreje Babiše stal ministrem financí Ivan Pilný, pod vládou Bohuslava Sobotky. Program vlády se zaměřil na podporu podnikání, transparentnost státní správy, udržitelný penzijní systém a mimo jiné také investice do infrastruktury.

Příjmy byly zákonem schváleny na 1249,3 mld. Kč, dále tedy rostou. Struktura celkových rostoucích příjmů vyobrazuje, že daňové příjmy vzrostly o 22 mld. Kč, kromě toho

¹¹⁷ Státní rozpočet 2016 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2016_Statni-rozpocet-v-kostce.pdf

¹¹⁸ Stát v roce 2016 hospodařil s rekordním přebytkem 62 mld. Kč. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 3. 1. 2017 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2017/stat-v-roce-2016-hospodaril-s-rekordnim-27109>

narůstá také příjem z pojistného na sociální zabezpečení o 19,3 mld. Kč. Standardně nejvyšší položka výdajů, důchody, spotřebovala 416,5 mld. Kč. Celkovou částku 40 mld. Kč překonaly také výdaje na vědu a výzkum.¹¹⁹

Změny zákonů minulého roku podle předpokladu zvýšily příjmy. Do státního rozpočtu tak kontrolní hlášení přineslo 7,2 mld. Kč, daň z hazardu a zvýšení poplatku za automat dokonce o 1,5 mld. Kč více, než bylo předpokládáno, tedy 5,5 mld. Kč a EET místo původně plánovaných 3 mld. Kč přinesla až 5,2 mld. Kč.¹²⁰

Vláda však schválila i změny nové, které měly vliv na výdajovou stránku rozpočtu:¹²¹

- 1) noviny a časopisy byly zařazeny do 2. snížené 10% sazby DPH,
- 2) na druhé, třetí a každé další dítě byla snížena částka,
- 3) valorizace důchodů,
- 4) zvýšení platů (pedagogů, státních zaměstnanců, soudců) a počtu míst,
- 5) zvýšení výdajů na výzkum, posílení obrany, podporu sportu,
- 6) převedení účtů zdravotních pojišťoven od komerčních bank k České národní bance.

Rok byl ukončen s příjmy o 24,37 mld. Kč vyššími, než bylo plánováno, s částkou 1273,64 mld. Kč, zatímco se podařilo o 29,48 mld. Kč snížit také výdaje na částku 1279,79 mld. Kč.

Státní dluh byl po předchozím roce opět mírně navýšen na 1624,7 mld. Kč. Podíl dluhu na HDP poklesl na 32,2 %. Výdaje na obsluhu státního dluhu byly sníženy o 6 mld. Kč na 46,3 mld. Kč. Na jednoho občana České republiky vycházel dluh ve výši 153 452 Kč.

Výsledek hospodaření je tak o 53,85 mld. Kč lepší, než byl původní plán schváleného rozpočtu a to vlivem rychleji rostoucího tempa ekonomiky, než se předpokládalo. Nižšímu schodku však pomohl i efektivnější výběr daní.¹²²

¹¹⁹ Státní rozpočet 2017 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 27.6.2017 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2017_Statni-rozpocet-v-kostce.pdf

¹²⁰ Státní rozpočet 2018 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 6.8.2018 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2018_Statni-rozpocet-v-kostce_02.pdf

¹²¹ Státní rozpočet 2017 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 27.6.2017 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2017_Statni-rozpocet-v-kostce.pdf

¹²² Stát loni hospodařil s druhým nejlepším výsledkem od roku 1997, schodek dosáhl 6,2 mld. Kč. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 3. 1. 2018 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2018/pokladni-plneni-sr-leden-listopad-2017-30618>

4.2.7 Státní rozpočet 2018

Tabulka 7 Státní rozpočet 2018 (v mld. Kč)

	Schváleno	Po změnách	Skutečnost	Výsledek
Příjmy	1 314,50	1 326,74	1 403,92	Vyšší o 89,42
Výdaje	1 364,50	1 376,74	1 400,97	Vyšší o 36,47
Saldo	-50	-50	2,94	Nižší o 52,94

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2019)

Původní plánovaný rozpočet počítal se schodkem 50 mld. Kč, s příjmy ve výši 1314,50 mld. Kč a výdaji 1364,50 mld. Kč. Daňové příjmy oproti plánovanému rozpočtu 2017 měly meziročně vzrůst o 57,3 mld. Kč a příjmy z pojistného na sociální zabezpečení o 49,1 mld. Kč. U nedaňových příjmů byl očekáván již druhý rok po sobě jejich mírný pokles.¹²³

Změny zákona z roku 2016 stále generují další příjmy pro rozpočet. Kontrolní hlášení mělo v roce 2018 získat 2 mld. Kč, EET 4,6 mld. Kč, daň z hazardu 4,8 mld. Kč. Nové změny zákona s sebou přinesly nárok na placenou otcovskou dovolenou a v návaznosti na předchozí rok na úpravu zvýhodnění na dítě, byla upravena i sazba na první dítě, která byla zvýšena na 1257 Kč měsíčně.

Výdaje na důchod představovaly částku 434,4 mld. Kč. Dochází k průměrnému zvýšení starobního důchodu o 475 Kč. Poprvé od roku 2008 bylo počítáno s přebytkem na důchodovém účtu ve výši 3,1 mld. Kč, výdaje na důchody tedy nemusí být kryty financemi z jiných zdrojů. O 0,5 mld. Kč více bylo vynaloženo také na podporu výzkumu a vývoje, celková částka tedy dosahovala 40,6 mld. Kč.¹²⁴

Výsledkem hospodaření byl přebytek 2,94 mld. Kč, který zajistil 4. nejlepší výsledek hodnoty salda od vzniku České republiky.

Výška státního dluhu, který se vláda snažila stabilizovat, byl předpokládán na úrovni 1663,9 mld. Kč, nakonec se ho ale podařilo snížit na 1622 mld. Kč, stejně jako podíl dluhu na HDP, který klesl o 1,8 % na celých 30 %. V přepočtu na obyvatele vycházel dluh 152 638 Kč, což je za sledované období nejnižší hodnota.¹²⁵

¹²³ Státní rozpočet 2019 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 29.3.2019 [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2019_Statni-rozpocet-v-kostce_v1.pdf

¹²⁴ Státní rozpočet 2018 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 6.8.2018 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2018_Statni-rozpocet-v-kostce_02.pdf

¹²⁵ Státní dluh klesá v poměru k HDP už pátý rok v řadě. *Ministerstvo financí* [online]. 15.2.2019 [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2019/statni-dluh-klesa-v-pomeru-k-hdp-uz-paty-34373>

Podle dat za rok 2018 se Česká republika umístila na 2. místě v nejvyšších odvodech na sociálním a zdravotním zabezpečení. Hodnota těchto odvodů byla 15,6 % HDP. Na prvním místě se umístila již několikátý rok za sebou Francie s 16,1 % HDP.¹²⁶

4.2.8 Státní rozpočet 2019

Tabulka 8 Státní rozpočet 2019 (v mld. Kč)

	Schváleno	Po změnách	Skutečnost	Výsledek
Příjmy	1 465,36	1 495,90	1 523,22	Vyšší o 57,86
Výdaje	1 505,36	1 535,90	1 551,74	Vyšší o 46,38
Saldo	-40	-40	-28,5	Nižší o 11,5

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2020)

Druhý rok vlády Andreje Babiše a ministryně financí Aleny Schillerové, přináší stejné cíle pro státní rozpočet, kterými je zejména stabilizace dluhu a posílený výběr daní, ale mimo jiné také podpora hospodářského růstu a životní úrovně.

Se snahou o co největší snížení schodku a státního dluhu, bylo navrženo saldo o 10 mld. Kč nižší, než bylo plánováno minulý rok. Příjmy byly navrženy ve výši 1465,36 mld. Kč, výdaje 1505,36 mld. Kč. Vzhledem k tomu, že se v posledních letech dařilo snižovat státní dluh, snižování podílu státního dluhu vůči HDP byl zachován.

Struktura celkových rostoucích příjmů vyobrazuje, že daňové příjmy vzrostly o 46,5 mld. Kč a příjmy z pojistného na sociální zabezpečení o 60 mld. Kč.¹²⁷

Co se výdajů týče, strana také podle svých priorit a programu přidala výdaje na důchody o 38 mld. Kč. I přes to, že je nutné výdaje na důchody pokrývat z jiných zdrojů, podruhé od roku 2008 se podařilo rozdíl z příjmů pojistného na důchodové pojištění a výdajů na dávky důchodového pojištění udržet kladný ve výši 16,4 mld. Kč.¹²⁸ Mimo jiné došlo také ke zvýšení platů ve veřejném sektoru o 31 mld. Kč, podpora vědy a výzkumu částkou 3 mld. Kč. Na investice měla být z našich prostředků vydána částka 79,9 mld. Kč, která byla na konci roku o 17 mld. Kč vyšší, než bylo v původním rozpočtu plánováno.¹²⁹

¹²⁶ Státní rozpočet 2019 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 29.3.2019 [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2019_Statni-rozpocet-v-kostce_v1.pdf

¹²⁷ Výsledek hospodaření státního rozpočtu v roce 2019 je o 11,5 mld. lepší než očekávání. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 3. 1. 2020 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2020/pokladni-plneni-sr-37026>

¹²⁸ Státní rozpočet 2020 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 27.3.2020 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2020_Statni-rozpocet-v-kostce.pdf

¹²⁹ Státní rozpočet za minulý rok skončil s deficitem 28,5 miliardy korun, uvedla Schillerová. *Česká televize* [online]. 3. 1. 2020 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/3019319-zive-statni-rozpocet-za-rok-2019-nejspis-skonicil-v-deficitu-vysledky-predstavi>

Pomocí slibného vývoje ekonomiky a tím i zlepšenému výběru daní nakonec stát získal o 57,86 mld. Kč více na příjmech, ale o 46,38 mld. Kč se zvýšily také výdaje. Schodek státního rozpočtu měl nakonec o 31,5 mld. Kč horší výsledek než v předcházejícím roce, ale stále se v číselném vyjádření jedná o jednu z lepších hodnot salda státního rozpočtu v ČR.

Státní dluh na konci roku nabyl hodnoty 1640,2 mld. Kč, na jednoho obyvatele ČR vycházel dluh 153 730 Kč. Státní dluh vůči HDP stále klesal. Pokles podílu státního dluhu na HDP, který poprvé od recese klesl pod 30% hranici na 29 % HDP.¹³⁰

4.2.9 Státní rozpočet 2020

Tabulka 9 Státní rozpočet 2020 (v mld. Kč)

	Schváleno	Po změnách	Skutečnost	Výsledek
Příjmy	1 578,12	1 384,03	1 475,48	Nižší o 102,64
Výdaje	1 618,12	1 884,03	1 842,93	Vyšší o 224,81
Saldo	-40	-500	-367,45	Vyšší o 327,45

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2021)

Rozpočet byl sestavován stejně jako v minulých letech vládou Andreje Babiše, tedy zejména ministryní financí Alenou Schillerovou.

V původním plánu je stejně jako v předchozích letech vidět rostoucí trend celkových příjmů státního rozpočtu. O 49,7 mld. Kč vzrostly daňové příjmy a o 30 mld. také příjmy z pojistného na sociální zabezpečení.

Navýšení o 49,4 mld. Kč na straně výdajů připadlo na sociální dávky, kde celková výše dosahuje 651,3 mld. Kč. Výdaje na důchody tvořily 507,3 mld. Kč. Stejně jako v předchozím roce měl rozdíl příjmů z pojistného na důchodové pojištění a výdajů na dávky být kladný. Jako v minulých letech pokračovala také podpora vědy a výzkumu, na které bylo vyčleněno o 4,7 mld. Kč více než v roce 2019.

Zadlužení bylo očekáváno ve výši 30,5 % HDP. Největší podíl na zadlužení tvořil státní dluh. Česká republika patřila v EU mezi nejméně zadlužené země.¹³¹

Když se na začátku roku objevila pandemie Covidu-19, bylo už pomalu jasné, že nebude dosaženo plánovaných výsledků. Největší dopad na tento výsledek měla náhlá protipandemická

¹³⁰ Státní rozpočet 2020 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 27.3.2020 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2020_Statni-rozpocet-v-kostce.pdf

¹³¹ Státní rozpočet 2020 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 27.3.2021 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2020_Statni-rozpocet-v-kostce.pdf

opatření, když pandemie způsobila zpomalení ekonomiky, ale také podpora odvětví a občanů nebo finanční kompenzace.

Tříkrát došlo v roce 2020 k novelizaci zákona o státním rozpočtu pro rok 2020. Původní plánovaný schodek se tak postupně propadal. První novela v březnu již počítala se schodkem 200 mld Kč. Došlo ke snížení příjmů a zvýšení výdajů, růst HDP a spotřeba domácností se dostala do záporných hodnot. Okolnosti pandemie způsobily propad daňových příjmů a sociálního zabezpečení dohromady v hodnotě přes 80 mld. Kč. O téměř 60 mld byla navýšena vládní rozpočtová rezerva, pomocí které vláda mohla korigovat dopady covidu. Nastala také první úsporná opatření, jako například odložení nákupu vojenské techniky a slev na jízdné.

V druhé novele došlo opět ke snížení příjmů, které nejvíce poznamenal další propad daňových příjmů o 55 mld. Kč. Výdajová strana podpořila 22 mld. Kč veřejné zdravotní pojištění za státní pojištěnce. Opět došlo k navýšení vládní rozpočtové rezervy, tentokrát o 14,5 mld. Kč.

I přes již dvě novelizace zákona si nepředvídatelná situace vyžádala ještě 3. novelu. V té se vláda soustředila na podporu investic. Příjmová strana se opět propadla o dalších 63 mld. Kč, zejména kvůli dalšímu poklesu daňových příjmů o 43 mld. Kč. Zvýšení výdajů o 135 mld. Kč mělo zajistit zmírnění dopadu pandemie. Na podporu již dříve zmíněných investic bylo vynaloženo 29 mld. Kč, na Program Antivirus A i B bylo vydáno 12 mld. Kč. Došlo také k dalšímu navýšení vládní rezervy o 33 mld. Kč.

I přes komplikace a zhoršení finanční situace si však vláda prosadila své priority, tedy růst investic, zvýšení důchodů a platů ve školství nebo podpora vědy výzkumu.

Proti roku 2019 tak došlo k celkovému poklesu příjmů o 100 mld. Kč a nečekanému nárůstu výdajů o 359,5 mld. Kč.

Výsledkem roku 2020 byl schodek v hodnotě 367,45 mld. Kč, což je o 327 mld. Kč vyšší schodek, než bylo plánováno a v porovnání s rokem 2019 zhoršení o 339 mld. Kč. Jedná se tak o nejhorší propad i hodnotu v historii.¹³²

Státní dluh vzrostl o 400 mld. Kč a dluh tak překročil hodnotu 2 bilionů s hodnotou 2049,7 mld. Kč. Podíl státního dluhu na HDP činil 36,5 %. Poprvé od roku 2013 tak došlo k zvýšení tohoto ukazatele. O několik desítek tisíc se tak zvýšil také teoretický dluh na jednoho občana, který dosáhl částky 191 558 Kč.

¹³² Informace o pokladním plnění státního rozpočtu České republiky za 1. až 3. čtvrtletí 2020. *Ministerstvo financí* [online]. [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Pokladni-plneni_2020-Q3_Informace-o-pokladnim-plneni-statniho-rozpocet-CR-za-1-az-3-ctvrtleti-2020.pdf

Podle srovnání zemí OECD se s daty z roku 2020 Česká republika opět umístila na 2. místě v nejvyšších odvodech na sociální a zdravotní pojištění s 15,8 % HDP.¹³³

4.2.10 Státní rozpočet 2021

Tabulka 10 Státní rozpočet 2021 (v mld. Kč)

	Schváleno	Po změnách	Skutečnost	Výsledek
Příjmy	1 488,30	1 401,34	1 487,24	Nižší o 1,06
Výdaje	1 808,30	1 901,34	1 906,93	Vyšší o 98,63
Saldo	-320	-500	-420	Vyšší o 100

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2022)

Rozpočet pro rok 2021 byl schválen 19. října 2020. Cílem návrhu bylo bojovat s negativními následky koronavirové pandemie a obnovit růst ekonomiky pomocí investic, na které mělo být podle návrhu vynaloženo až 187,5 mld. Kč. Příjmy v roce 2021 klesly o 89,8 mld. Kč, v rámci poklesu ekonomiky a zavedení nových opatření byla zaznamenána změna daňových příjmů o 82,6 mld. Kč. Opatření se týkají zrušení daně z nabytí nemovitostí a snížení DPH pro podporu hospodářství. Naopak výdaje ale zaznamenaly nárůst o 190,2 mld. Kč a to zejména na zvýšení důchodů (zvýšení výdajů o 29,5 mld. Kč), zvýšení plateb státu do veřejného zdravotního pojištění (nárůst o 52,8 mld. Kč). Navýšení výdajů se ale týká také kapitálových výdajů, nebo výdajů na školství, kde částka stoupla až o 20 mld. Kč. Největší meziroční nárůst výdajů proti novelizovanému rozpočtu podpořil veřejný zdravotní systém.¹³⁴

Státní dluh narostl proti roku 2020 o 416 mld. Kč na 2466 mld. Kč. Každý Čech by tak teoreticky dlužil 234 038 korun. Za nárůstem stojí zejména emise státních dluhopisů, které měly pokrýt schodek roku 2020, kvůli příznivým podmínkám na finančním trhu.¹³⁵ Podle Nejvyššího kontrolního úřadu byla v tomto roce Česká republika nejrychleji se zadlužující zemí v Evropské unii. I přes to je ale jednou z nejméně zadlužených zemí. Kromě toho se také stát zařadil mezi země s nejmenším ekonomickým růstem. Výsledek hospodaření byl podle nich způsoben zejména růstem mandatorních a quasi-mandatorních výdajů, které nelze tak výrazně omezit.¹³⁶

¹³³ Státní rozpočet 2021 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí. *Ministerstvo financí* [online]. 29.3.2021 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2021_Statni-rozpocet-v-kostce_v01.pdf

¹³⁴ Rozpočet na rok 2021 schválen. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 19. 10. 2020 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2020/rozpocet-na-rok-2021-schvalen-39709>

¹³⁵ Bilance za rok 2021: Státní dluh stoupl na rekordních 2,5 bilionu korun, rozpočet skončil s obřím schodkem. *Hospodářské noviny* [online]. 6. 1. 2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-67019310-bilance-za-rok-2021-statni-dluh-stoupl-na-rekordnich-2-5-bilionu-korun-rozpocet-skoncil-s-obrim-schodkem>

¹³⁶ Hospodaření ČR v roce 2021: rekordní schodek státního rozpočtu, nejrychleji se zadlužující země v EU a ekonomický růst jeden z nejnižších. *Nejvyšší kontrolní úřad* [online]. 29. 8. 2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.nku.cz/pro-media/tiskove-zpravy/hospodareni-cr-v-roce-2021-rekordni-schodek-statniho-rozpocetu-nejrychleji-se-zadluzujici-zeme-v-eu-a-ekonomicky-rust-jeden-z-nejnizsich-id12710/>

4.2.11 Pandemie Covid-19 v letech 2020/2021 ¹³⁷

Největší výdaje byly v letech 2020 a 2021 zaznamenány ve spojitosti s pandemií Covid-19 a podpůrnými opatřeními s ním souvisejícími. Na pomoc bylo ze státního rozpočtu za oba roky vyplaceno celkem 351,4 mld. Kč. Největší částky byly vydány za zvýšení platby státu za státního pojištěnce (70,9 mld. Kč). Podpůrný program COVID MPO, který dotoval pomoc s nájemným, gastronomií, sportem nebo kulturou (53 mld. Kč) a Program Antivirus, ze kterého bylo možné čerpat finanční podporu na mzdy zaměstnanců v karanténě (49,5 mld. Kč). 45 mld. Kč si vyžádaly kompenzační bonusy obcím a krajům.

4.2.12 Státní rozpočet 2022

Tabulka 11 Státní rozpočet 2022 (v mld. Kč)

	Schváleno	Po změnách	Skutečnost	Výsledek
Příjmy	1 613,20	1 685,98	1 624,41	Vyšší o 11,21
Výdaje	1 893,20	2 060,98	1 984,81	Vyšší o 91,61
Saldo	-280	-375	-360,4	Vyšší o 80,4

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2023)

Začátek roku 2022 probíhal vzhledem k neshodám o výši plánovaného schodku vlády Andreje Babiše ve Sněmovně v rozpočtovém provizoriu. Opozice požadovala, aby byl schodek nižší než 300 mld. Kč, návrh rozpočtu však počítal se schodkem 376,6 mld. Kč. Nový návrh státního rozpočtu byl tak schválen až 10. března se schodkem 280 mld. Kč. Tento návrh také počítal s rekordními investicemi ve výši 203,3 mld. Kč, což je více než 10 % z celkových výdajů.

Vzhledem k tomu, že při sestavování státního rozpočtu nebylo možné předvídat vzniklou situaci na Ukrajině, musel být návrh státního rozpočtu novelizován. Novela, která předpokládala zvýšení schodku o 95 mld. Kč, nabyla účinnosti 19. listopadu 2022. Došlo k navýšení výdajů pro pomoc uprchlíkům, materiální pomoc Ukrajině a regulaci důsledků ozbrojeného konfliktu na našem území, kterými je vysoká míra inflace a nárůst ceny energií, vedoucími k vyšším životním nákladům. ¹³⁸

3,6 %, tedy 71,1 mld. Kč, výdajů státního rozpočtu bylo v roce vydáno na pomoc s cenami energií a inflací. Nejvyšší položkou zde byly dvě mimořádné valorizace důchodů s částkou 27 mld. Kč a výdaje na úsporný tarif (tedy elektřinu a plyn) pro domácnosti v hodnotě

¹³⁷ Pokladní plnění státního rozpočtu za rok 2021. *Ministerstvo financí* [online]. 6.1.2022 [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Prezentace_2022-01-06_Pokladni-plneni-statniho-rozpocetu-za-rok-2021_v02.pdf

¹³⁸ Novela zákona o státním rozpočtu na rok 2022. *Právní prostor* [online]. 21.11.2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/zmeny-v-legislative/vyslo-ve-sbirce-zakonu/novela-zakona-o-statnim-rozpocetu-na-rok-2022>

17,4 mld. Kč. 0,9 % státního rozpočtu, celkem 18,6 mld. Kč bylo pak vynaloženo na válku na Ukrajině, tato částka pokrývala humanitární dávku, platbu státu veřejného zdravotního pojištění nebo ubytování.

Státní dluh vzrostl oproti roku 2021 o 426 mld. Kč na 2895 mld. Kč. Činí tak 42,9 % procenta HDP, což je téměř o 3 % více než v předchozím roce.¹³⁹ Teoreticky by na každého obyvatele připadal dluh v hodnotě 275 033 korun. K financování státního dluhu bude zapotřebí 649 mld. Kč. Podle ministerstva financí by 400 až 500 miliard z této částky měly pokrýt emise korunových střednědobých a dlouhodobých deficitů.¹⁴⁰

4.2.13 Zadlužování ČR v letech 2019-2022¹⁴¹

Problémy se schválením návrhu státního rozpočtu v roce 2021 byly spojeny také s rekordním zadlužováním v předcházejících letech. Nová vláda Petra Fialy odmítla ihned po nástupu do funkce rozpočet bývalé vlády Andreje Babiše a snažili se o okamžité snížení vysokých schodků rozpočtu. V letech 2019 až 2022 se státní dluh v porovnání k HDP zvýšil o 14 % na 42,9 %. Výška státního dluhu se z 1,6 bilionu korun vyšplhala až na téměř 2,9 bilionu korun. Hlavním důvodem tohoto rapidního růstu státního dluhu a schodku je zejména emise státních dluhopisů pro pokrytí předchozích schodků. K nárůstu vedly také výdaje spojené s pandemií Covidu, ty ale tvořily méně než polovinu růstu zadlužení.

4.3 Plánovaný rozpočet na rok 2023¹⁴²

Pro rok 2023 byl navržen státní rozpočet s příjmy 1928 mld. Kč a výdaji dosahujícími 2223 mld. Kč. Saldo tohoto rozpočtu dosahuje schodek 295 miliard korun. Měl by tedy být o 80 milionů korun nižší než novelizovaný rozpočet na rok 2022. Státní rozpočet na rok 2023 je přezdíván mimo jiné také protikrizový nebo válečný.

Jak řekl sám premiér Fiala ve svém proslovu, vláda připravila protiinflační rozpočet, který šetří na provozu státu a zamrazí nepotřebné výdaje. Podíl mandatorních a quasi-mandatorních výdajů na rozpočtu má být snížen.

¹³⁹ Pokladní plnění státního rozpočtu za rok 2022. *Ministerstvo financí* [online]. 3.1.2023 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/2023-01-03_Prezentace-Pokladni-plneni-statniho-rozpocetu-za-rok-2022.pdf

¹⁴⁰ Stát v roce 2022 hospodařil se schodkem 360,4 miliardy korun. *Česká televize* [online]. 3. 1. 2023 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3555017-zive-ministr-financi-zbynek-stanjura-predstavuje-vysledky-rozpocetu-za-lonsky-rok>

¹⁴¹ Česko má za sebou dva roky extrémního zadlužování, státní dluh stoupl o víc než polovinu. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 6. 1. 2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2022/cesko-ma-za-sebou-dva-roky-extremniho-za-44212/>

¹⁴² Projev předsedy vlády Petra Fialy v Poslanecké sněmovně k návrhu zákona o státním rozpočtu na rok 2023. *Vláda České republiky* [online]. 26. 10. 2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projev-projev-predsedy-vlady-petra-fialy-v-poslanecke-snemovne-k-navrhu-zakona-o-statnim-rozpocetu-na-rok-2023-200120/>

Pomocí toho je možné zvyšovat výdaje na ministerstvu práce a sociálních věcí, které má za úkol kompenzovat seniorům rostoucí inflaci a zabezpečit sociální dávky pro ohrožené skupiny obyvatel. Dále investovat do výstavby infrastruktury a aktivně pomáhat občanům a firmám v oblasti rostoucích cen energií zastropováním cen, na které připadne 100 miliard korun.

Vzhledem k válce se situace od února 2022 postupně zhoršovala, občanům a firmám stát kompenzoval náklady na elektřinu a plyn, na rok 2023 je na tuto položku vyhrazeno více než 200 miliard korun. Náklady se zvyšují také ve spojitosti s ukrajinskými uprchlíky, kterým stát stejně jako Ukrajině pomáhá. Zde jsme tedy mohli zaznamenat zvýšené investice.

Mezi rozpočtové priority v souladu s programem strany pro rok 2023 patří investice do obrany, zde byl rozpočet navýšen o 23 miliard korun na 112 miliard korun. Ministerstvo práce a sociálních věcí dostane zejména na výdaje spojené s důchody a dávky pro ohrožené skupiny o 141 mld. Kč více. Dále do dopravní infrastruktury na budování silnic a dálnic, železnic a jejich oprav, kde zaznamenáváme zvýšení rozpočtu na rekordních 150 miliard korun. Strana si zakládá také na podpoře vzdělání, rozpočet pro ministerstvo školství měl být navýšen o 17 miliard korun. Investiční výdaje jsou s penězi z EU vyčísleny na 202 miliard korun.

Následkem nejrychlejšího zadlužování v Evropě v předchozích dvou letech je rostoucí náklad na obsluhu státního rozpočtu, který dosáhne 70 miliard korun.

4.3.1 Daň z neočekávaných zisků¹⁴³

Od 1. ledna 2023 vchází v souladu s návrhem Evropské komise na tři roky v platnost dočasná mimořádná daň, která postihuje mimořádně ziskové společnosti z oblasti výroby a obchodu s energiemi, bankovníctví, petrolejářství nebo těžby a zpracování fosilních paliv. Takzvaná „windfall tax“ neboli daň z neočekávaných zisků, je 60% přírážka na dani, která bude stanovena jako rozdíl mezi základem daně za roky 2023-2025 a průměrem základů daně za roky 2018 až 2021, který bude navýšen o 20%. Podle ministerstva financí by tato změna měla vytvořit dočasný zdroj příjmů do státního rozpočtu, tvořící přibližně 85 miliard korun, které by měly být využity zejména na financování kompenzací týkajících se vysokých cen energií.

¹⁴³ Mimořádná daň z neočekávaných zisků bude platit od 1. ledna 2023. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 6. 10. 2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2022/mimoradna-dan-z-neocekavanych-zisku-bude-48951/>

4.4 Výhledový plán ministerstva financí¹⁴⁴

Vzhledem k aktuálním situacím, které finančně zasáhly do státního rozpočtu, je patrné, že je náročné snižovat schodky rozpočtu. Rozpočet se snaží svým občanům zajistit bezpečí a podporu v současných krizích. Podle slov Petra Fialy se Česká republika nachází v nejsložitější situaci v moderní historii.

V dalších letech je plánováno postupné snižování, Ministerstvo financí navrhuje ve střednědobém výhledu schodek rozpočtu pro rok 2024 na 280 miliard korun a 260 miliard korun pro rok 2025.

Náklady na obsluhu státního dluhu by měly dále stoupat, dosáhnou 85 miliard korun (2024) a 100 miliard korun (2025). Cílem je snížit schodek veřejných financí pod 3%, v roce 2024 se předpokládá změna na 2,7% HDP a v roce 2025 až na 2,4% HDP.

4.5 Analýza výsledků státního rozpočtu

4.5.1 Analýza vývoje příjmů

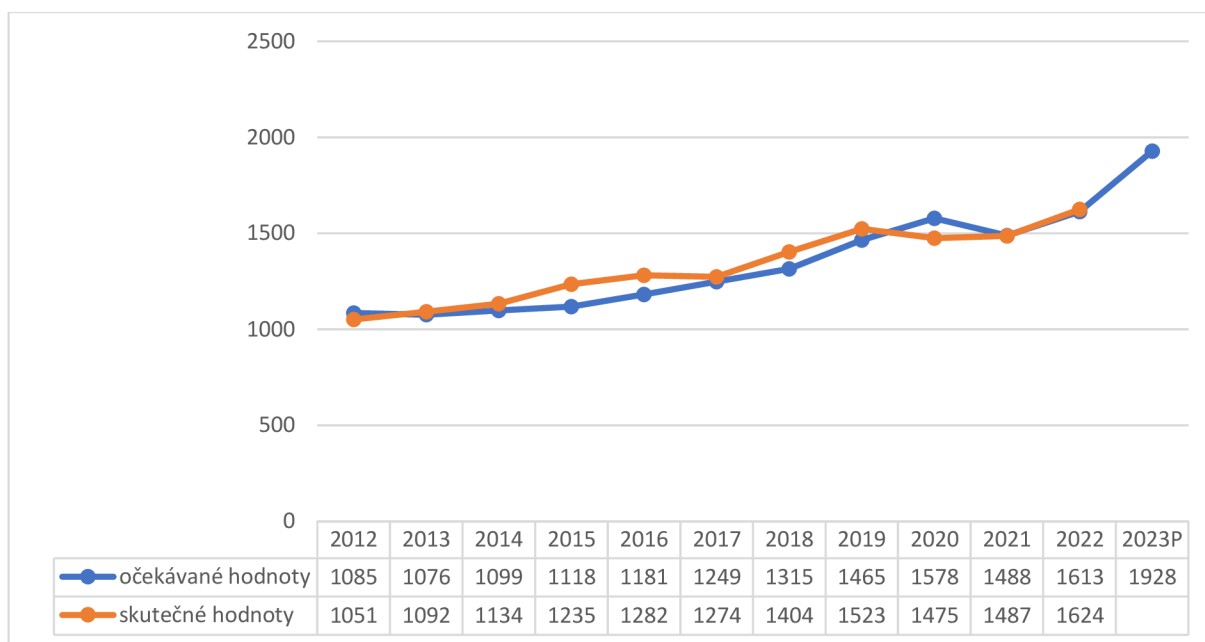
Následující graf ilustruje vývoj očekávaných a skutečných příjmů do státního rozpočtu. Jak můžeme vidět, plánované příjmy pro rok 2023 jsou téměř dvojnásobné proti začátku sledovaného období, tedy roku 2012. Mají tak s výjimkou let 2017 a 2020, kdy mírně klesly, rostoucí tendenci.

Je také patrné, že od roku 2013 do roku 2019 (s výjimkou roku 2017) docházelo k podhodnocení návrhu státního rozpočtu, protože skutečné příjmy jsou v řádech několika desítek až stovek miliard vyšší, než byly původní očekávané částky. Státu se tedy podařilo získat více finančních prostředků, než bylo predikováno. Proti tomu v letech 2012 a 2013, 2017 i 2021 a 2022 jsou predikce téměř shodné s realitou. Rok 2020 naopak zaznamenal v následku pandemie Covidu snížení predikovaných příjmů na konečnou částku o 103 mld. Kč nižší.

Největší rozdíl těchto dvou částek byl v roce 2015, kde se podařilo vybrat o 117 mld. Kč více, než bylo původně plánováno.

¹⁴⁴ Poslanci ve třetím čtení schválili návrh státního rozpočtu na rok 2023. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 26. 9. 2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2022/poslanci-ve-tretim-cteni-schvalili-navrh-48874>

Graf 6 Vývoj příjmů státního rozpočtu (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2022)

4.5.2 Analýza vývoje výdajů

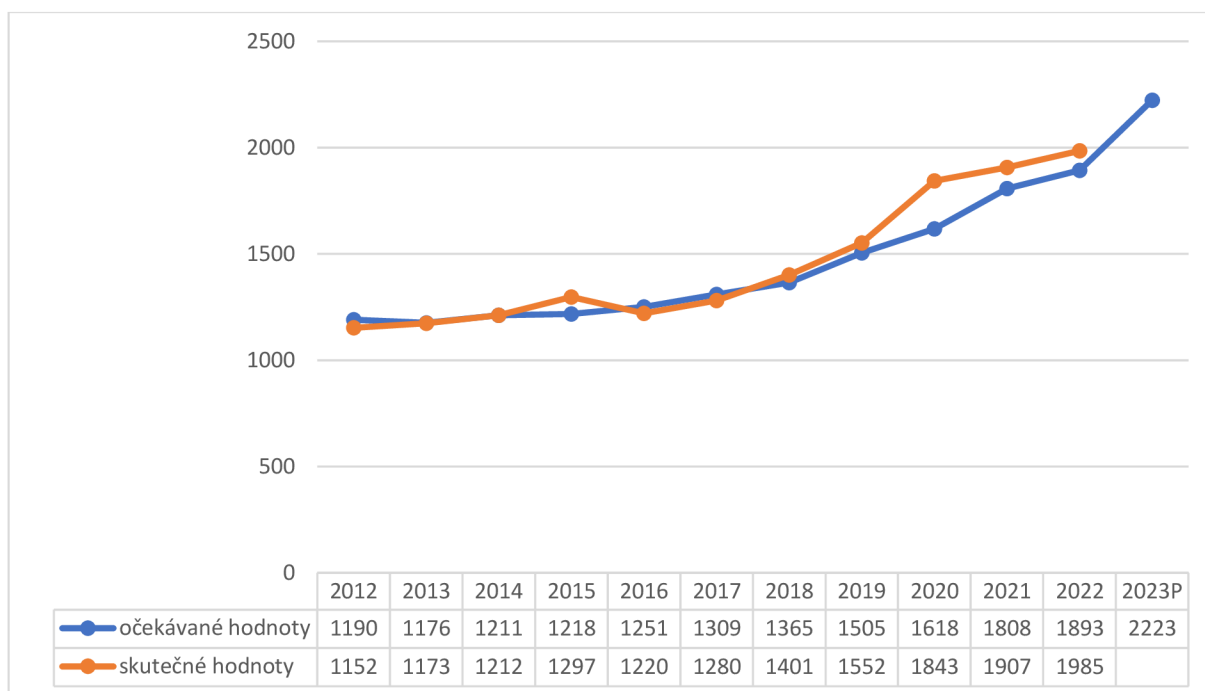
V druhém grafu sledujeme vývoj výdajů, které jsou opět rozděleny na očekávané a skutečné hodnoty. Stejně jako u hodnot příjmů se tato částka za sledované období zdvojnásobila. Co se jejich vývoje týče, výdaje jsou rostoucí, s výjimkou roku 2016, který byl přebytkový s rekordní hodnotou salda. V tomto roce se podařilo výdaje snížit.

Rozdíly mezi očekávanými a skutečnými hodnotami v tomto případě více kolísají, v některých letech byly odhadované výdaje vyšší než skutečné a naopak. Do roku 2019 (s výjimkou roku 2015) je však rozdíl mezi výdaji bez větších odchylek. Vládě se tak dařilo odhadnout situaci a téměř správně sestavit predikce výdajové strany státního rozpočtu. Od tohoto roku jsou však také již dlouhodobě skutečné hodnoty vyšší, než predikované.

Největší rozdíl mezi predikcí a skutečností nastal v roce 2020, rozdíl byl 225 mld. Kč a byl způsoben opatřeními v důsledku pandemie Covidu.

Je však třeba myslet také na zákon o roustoucích veřejných výdajích od Adolpha Wagnera, který poukazuje na fakt, že růst výdajů je vzhledem k technickému a společenskému pokroku a modernímu rozvoji zcela přirozený fakt. Je však zapotřebí nalézt dostatek zdrojů k jejich krytí.

Graf 7 Vývoj výdajů státního rozpočtu (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2022)

4.5.3 Analýza salda

Kdežto u příjmů jsou vyšší skutečné hodnoty než ty očekávané pozitivní, u výdajů je tomu naopak. Z hodnot v předchozích dvou grafech tedy lze říci, že výdaje jsou vyšší než příjmy s výjimkou dvou let, kde vláda zakončila hospodaření v přebytku. To se týká let 2016 a 2018.

Jak je již v předchozí kapitole práce uvedeno, tohoto kladného salda se podařilo dosáhnout zejména díky změnám stávajících zákonů a zavedením nových, které podpořily výběr příjmů, ale také úsporám na výdajové straně rozpočtu.

Co se týče schodků v letech od 2012 do 2019, všechny dopadly lépe, protože se podařilo výsledné saldo udržet nižší, než bylo původně plánováno. Změna přišla v roce 2020, kdy rozpočet ovlivnila pandemie Covidu, která měla finanční následky i v dalších letech. Zvýšení schodků přispěly tedy nejen opatření proti šíření pandemie, ale od roku 2022 také výdaje spojené s válečným konfliktem na Ukrajině. Výše deficitu překonala do té doby nejvyšší schodek z roku 2009, který dosahoval 192,39 mld. Kč a byl výrazně ovlivněn celosvětovou krizí a propadem daňových příjmů.

Hlavním problémem v letech 2012 až 2014 byl omezený ekonomický růst jako důsledek přetrvávající ekonomické recese. I přes to, že se výkon ekonomiky snižoval a klesalo i HDP, podařilo se udržet plánované schodky, které dokonce dopadly ještě lépe.

Roky 2014 a 2015 byly spojeny s růstem ekonomiky, oba schodky se podařilo proti plánovaným snížit o více než 30 mld. Kč.

Nejlepší výsledek salda státního rozpočtu od vzniku České republiky byl v roce 2016, kdy se z plánovaného schodku 70 mld. Kč podařilo vládě zakončit rok s kladným saldem 61,8 mld. Kč. Kritika odborníků však poukazuje na nízkou hodnotu investic a vysoké příjmy z Evropské unie, které výsledek ovlivnily.

V roce 2017 přišel opět mírný propad, i přes to se však jedná o jednu z lepších hodnot výsledného salda. Vláda stejně jako v předchozím roce méně investovala. Česká republika byla stavem svých veřejných financí hodnocena jako jedna z nejlepších v Evropské unii.

Rok 2018 opět přinesl kladné výsledné saldo, za kterým stál zejména posílený výběr daní a ekonomický vývoj.

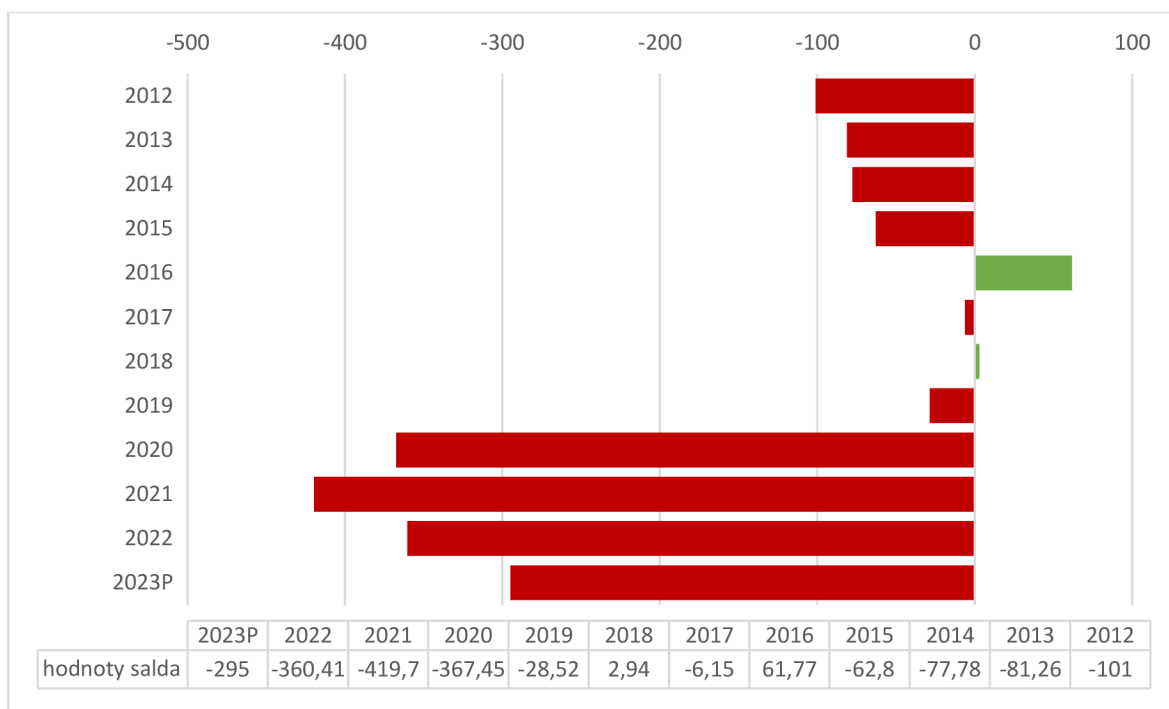
V roce 2019 i přes dobrý ekonomický vývoj a nízké vládní investice veřejné finance propadly a prohloubil se schodek. Podle kritiků a opozice si vláda tento rok pomohla uměle zlepšit schodek 18 mld. Kč z privatizačního účtu, bez kterých by byl schodek horší, než predikce.

Do roku 2020 vstupovala vláda s predikcí schodku ve výši 40 mld. Kč. Po nepředvídatelném vypuknutí Covidu a tedy všech plošných opatřeních byl rok zakončen se druhým nejvyšším schodkem 367 mld. Kč.

Pandemií byl poznamenán také rok 2021, kdy stát bojoval také s obnovením růstu ekonomiky. Schodek dosáhl historicky nejvyšší hodnoty 420 mld. Kč. Za špatný výsledek mohl nárůst mandatorních a quasi-mandatorních výdajů a pomalý ekonomický růst.

Začátek posledního pozorovaného roku byl kvůli neshodám o výši schodku v rozpočtovém provizoriu. Schodek se nakonec kvůli konfliktu na Ukrajině prohloubil na 360 mld. Kč.

Graf 8 Vývoj salda státního rozpočtu (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2022)

4.5.4 Analýza vývoje státního dluhu

Následující graf uvádí hodnoty státního dluhu v jednotlivých letech. Vzhledem k tomu, že státní dluh roste spolu se schodkovým hospodařením státu, kopíruje tento graf předchozí situaci. Do roku 2019 se dařilo státní dluh stabilizovat, vlády si to také kladly za jeden z hlavních cílů při tvorbě rozpočtů.

V letech 2014 a 2016, mírně také v roce 2018 se podařilo výši dluhu snížit. V roce 2014 bylo hlavním důvodem nastartování ekonomiky po dlouhých letech v recesi. V letech 2016 a 2018 tomuto jevu pomohl přebytkový státní rozpočet. Ve všech těchto letech však také stát prodával méně dluhopisů a pokladničních poukázek, než kolik jich bylo splatných, což vedlo ke snížení dluhu.¹⁴⁵

V roce 2020 bylo vysokými schodky způsobeno extrémní zadlužování České republiky. Státní dluh narostl od roku 2019 o 1255 mld. Kč a zvýšil se na 42,9 % HDP proti 28,3 % HDP, které byly v roce 2019.

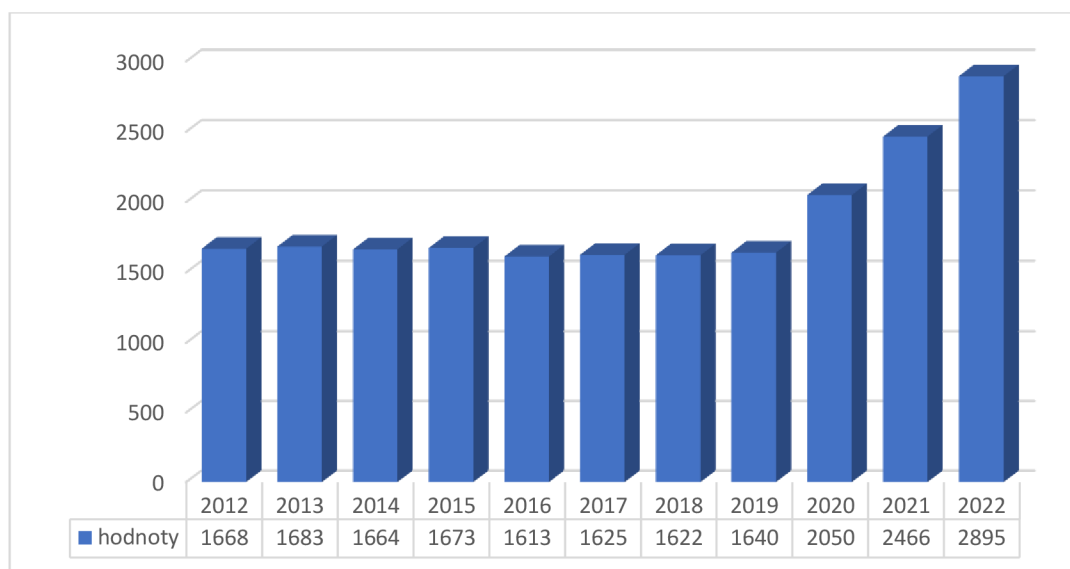
Podle posledních průzkumů byla Česká republika jediným státem Evropské unie, který prohluboval ve třetím kvartálu roku 2022 svůj dluh a to i přes to, že není jediným státem, který

¹⁴⁵ Vše o veřejných financích. *Národní rozpočtová rada* [online]. [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.rozpoctovarada.cz/o-verejnych-financich/vse-o-verejnych-financich/>

bojuje s inflací, drahými energiemi nebo dopady války na Ukrajině. Česká republika se ale i s tituly nejrychleji se zadlužující země EU stále drží na předních příčkách co se celkového zadlužení týče a patří tak k nejméně zadluženým zemím.

Předpokládá se, že státní dluh v roce 2023 přesáhne hranici tří bilionů.

Graf 9 Vývoj státního dluhu (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2022)

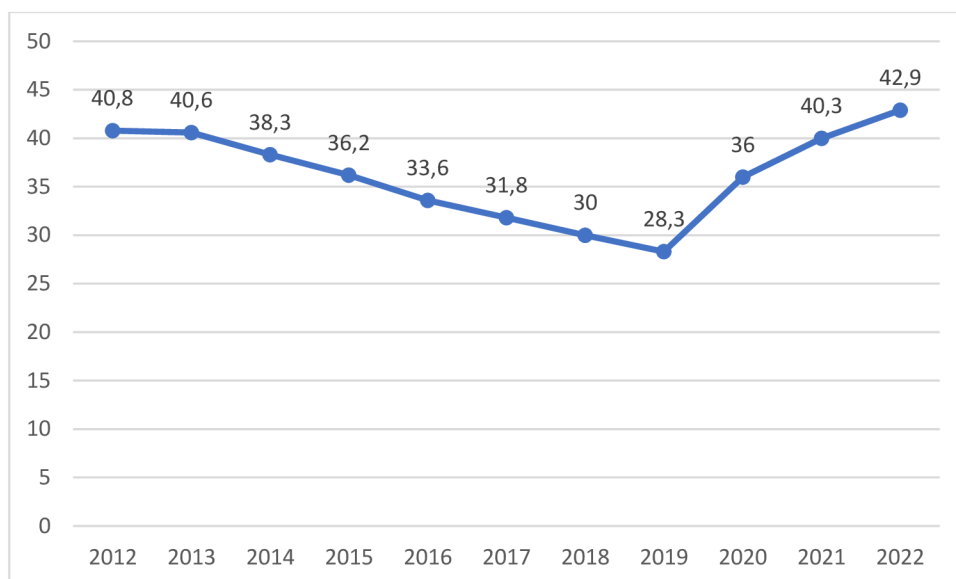
V jiném vyjádření si výši státního dluhu můžeme přepočítat na každého obyvatele České republiky. Zatímco v roce 2012 vycházel na jednoho občana dluh 159 000 Kč, v roce 2022 se tato hodnota vyšplhala až na 275 033 Kč.

4.5.5 Státní dluh v poměr k HDP

Dalším zajímavým porovnáním, které souvisí se státním dluhem, je výše dluhu v poměru k hrubému domácímu produktu. Tento ukazatel vyjadřuje, jaká je výška dluhu v porovnání k výkonosti ekonomiky, která je vyjádřena HDP. Podle paktu o stabilitě a růstu Evropské unie pak nesmí tato hranice překročit 60 % HDP.

Podle grafu se do roku 2019, kdy byl státní dluh stabilní, dařilo tuto hodnotu stále snižovat, až se dostala na hodnoty roku 2009. V roce 2012 byla překonána do té doby maximální hodnota 40,8 % HDP. V roce 2020 se hodnota tohoto ukazatele začala poprvé od roku 2013 opět zvyšovat. Hodnota roku 2022 je tedy nejvyšší v historii České republiky a poměr státního dluhu na HDP je 42,9 %.

Graf 10 Vývoj státního dluhu v poměru k HDP (v %)

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2022)

4.6 Chyby v závěrečných účtech

Jednotlivé kapitoly mají za úkol předkládat výsledky svého hospodaření formou účetnictví v účetní závěrce. Tento výkaz je předkládán Ministerstvu financí a je zpracováván čtvrtletně a ročně. Následně probíhá Nejvyšším kontrolním úřadem kontrola těchto dat, ve kterých jsou pravidelně nacházeny chyby v řádech milionů, až miliard.

Mezi některé chyby patří například:

- 1) 2021 ministerstvo vnitra, hodnota chybných zápisů 915,3 mil. Kč,¹⁴⁶
- 2) 2020 ministerstvo spravedlnosti, hodnota chybných zápisů 112,5 mil. Kč,¹⁴⁷
- 3) 2018 ministerstvo pro místní rozvoj, hodnota chybných zápisů 5,4 mld. Kč,¹⁴⁸
- 4) 2018 ministerstvo kultury, hodnota chybných zápisů 2,7 mld. Kč,¹⁴⁹

¹⁴⁶ Ministerstvo vnitra významné účetní chyby opravilo, údaje účetní závěrky za rok 2021 zobrazující činnost ministerstva jsou spolehlivé. *Nejvyšší kontrolní úřad* [online]. 26.9.2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.nku.cz/cz/pro-media/tiskove-zpravy/ministerstvo-vnitra-vyznamne-ucetni-chyby-opravilo--udaje-ucetni-zaverky-za-rok-2021-zobrazujici-cinnost-ministerstva-jsou-spolehlive-id12755/>

¹⁴⁷ Chyby za miliony našli kontroloři z NKÚ v účetní závěrce ministerstva spravedlnosti. *Tiscali.cz* [online]. 15.11.2021 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://zpravy.tiscali.cz/chyby-za-miliony-nasli-kontrolori-z-nku-v-ucetni-zaverce-ministerstva-spravedlnosti-523128>

¹⁴⁸ NKÚ: Ministerstvo pro místní rozvoj má v účetní uzávěrce chyby za pět miliard Zdroj: <https://pribramsky.denik.cz/zpravy-z-ceska/mmr-uzaverka-ucty-nku-20201026.html>. *Příbramský deník* [online]. 26.10.2020 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://pribramsky.denik.cz/zpravy-z-ceska/mmr-uzaverka-ucty-nku-20201026.html>

¹⁴⁹ V účetní závěrce ministerstva kultury jsou chyby za 2,7 miliardy, zjistil NKÚ. *Novinky.cz* [online]. 25. 11. 2019 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-v-ucetni-zaverce-ministerstva-kultury-jsou-chyby-za-27-miliardy-zjistil-nku-40304733>

5) 2015 ministerstvo průmyslu a obchodu, hodnota chybných zápisů 25 mld. Kč.

150

Výše zmíněné chyby jsou významné, nutně však neznamenají, že jsou účetní závěrky nespolehlivé. V některých případech se jedná o systémové účetní chyby nebo špatně vykázané informace. I přes to, že se jedná o vysoké částky a se zprávami o chybách se můžeme setkat téměř každý rok. Chyby často až na nějaké příklady výrazně neovlivňují správnost výsledků.

4.7 Úsporná opatření

4.7.1 Hospodaření s nemovitostmi a dislokace

Dlouhodobým problémem ovlivňujícím výdaje státu je také špatné hospodaření se státními prostory a budovami. Místo toho, aby je stát využil, nabízí je k pronájmu. Pro své vlastní účely poté také musí využít prostor, které jsou nabízeny k nájmu. Tyto prostory však většinou bývají dražší než ty, které nabízí stát.

Nejen že si pronajímá velké plochy, které by bylo potřeba na každého úředníka snížit, ale také nabízí státní budovy za příliš nízké ceny. Honosnost a modernost budov také zvyšuje náklady. Za nárůstem pronajímaných kanceláří pro potřeby státu stojí nedostatek výstavby nových kanceláří a oprav tech stávajících.

V roce 2007 byla velikost kanceláře na každého úředníka 16 m², kterou se podařilo do druhé poloviny roku 2021 snížit na 13 m². Evropským ideálem by však bylo ve snižování výměry dále pokračovat. Čím více se sníží potřebná plocha kanceláří, tím méně prostor bude stát muset pronajímat. Na snižování plochy kanceláří již nyní stát ušetří kolem 130 mil. Kč ročně.¹⁵¹

Podle průzkumů se také ukázalo, že byly státní prostory pronajímány za velmi nízké částky, například v centru města byly pronajímány pouze za třetinu skutečné tržní ceny. Jeden takový příklad pochází z roku 2014, kdy byly prostory na Staroměstském náměstí pronajímány ministerstvem pro místní rozvoj pouze za 3700 Kč/m² za rok, i když tržní cena v té době byla až 27000 Kč/m².¹⁵²

¹⁵⁰ NKÚ: Ministerstvo průmyslu a obchodu má v účtech chyby za desítky miliard Zdroj: <https://prazsky.denik.cz/podnikani/nku-ministerstvo-prumyslu-a-obchodu-ma-v-uctech-chyby-za-desitky-miliard-20170724.html>. *Pražský deník* [online]. [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://prazsky.denik.cz/podnikani/nku-ministerstvo-prumyslu-a-obchodu-ma-v-uctech-chyby-za-desitky-miliard-20170724.html>

¹⁵¹ Výroční zpráva 2020. *Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových* [online]. 28. 2. 2021 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: https://www.uzsvm.cz/prilohy/2021/03/23/vyrocní_zprava_uzsvm_2020.pdf

¹⁵² Špatné hospodaření se státním majetkem je vizitkou špatné vlády. *Nadační fond Proti korupci* [online]. 26.10.2020 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://zpravodajstvi.nfpk.cz/p/spatne-hospodareni-se-statnim-majetkem-je-vizitkou-spatne-vlady>

Aby byly státní budovy efektivněji využívány a pronajímány, vznikl pro větší přehlednost v roce 2012 Centrální registr administrativních budov, zkráceně CRAB. Do tohoto systému byly zadávány veškeré státní budovy i s jejich plochou nebo počtem zaměstnanců a náklady.¹⁵³ I přes vysoké náklady na provoz tohoto registru ani více než dva roky po spuštění nebyly známy údaje o třetině státních prostor, což snižovalo jeho efektivnost. Stejně už z průběžných výsledků bylo vidět, že by stát mohl mít příjmy o stovky milionů vyšší a že je toto zacházení nehospodárné. Nyní se kritika na toto téma opět vrací a nehospodárné nakládání se státními budovami je dále více probírané téma.

Problémem je také dislokace. Pokud by se podařilo sestěhovat státní zaměstnance z několika různých budov do jedné nebo více blízkých budov a omezit jejich rozmístění na několika sídlech s vyšší výměrou, ušetřil by stát na výdajích podstatně velké částky v řádech několika stovek milionů korun. Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových tak každý rok navrhuje takzvané „dislokační záměry“, ve kterých rozhoduje o využívání a prodeji státních budov.

V následujícím grafu můžeme vidět hodnoty uvedené Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových v letech 2016 až 2021, které ukazují, jak velký rozdíl je v inkasovaném a placeném nájmu.

Z těchto údajů je patrné, že výdaje na nájemné až třikrát přesahují příjmy a i přes to, že se hrazené náklady v roce 2017 podařilo meziročně snížit o 86 mil. Kč na částku 535 mil. Kč, lze tento jev vysvětlit pomocí celkového počtu užívaných administrativních budov, které v tomto roce klesly na minimum a bylo jich 2049. Poté se však počet budov opět zvedal a v roce 2021 dosáhl 2491 a náklady na nájemné činily téměř 700 mil. Kč. Kromě toho je nutné počítat také s náklady na provoz a údržbu těchto budov, což ročně spotřebuje přes 3 mld. Kč.

Proti tomu inkasované nájemné se dařilo v těchto pozorovaných letech zvyšovat, s výjimkou roku 2021, kdy se meziročně snížilo o 7 mil. Kč na hodnotu 249 mil. Kč. I když se tedy příjmy zvyšují, ani z daleka nepokrývají náklady.¹⁵⁴

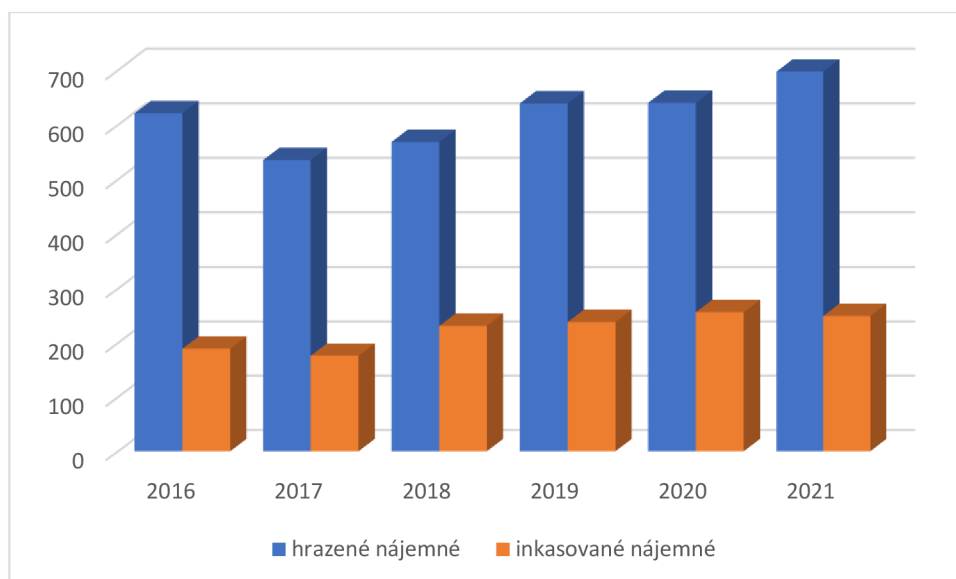
Pozitivní zprávou však je, že stát v roce 2021 za metr čtvereční inkasoval více, než platil za pronájem.¹⁵⁵

¹⁵³ Centrální registr administrativních budov. *Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových* [online]. [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://www.uzsvm.cz/crab>

¹⁵⁴ Dislokace. *Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových* [online]. [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://www.uzsvm.cz/dislokace>

¹⁵⁵ Upřesnění k státěm hrazenému a inkasovanému nájemnému. *Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových* [online]. 26.07.2021 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://www.uzsvm.cz/upresneni-k-statem-hrazenemu-a-inkasovanemu-najemnemu>

Graf 11 Hrazené a inkasované nájemné (v mil. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování, ÚZVSM (2016-2021)

4.7.2 Privatizace

Mezi možnosti, jak zvýšit příjmy, lze zařadit také privatizaci. Tyto příjmy jsou však jednorázové, a proto jsou také často kritizovány.

V roce 2018 došlo k novele zákona, pomocí které vláda nyní může přesouvat peníze z Fondu privatizace do příjmů státního rozpočtu. K novele došlo zejména z důvodu, že vláda Andreje Babiše chtěla z tohoto fondu financovat důchodovou valorizaci.¹⁵⁶ Je však důležité hledat nové dlouhodobé zdroje nebo snížit výdaje, protože toto jednorázové opatření pouze uměle snižuje schodky státního rozpočtu prodejem státního majetku, jako tomu bylo například v roce 2019.

Je však důležité myslet na to, že není výhodné prodávat státní podniky. Nejen že jejich držení může být pro stát strategicky výhodné (ČEZ), ale podniky by také mohly být prodány zahraničním podnikatelům, což by znamenalo pokles daňových příjmů. Může se také stát, že soukromý podnikatel nedokáže privatizovaný majetek financovat a podnik zkrachuje, což může vést ke ztrátě mnohých historicky tradičních podniků, jak se letos stalo například v případě Hřebčínu Napajedla, který byl v minulém století privatizován. Zakoupit podnik však může také zahraniční firma, která chce tímto krokem odstranit svou konkurenci.

Vhodnou možností by tak bylo prodávat nevyužité státní nemovitosti, které mají vysoké náklady na údržbu. Je však nejdříve důležité posoudit, zda tyto budovy skutečně

¹⁵⁶ Vláda ovládla miliardy z privatizace, chce je přesunout do rozpočtu a vyplácet z nich vyšší důchody. *Hospodářské noviny* [online]. 8.3.2018 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-66072580-vlada-ovladla-miliardy-z-privatizace-chce-je-presunout-do-rozpocetu-a-vyplacet-z-nich-vyssi-duchody>

nemohou najít využití a zda by například nebylo možné je využít v návaznosti na předchozí kapitolu, tedy pro dislokaci státních zaměstnanců a snížení nákladů na nájmy.

4.7.3 Valorizace důchodů

Jedním z důvodů prohlubujících se deficitů jsou také rostoucí výdaje na důchody. Tyto výdaje musí být dlouhodobě kryty z jiných zdrojů, konkrétně z pojistného na důchodové pojištění. Vzhledem k tomu, že ale dochází ke stárnutí populace, roste počet příjemců penze, ale klesají příjmy z pojistného. Kromě toho je problém také inflace. Valorizace způsobila minulý rok státu velký problém, protože nečekané zvýšení inflace zvýšilo státu výdaje na důchody o podstatnou částku, a proto jen v roce 2022 došlo k navyšování důchodů třikrát, aby důchodcům byla částka způsobena inflací dorovnána. Proti tomu příjmy, které důchody kryjí, jsou dány výší mzdy, která nerostla.

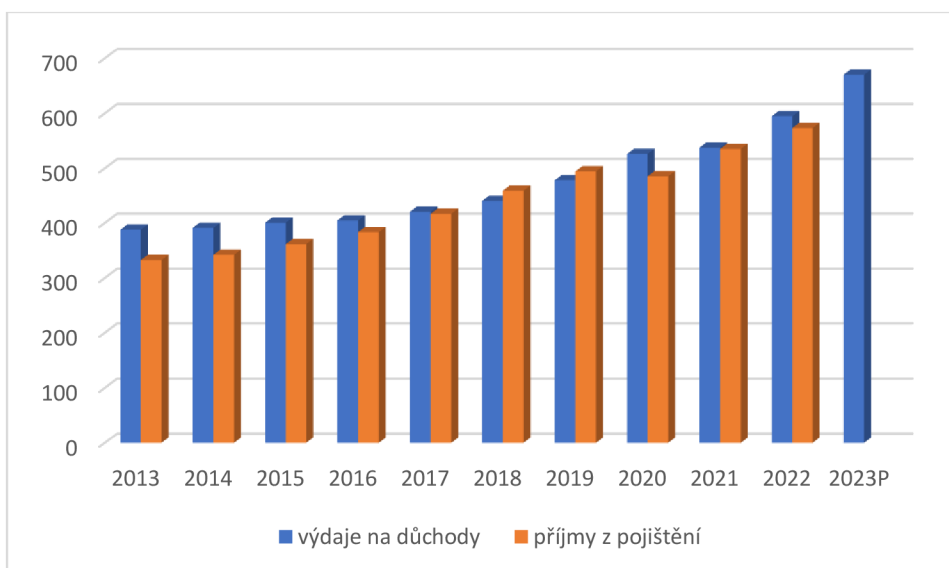
V roce 2023 by měl podle předpokladů pouze kvůli důchodům vzniknout schodek pohybující se kolem částky 80 miliard korun. Pro tento rok jsou také plánovány minimálně dvě další valorizace. Výdaje spojené s důchody by se měly vyšplhat až k 670 mld. Kč, což by vedlo k navýšení státního dluhu.¹⁵⁷

V následujícím grafu můžeme vidět, že do roku 2018 byl vývoj výdajů na důchody, které jsou označeny modrou barvou, téměř stabilní a hodnoty výdajů se nějak výrazně nevychylovaly. Což se ovšem v roce 2018 zlomilo a za poslední čtyři roky se tato částka zvedla o 150 mld. Kč. Na této hodnotě vývoj však nekončí. V Roce 2023 se výdaje spojené s důchody odhadují až na 670 mld. Kč, což je meziroční nárůst o dalších 75 mld. Kč.

Pokud se ale podíváme na příjmy z pojištění, vyobrazené oranžově, vidíme, že jediné roky, kde se podařilo výdaje na důchody plně krýt pouze z těchto příjmů, byly 2018 a 2019, téměř toho bylo dosaženo také v roce 2021.

¹⁵⁷ Valorizace důchodů jsou nefér a stojí miliardy, míní ekonom. *Aktuálně.cz* [online]. 18. 12. 2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/finance/valorizace-duchodu-jsou-nefer-a-stoji-miliardy-mini-ekonom-n/r~bef4cb687a5911eda25a0cc47ab5f122/>

Graf 12 Vývoj příjmů a výdajů na důchody (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2023)

Vzhledem k demografickým změnám a velkému nátlaku na důchodový systém se také stále více probírá odsun věku odchodu do důchodu. Ministr práce Marian Jurečka již naznačil možnost změny této hranice i v příštích letech. Důchodový věk by se tak ze současných 65 let změnil na 68 let.

Rozdělení důchodů je již dlouhodobě označováno jako nespravedlivé a padá na něj kritika. Za nedostatek valorizačního systému je totiž považováno, že lidem s už tak vysokými důchody je přidáváno více, než lidem s nízkými důchody. Stejně jako v případě posunutí důchodového věku naznačil ministr reformu i v tomto ohledu, ta by měla do přerozdělování důchodu přivést princip solidarity a záslužnosti.

Již nyní se ale v poslanecké sněmovně řeší mimořádné jednorázové snížení valorizace důchodů, aby bylo zabráněno zvýšení zadlužování.

4.7.4 Snížení počtu zaměstnanců

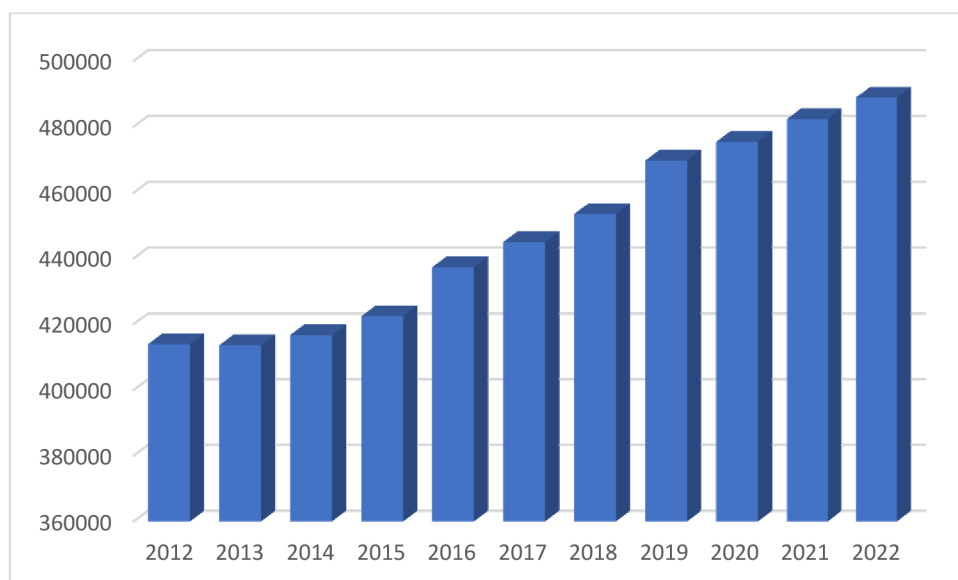
Podle průzkumu z roku 2022 pracuje ve veřejném sektoru pětina obyvatel České republiky, z toho polovina jsou státní zaměstnanci. Znamená to tedy, že plat ze státního rozpočtu pobírá podle příručky Ministerstva financí přibližně 488 tisíc osob. Pouze na platy státních zaměstnanců tak v minulém roce ze státního rozpočtu šlo 246,4 mld. Kč.¹⁵⁸ Přes 38

¹⁵⁸ Stát je jako Otesánek. Bobtnání eráru nebere konce. *Novinky.cz* [online]. 17. 8. 2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-stat-je-jako-otesanek-bobtnani-eraru-nebere-konce-40405782>

%, tedy 186 tisíc těchto zaměstnanců jsou pedagogové, další významnou skupinou s 15 % (76 tisíc) jsou nepedagogové a 14 % (68 tisíc) tvoří příslušníci ozbrojených sil.¹⁵⁹

V následujícím grafu můžeme vidět, že za sledované období od roku 2012 přibylo 74 tisíc státních zaměstnanců. Přesto, že v prvních čtyřech letech bylo číslo téměř stabilní, od roku 2015 začalo těchto zaměstnanců výrazně přibývat a v České republice přibylo přes 66 tisíc státních zaměstnanců. Průměrně tak od tohoto roku přibývalo ročně 8640 nových pracovníků.

Graf 13 Vývoj počtu státních zaměstnanců

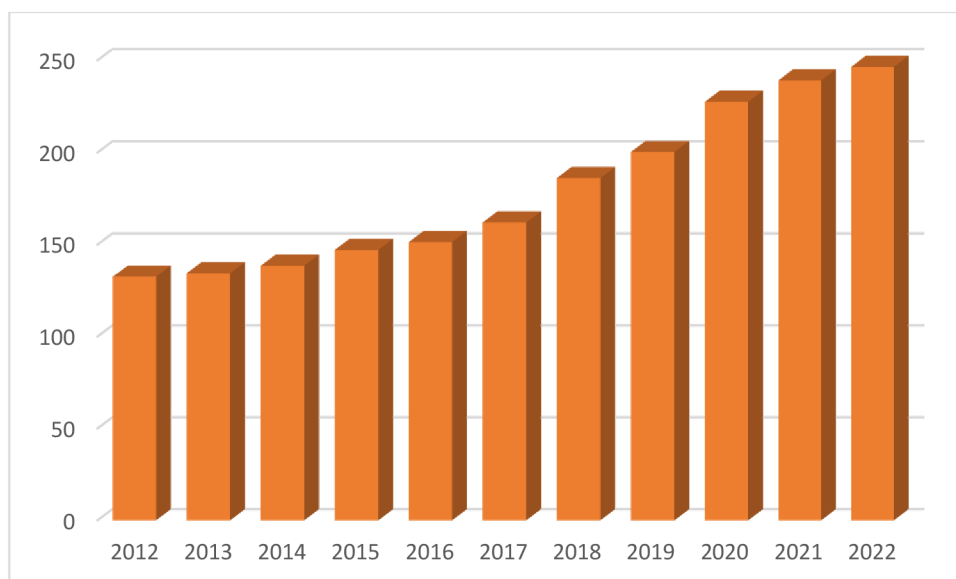

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2014-2022)

Podobně se vyvíjejí také výdaje na tyto zaměstnance. V letech 2012 až 2014 byly náklady téměř stejné, po roce 2014 však začaly růst. Nejvýraznější skok ve výdajích na platy byl zaznamenán mezi lety 2017 a 2018 nebo 2019 a 2020, kdy náklady stouply až o 20 mld. Kč ročně.

¹⁵⁹ Státní rozpočet 2022 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 7.6.2022 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/2022-06-07_Statni-rozpocet-2022-v-kostce_v02.pdf

Graf 14 Mzdové výdaje na státní zaměstnance (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování, Ministerstvo financí (2017,2020,2023)

Plánem pro rok 2023 je slib vlády Petra Fialy, že počet míst sníží. I přes to, že první návrhy o snižování úřednických pozic již proběhly, v rozpočtu na rok 2023 jsou výdaje na mzdy o téměř 18 mld. Kč vyšší než v minulém roce, na platy ve státní sféře tak padne 264,3 mld. Kč. Důvodem je zvyšování platů, ale také potřeba navýšit počet pedagogů, policistů a vojáků. Stát tedy propustí stovky úředníků, ale přijme kolem sedmi tisíc nových zaměstnanců. Počet státních zaměstnanců by se tak mohl vyšplhat těsně pod hranici 500 tisíc.¹⁶⁰

Dříve než začne stát získávat příjmy z občanů, měl by najít možnosti, jak snížit výdaje u sebe. Pokud by stát zjednodušil zákony a zefektivnil agendu jednotlivých úřadů a působišť nebo po přezkoumání zrušil zbytečné pozice či instituce, bylo by možné snížit počet zaměstnanců, kteří jsou třeba v soukromé sféře, kde jich je nedostatek. Zároveň by klesly výdaje státního rozpočtu, které platy státních zaměstnanců zvyšují.

4.7.5 Digitalizace

Se snížením stavu státních zaměstnanců má velkou spojitost také digitalizace. Aby mohl být počet osob snížen bez následků na efektivitu provozu institucí, musí jejich práci přebrat informační systém. Digitalizace však pomůže i v případě, že k propouštění pracovníků nedojde. Dávala by jim možnost vykonávat jinou práci a více detailně se soustředit na jiné aktivity, aby jejich instituce fungovala více spolehlivě a efektivně. Stejně tak je to pro obyvatelstvo

¹⁶⁰ Od ledna ubudou stovky míst pro úředníky, jejich počet klesne na úroveň roku 2016. *Echo24* [online]. 21.12.2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/Ht8W9/zpravy-domaci-snizeni-mist-statni-sprava>

pohodlnější a jednodušší způsob, jak komunikovat se státem nebo jak získat rychlejší a jednodušší přístup k žádostem a dokumentům.

Digitalizace je dlouhodobým problémem a často probíraným tématem v České republice, jako typického zástupce a zastávce této problematiky můžeme označit Ivana Bartoše z České pirátské strany, který se stal místopředsedou vlády pro digitalizaci.

Česká republika se v porovnání se státy Evropské unie nachází na spodních příčkách, co se týče rozvoje digitálního pokroku, nemá také dostatek kvalifikovaných pracovníků, i když má kvalitní odborníky, díky kterým je potenciál pro růst poměrně velký. Nejvíce zastaralé systémy se nacházejí na úřadu práce nebo finančním úřadu.

Mezi digitální služby takzvaného eGovernmentu nyní patří například portál občana, datová schránka, eRecept a eNeschopenka nebo ve spojení s Covidem známý očkovací portál. V blízké době by měla být spuštěna také aplikace eDokladovka, která umožňuje prokázání našich dokladů pomocí mobilní aplikace.¹⁶¹

4.7.6 Vyšší výběr spotřebních daní

Možností, jak zvýšit příjmy státního rozpočtu je zvýšit daně. Vzhledem k tomu, že zvýšení daní, které mají dopad na naše finanční zisky by nebylo velmi populárním krokem u veřejnosti, nachází se zde možnost zvýšit daně spotřební, konkrétně na alkohol a tabák.

Vláda nyní projednává navýšení této „daně z neřesti“, kterou jako možnost vedoucí k posílení příjmů uvedla také Národní ekonomická rada vlády. S návrhem souhlasil také ministr financí Zbyněk Stanjura. Kromě výběru vyšší daně zároveň spotřebitelé omezí konzumaci těchto návykových látek, které mají dopad na jejich zdraví.

Odhadovaný výnos za zvýšení daně u tabáku a tabákových výrobků by se pohyboval v jednotkách miliard, uvažuje se také o zavedení této daně i na nikotinové sáčky, které jsou na trhu poměrně nové a mohly by rozpočtu pomoci několika miliony korun.

Co se zdanění alkoholických nápojů týče, je viděn potenciál ve zvýšení příjmů u kategorií vína a lihu. V případě vyššího zdanění piva by byly příjmy nízké.

Při zvyšování daní v obou těchto skupinách je však důležité myslet na stanovení správné hranice. Pokud bude překročena, místo příjmů do rozpočtu totiž povede k rozvoji šedé zóny. Již v minulých letech se ukázalo, že příliš rychlé zvýšení daně nevedlo k předpokládaným příjmům, dokonce se ještě snížily. Navíc také vysoká cena vedla k nákupu těchto produktů

¹⁶¹ Cesta k Digitálnímu Česku. *Digitální Česko* [online]. [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://digitalnicesko.gov.cz/>

v okolních státech, zejména na Slovensku a v Polsku, kde je cena dokonce poloviční. Uživatelé se také obrátili na méně zdaněné, a tedy levnější kategorie, například zahřívání tabák.

V případě, že by byla prosazena legalizace konopí, patřilo by do spotřební daně. To by podle základních propočtů mohlo představovat výnos kolem 2,5 mld. Kč ročně.¹⁶²

4.7.7 Zvýšení daně z nemovitých věcí

Za poslední roky rostly ceny nemovitostí, ale daň z nemovitých věcí se neměnila. Národní ekonomická rada vlády doporučila její zvýšení jako jeden ze svých tipů, jak navýšit příjmy. Aby však daň mohla ovlivnit výši státního rozpočtu, musí se změnit také zákony. Nyní jde vybraná daň obci, ve které se nemovitost nachází. Podle Zbyňka Stanjury by jednou z podmínek k navýšení měla být změna, že by se navýšená část daně stala příjmem pro státní rozpočet.¹⁶³

V případě, že by se podle již kolujících spekulací zvedla o dvojnásobek, stát by získával částku, která by byla v řádech stotisíců milionů až miliard vyšší. Příjmy ze zdanění by i přes to byly druhé nejnižší v OECD.

NERV poukazuje na fakt, že by zvýšení daně mohlo vést ke snížení cen nemovitostí, protože by nebyly drženy za účelem investice. Opozice však namítá, že by majitelé nemovitostí o tuto zvýšenou částku daně nebo aspoň její část zvýšili také nájem, což by znovu trestalo občany s nízkými příjmy, což by vedlo v současné již tak těžké době k dalšímu zvýšení nákladů domácností.¹⁶⁴

¹⁶² Další zvýšení daní: Cigarety, alkohol i benzín, plánuje vládní koalice. *Seznam Zprávy* [online]. 13.1.2023 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ekonomika-finance-dane-dalsi-zvyseni-dani-cigarety-alkohol-i-benzin-planuje-vladni-koalice-223170>

¹⁶³ Až dvakrát tolik. Ministr financí Stanjura zvažuje zvýšení daně z nemovitostí. *Denik.cz* [online]. 6.2.2023 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/ekonomika/zvyseni-dane-z-nemovitosti.html>

¹⁶⁴ Zvýšení daně z nemovitostí rozevře příjmové nůžky mezi bohatými a chudšími, mezi vlastníky nemovitostí a nájemníky: Pokud už zvyšovat, ať peníze zůstanou obcím. *Kurzy.cz* [online]. 06.02.2023 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/zpravy/696443-zvyseni-dane-z-nemovitosti-rozevre-prijmive-nuzky-mez-bohatymi-a-chudsimi-mezivlastniky/>

5 Závěr

Veřejné finance České republiky se nacházejí ve velmi špatném stavu. Vzhledem k tomu, že výdaje s téměř železnou pravidelností převyšují příjmy, deficit se značně prohlubuje a státní dluh dále nezadržitelně roste. To potvrzují také výsledky z roku 2021, které dokazují, že se Česká republika zadlužuje nejrychleji ze všech zemí v Evropské unii. Z důvodu pandemie a válečného konfliktu se v posledních letech setkáváme s nejhroššími schodky v historii a jak se podle predikcí na příští rok zdá, nic se na tomto stavu nezmění. Za to však může nejen špatné hospodaření, ale také špatné předvídaní a modelování situací, týkajících se například covidu nebo důchodů a inflace.

I přes to, že Fialova vláda slibovala změny a ihned po nástupu ořezala rozpočet sestaven vládou Andreje Babiše, proti kterému měla dlouhodobě výtky, tyto ambiciózní cíle dlouho nevydržely. Schodek nakonec dopadl téměř stejně, jako v prvním návrhu zákona. Dlouho také nebrali v potaz tipy Národní ekonomické rady vlády, jejíž činnost za tímto důvodem obnovili.

Ve sledovaných letech jsme se setkali pouze se dvěma kladnými saldy státního rozpočtu, a to v letech 2016 a 2018. V obou letech došlo k velkému podhodnocení možností v návrhu na rozpočet, zejména v roce 2016, kdy byl rozdíl mezi plánovaným a skutečným saldem až 131,8 mld. Kč. I přes to však nelze říci, že se jedná o úspěch, protože si vlády pomohly k přebytkovému rozpočtu pomocí peněz z privatizací a snižováním nákladů na investice, které jsou pro další roky klíčové.

S výjimkou těchto dvou let bylo saldo státního rozpočtu České republiky vždy záporné. Od roku 2020 s koronavirovou krizí se schodky výrazně prohloubily a s tím se prohloubil také státní dluh, který byl do té doby velmi stabilní a v poměru k HDP se ho dokonce dařilo snižovat. V letošním roce hrozí překročení tří biliónové hranice státního dluhu.

Veřejné finance jsou pouze jednou z oblastí, jejichž správu zajišťuje vláda, která má mimo to na starosti i jiné činnosti, spojené s chodem státu. Problémy vzniklé v souvislosti se státním rozpočtem převážně nelze spojovat s konkrétní vládou, neboť na situaci měly vliv také nepředvídatelné okolnosti, jako ekonomická recese, pandemie Covidu nebo válečný konflikt na Ukrajině, které rozpočet v posledních deseti letech velmi ovlivnily. I přes to však lze zmínit, že vláda v době ekonomického růstu využívala málo prostředků pro snížení státního dluhu a také málo investovala, přitom investice zajišťují budoucnost našeho státu.

Pokud se nepodaří najít způsob, jak financovat důchodový systém, kterého výdaje nezadržitelně stoupají, problémy se ještě více prohloubí.

Způsobů a možností, jak zvýšit příjmy nebo snížit výdaje je spousta, ale ne všechny by byly veřejností přijaty s otevřenou náručí a nadšením. Stát by měl začít šetřit na sobě a začít snižovat své výdaje, než začne na krytí svých dluhů vybírat více peněz na občanech. V tom případě by jako možnosti pro nápravu stavu veřejných financí mohly připadnout možnosti jako snížení počtu zaměstnanců, které je zároveň velice ovlivněno rozvojem zastaralých technologií, které jsou na úřadech a v administrativě využívány, tedy digitalizací. Práce by byla vykonávána efektivněji a rychleji, než aktuální „ruční práce“ administrativních pracovníků. Některé z návrhů NERV, jako například privatizace, by však pro stát nemusely v dlouhodobém měřítku znamenat výhru. Privatizované firmy by sice přinášely daňové příjmy, ale pokud by neměly dostatečný zisk, mohly by zkrachovat. Hrozí také riziko prodeje firmy do zahraničí, čímž by stát ztratil více, než jen výdajové položky státního rozpočtu. V případě privatizace zbytného majetku je potřeba posoudit, zda majetek skutečně nebude mít další využití a zejména zda se tento jednorázový příjem vyplatí.

I přes to, že stát přichází stále s dalšími opatřeními, jako je zvyšování daní, které negativně působí na obyvatelstvo, projevuje se státní hospodaření s negativními schodky a chybí finanční prostředky na příjmové straně. Hlavním cílem pro letošní rok je udržet schodek pod 300 mld. Kč, odborníci však varují, že tohoto cíle nelze dosáhnout. Je tedy patrné, že mají vlády problém nalézt dlouhodobé zdroje krytí neustále se zvyšujících výdajů.

6 Seznam použitých zdrojů

Až dvakrát tolik. Ministr financí Stanjura zvažuje zvýšení daně z nemovitosti. *Deník.cz* [online]. 6.2.2023 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/ekonomika/zvyseni-dane-z-nemovitosti.html>

Bilance za rok 2021: Státní dluh stoupl na rekordních 2,5 bilionu korun, rozpočet skončil s obřím schodkem. *Hospodářské noviny* [online]. 6. 1. 2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-67019310-bilance-za-rok-2021-statni-dluh-stoupl-na-rekordnich-2-5-bilionu-korun-rozpocet-skoncil-s-obrim-schodkem>

Celní správa České republiky. *Clo.* [online]. [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/clo/Stranky/default.aspx>.

Centrální registr administrativních budov. *Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových* [online]. [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://www.uzsvm.cz/crab>

Cesta k Digitálnímu Česku. *Digitální Česko* [online]. [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://digitalnicesko.gov.cz/>

Clo. *Celní správa České republiky* [online]. [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/clo/Stranky/default.aspx>

Česká daňová progrese v praxi. *Contract Administration* [online]. 15.04.2021 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://ca-staff.eu/cz/zpravy/ceska-danova-progrese-v-praxi/>

Česko má za sebou dva roky extrémního zadlužování, státní dluh stoupl o víc než polovinu. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 6. 1. 2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2022/cesko-ma-za-sebou-dva-roky-extremniho-za-44212/>

Česko se vrátilo k prosperitě: Jsme na tom nejlépe od roku 2007, spočítal ekonom. *Aktuálně.cz* [online]. 8. 2. 2016 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z:

<https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/cesko-se-vratilo-k-prosperite-jsme-na-tom-nejlepe-od-roku-20/r~9ad5a90ccc0811e5a8d7002590604f2e/>

Další zvýšení daní: Cigarety, alkohol i benzín, plánuje vládní koalice. *Seznam Zprávy* [online]. 13.1.2023 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ekonomika-finance-dane-dalsi-zvyseni-dani-cigarety-alkohol-i-benzin-planuje-vladni-koalice-223170>

Daňové změny od roku 2013. *Vláda České republiky* [online]. 23. 5. 2012 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tema/danove-zmeny-od-roku-2013-95853/>

Definice a měření státního dluhu. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 13. 7. 2007 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/zakladni-informace/definice-a-mereni>

Dislokace. *Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových* [online]. [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://www.uzsvm.cz/dislokace>

DVOŘÁK, P. 2008. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck. 348 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-075-1.

Finanční správa. *Informace k placení záloh na silniční daň*. [online]. 2022 [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/dane/silnicni-dan/informace- stanoviska-a-sdeleni/2022/informace-k-placeni-zaloh-na-silnicni>.

HAMERNÍKOVÁ, B., KUBÁTOVÁ, K. 2004. *Veřejné finance: učebnice*. 2. vyd. Praha: Eurolex. 355 s. ISBN 80-864-3288-2.

HAMERNÍKOVÁ, B., MAAYTOVÁ, A. 2010. *Veřejné finance*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer. 340 s. ISBN 978-80-7357-497-0.

Historie evidence tržeb. *Etržby* [online]. 15.12.2015 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: https://www.etrzby.cz/cs/novinky_historie-evidence-trzeb

Hospodaření ČR v roce 2021: rekordní schodek státního rozpočtu, nejrychleji se zadlužující země v EU a ekonomický růst jeden z nejnižších. *Nejvyšší kontrolní úřad* [online]. 29. 8. 2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.nku.cz/cz/pro-media/tiskove-zpravy/hospodareni-cr-v-roce-2021:-rekordni-schodek-statniho-rozpocetu--nejrychleji-se-zadluzujici-zeme-v-eu-a-ekonomicky-rust-jeden-z-nejnizsich-id12710/>

Hospodaření systému důchodového pojištění. *Ministerstvo financí* [online]. 21.2.2023 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/hospodareni-systemu- Duchodoveho-pojisten>

Hospodářská krize v ČR. *Unihost* [online]. 25.5.2009 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <http://www.unihostostrava.cz/www/cz/aktuality/hospodarska-krize-v-cr/>

Chyby za miliony našli kontroloři z NKÚ v účetní závěrce ministerstva spravedlnosti. *Tiscali.cz* [online]. 15.11.2021 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://zpravy.tiscali.cz/chyby-za-miliony-nasli-kontrolori-z-nku-v-ucetni-zaverce-ministerstva-spravedlnosti-523128>

Informace k placení záloh na silniční daň. *Finanční správa* [online]. 1. 7. 2022 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/dane/silnicni-dan/informace- stanoviska-a-sdeleni/2022/informace-k-placeni-zaloh-na-silnicni>

Informace o pokladním plnění státního rozpočtu České republiky za 1. až 3. čtvrtletí 2020. *Ministerstvo financí* [online]. [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Pokladni-plneni_2020-Q3_Informace-o-pokladnim-plneni-statniho-rozpocetu-CR-za-1-az-3-ctvrtleti-2020.pdf

Jak sen o vlastním bydlení ohrožuje ekonomiku. *Měšec.cz* [online]. 6. 5. 2014 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/clanky/jak-sen-o-vlastnim-bydleni-ohrozuje-ekonomiku/>

KB. *Státní rozpočet*. [online]. [cit. 2022-10-17]. Dostupné z: <https://www.kb.cz/cs/podpora/slovník/vyrazy-zacinajici-na-s/statni-rozpocet>.

Kontrolní hlášení DPH: Základní informace. *Finanční správa* [online]. [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/dane/dan-z-pridane-hodnoty/kontrolni-hlaseni-dph/zakladni-informace>

Krize v datech: Kudy vedla cesta k pádu Lehman Brothers a recesi. *Česká televize* [online]. 15. 9. 2018 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2586556-krize-v-datech-kudy-vedla-cesta-k-padu-lehman-brothers-a-recesi>

Krize: kdo z ní vyšel nejlépe?. *Český statistický úřad* [online]. 24.2.2011 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/krize-_kdo_z_ni_vysel_nejlepe

MAAYTOVÁ, A., OCHRANA, F., PAVEL, J. a kol. 2015. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada. 208 s. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-5561-8.

MEDVEĎ, J., NEMEC, J. a kol. 2011. *Veřejné financie*. Bratislava: Sprint dva. 640 s. Edícia Economics. ISBN 978-80-89393-46-6.

Mimořádná daň z neočekávaných zisků bude platit od 1. ledna 2023. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 6. 10. 2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2022/mimoradna-dan-z-neocekavanych-zisku-bude-48951/>

Ministerstvo financí České republiky. *Definice a měření státního dluhu* [online]. 2007 [cit. 2022-10-20]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/zakladni-informace/definice-a-mereni>.

Ministerstvo financí je připraveno na hospodaření státu v rozpočtovém provizoriu. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 22. 12. 2021 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2021/ministerstvo-financi-je-pripraveno-na-ho-44057/>

Ministerstvo vnitra významné účetní chyby opravilo, údaje účetní závěrky za rok 2021 zobrazující činnost ministerstva jsou spolehlivé. *Nejvyšší kontrolní úřad* [online]. 26.9.2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.nku.cz/cz/pro-media/tiskove-zpravy/ministerstvo->

vnitra-vyznamne-ucetni-chyby-opravilo--udaje-ucetni-zaverky-za-rok-2021-zobrazujici-cinnost-ministerstva-jsou-spolehlive-id12755/

MUSGRAVE, R. A., MUSGRAVE, P. B. *Veřejné finance v teorii a praxi*. 5. vyd. Praha: Management Press, 1994. ISBN 80-856-0376-4.

Národní ekonomická rada vlády. *Vláda České republiky* [online]. [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/cz/ppov/nerv_2020/narodni-ekonomicka-rada-vlady-182438/

Návrh státního závěrečného účtu České republiky za rok 2012. *Ministerstvo financí* [online]. 10.12.2013 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Vyhodnoceni-Pr-002_2012_SZU2012B-Ekonomicky-vyvoj-a-verejne-rozpocety.pdf

Návrh státního závěrečného účtu České republiky za rok 2012. *Ministerstvo financí* [online]. 10.12.2013 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Vyhodnoceni-Pr-007_2012_SZU2012G-Tabulkova-cast-k-navrhu-statniho-zaverecneho-uctu-Ceske-republiky.pdf

Návrh státního závěrečného účtu České republiky za rok 2013. *Ministerstvo financí* [online]. 19.6.2014 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Statni-zaverecny-ucet_2013_Priloha-G.pdf

Návrh státního závěrečného účtu České republiky za rok 2014. *Ministerstvo financí* [online]. 23.6.2015 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Statni-zaverecny-ucet_2014_Priloha-G.pdf

Návrh státního závěrečného účtu České republiky za rok 2015. *Ministerstvo financí* [online]. 4.4.2017 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Statni-zaverecny-ucet_2015_Priloha-G.pdf

Návrh státního závěrečného účtu České republiky za rok 2016. *Ministerstvo financí* [online]. 5.4.2018 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Statni-zaverecny-ucet_2016_Priloha-G.pdf

Návrh státního závěrečného účtu České republiky za rok 2017. *Ministerstvo financí* [online]. 21.5.2019 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Statni-zaverecny-ucet_2017_Priloha-G.pdf

Návrh státního závěrečného účtu České republiky za rok 2018. *Ministerstvo financí* [online]. 29.10.2019 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Statni-zaverecny-ucet_2018_Priloha-G.pdf

Návrh státního závěrečného účtu České republiky za rok 2019. *Ministerstvo financí* [online]. 2.10.2020 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Statni-zaverecny-ucet_2019_Priloha-G_verze-23082021.pdf

Návrh státního závěrečného účtu České republiky za rok 2020. *Ministerstvo financí* [online]. 27.4.2021 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Statni-zaverecny-ucet_2020_Priloha-G.pdf

Návrh státního závěrečného účtu České republiky za rok 2021. *Ministerstvo financí* [online]. 3.5.2022 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Statni-zaverecny-ucet_2021_Priloha-G.pdf

NKÚ: Ministerstvo pro místní rozvoj má v účetní uzávěrce chyby za pět miliard Zdroj: <https://pribramsky.denik.cz/zpravy-z-ceska/mmr-uzaverka-ucty-nku-20201026.html>. *Příbramský deník* [online]. 26.10.2020 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://pribramsky.denik.cz/zpravy-z-ceska/mmr-uzaverka-ucty-nku-20201026.html>

NKÚ: Ministerstvo průmyslu a obchodu má v účtech chyby za desítky miliard Zdroj: <https://prazsky.denik.cz/podnikani/nku-ministerstvo-prumyslu-a-obchodu-ma-v-uctech-chyby-za-desitky-miliard-20170724.html>. *Pražský deník* [online]. [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://prazsky.denik.cz/podnikani/nku-ministerstvo-prumyslu-a-obchodu-ma-v-uctech-chyby-za-desitky-miliard-20170724.html>

Novela zákona o státním rozpočtu na rok 2022. *Právní prostor* [online]. 21.11.2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/zmeny-v-legislative/vyslo-ve-sbirce-zakonu/novela-zakona-o-statnim-rozpocetna-na-rok-2022>

O Národní rozpočtové radě. *Národní rozpočtová rada* [online]. [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.rozpocetovarada.cz/nrr/o-nrr/>

Od ledna ubudou stovky míst pro úředníky, jejich počet klesne na úroveň roku 2016. *Echo24* [online]. 21.12.2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/Ht8W9/zpravy-domaci-snizeni-mist-statni-sprava>

OCHRANA, F., PAVEL, J., VÍTEK, L. a kol. 2010. *Veřejný sektor a veřejné finance: financování nepodnikatelských a podnikatelských aktivit*. Praha: Grada. 264 s. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3228-2.

PEKOVÁ, J., PILNÝ, J. 2002. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. Praha: ASPI. 442 s. ISBN 80-863-9521-9.

PEKOVÁ, J. 2006. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. 3. vyd. Praha: ASPI. 528 s. ISBN 80-7357-049-1.

Plnění státního rozpočtu ČR za prosinec 2022. *Ministerstvo financí* [online]. 3.1.2023 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2023/pokladni-plneni-sr-49823>

Pokladní plnění státního rozpočtu za rok 2021. *Ministerstvo financí* [online]. 6.1.2022 [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Prezentace_2022-01-06_Pokladni-plneni-statniho-rozpocet-za-rok-2021_v02.pdf

Pokladní plnění státního rozpočtu za rok 2022. *Ministerstvo financí* [online]. 3.1.2023 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/2023-01-03_Prezentace-Pokladni-plneni-statniho-rozpocet-za-rok-2022.pdf

Porovnání vývoje vývozu České republiky s vývojem vývozu Maďarska, Polska, Slovenska a Slovinska na trh EU a Německa - 2009. *Český statistický úřad* [online]. 17.03.2010 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/porovnan-vyvoje-vyvozu-ceske>

republiky-s-vyvojem-vyvozu-madarska-polska-slovenska-a-slovinska-na-trh-eu-a-nemecka-2009-ezbn9i9p6

Poslanci ve třetím čtení schválili návrh státního rozpočtu na rok 2023. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 26. 9. 2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2022/poslanci-ve-tretim-cteni-schvalili-navrh-48874>

Projev předsedy vlády Petra Fialy v Poslanecké sněmovně k návrhu zákona o státním rozpočtu na rok 2023. *Vláda České republiky* [online]. 26. 10. 2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/projev-predsedy-vlady-petra-fialy-v-poslanecke-snemovne-k-navrhu-zakona-o-statnim-rozpocetna-2023-200120/>

Před 10 lety přišel obří otřes. Globální ekonomická krize v číslech a datech. *Aktuálně.cz* [online]. 7. 9. 2018 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/globalni-ekonomicka-krize-2008-v-datech-den-po-dni/r~5f4503acb10111e899900cc47ab5f122/>

Recese, deprese - Metodika. *Český statistický úřad* [online]. 25.01.2012 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/recese_deprese

Recese. *Komerční banka* [online]. [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.kb.cz/cs/podpora/slovník/vyrazy-zacinajici-na-r/recese>

Rozpočet na rok 2021 schválen. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 19. 10. 2020 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2020/rozpocet-na-rok-2021-schvalen-39709>

Rozpočtová opatření. *Statutární město Olomouc* [online]. 2022 [cit. 2022-10-22]. Dostupné z: <https://www.olomouc.eu/magistrat/odbory-magistratu/odbor-ekonomicky/rozpocetna-opatreni>.

Schodek státního rozpočtu za rok 2015 je o 37 mld. nižší než plánovaný. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 5. 1. 2016 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z:

<https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2016/schodek-statniho-rozpocet-za-rok-2015-je-23541>

Solidární daň byla zrušena: Kdo a z jaké části příjmů ale zaplatí 23procentní daň z příjmu?. *BusinessInfo* [online]. 27.10.2022 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/clanky/solidarni-dan-byla-zrusena-kdo-a-z-jake-casti-prijmu-ale-zaplaci-23procentni-dan-z-prijmu/>

Stát je jako Otesánek. Bobtnání eráru nebere konce. *Novinky.cz* [online]. 17. 8. 2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-stat-je-jako-otesanek-bobtnani-eraru-nebere-konce-40405782>

Stát loni hospodařil s druhým nejlepším výsledkem od roku 1997, schodek dosáhl 6,2 mld. Kč. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 3. 1. 2018 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2018/pokladni-plneni-sr-leden-listopad-2017-30618>

Stát v roce 2016 hospodařil s rekordním přebytkem 62 mld. Kč. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 3. 1. 2017 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2017/stat-v-roce-2016-hospodaryl-s-rekordnim-27109>

Stát v roce 2022 hospodařil se schodkem 360,4 miliardy korun. *Česká televize* [online]. 3. 1. 2023 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3555017-zive-ministr-financi-zbynek-stanjura-predstavuje-vysledky-rozpocet-za-lonsky-rok>

Stát za nájem utrací třikrát víc, než získává pronájmem vlastních budov. *Deník.cz* [online]. [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/ekonomika/stat-za-najem-utraci-trikrat-vic-nez-ziskava-pronajmem-vlastnich-budov-20140619.html>

Státní dluh klesá v poměru k HDP už pátý rok v řadě. *Ministerstvo financí* [online]. 15.2.2019 [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2019/statni-dluh-klesa-v-pomeru-k-hdp-uz-paty-34373>

Státní dluh klesl ve třetím čtvrtletí na 32,6 % HDP. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2. 10. 2017 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2017/statni-dluh-klesl-ve-tretim-ctvrtletu-na-29753>

Státní dluh vzrostl, na každého Čecha připadá čtvrt milionu. *Novinky.cz* [online]. 3. 1. 2023 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/ekonomika-statni-dluh-vzrostl-na-kazdeho-cecha-pripada-ctvrt-milionu-kc-40418980>

Státní rozpočet 2014 v kostce: Informační příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 28.3.2014 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2014_Statni-rozpočet-v-kostce_II.pdf

Státní rozpočet 2015 v kostce: Informační příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 22.4.2015 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2015_Statni-rozpočet-v-kostce.pdf

Státní rozpočet 2016 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 17.8.2016 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2016_Statni-rozpočet-v-kostce.pdf

Státní rozpočet 2017 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 27.6.2017 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2017_Statni-rozpočet-v-kostce.pdf

Státní rozpočet 2018 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 6.8.2018 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2018_Statni-rozpočet-v-kostce_02.pdf

Státní rozpočet 2019 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 29.3.2019 [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2019_Statni-rozpočet-v-kostce_v1.pdf

Státní rozpočet 2020 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 27.3.2020 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2020_Statni-rozpocet-v-kostce.pdf

Státní rozpočet 2021 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí. *Ministerstvo financí* [online]. 29.3.2021 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2021_Statni-rozpocet-v-kostce_v01.pdf

Státní rozpočet 2022 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí České republiky. *Ministerstvo financí* [online]. 7.6.2022 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/2022-06-07_Statni-rozpocet-2022-v-kostce_v02.pdf

Státní rozpočet za minulý rok skončil s deficitem 28,5 miliardy korun, uvedla Schillerová. *Česká televize* [online]. 3. 1. 2020 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/3019319-zive-statni-rozpocet-za-rok-2019-nejspis-skoncil-v-deficitu-vysledky-predstavi>

Státní rozpočet. *Komerční banka* [online]. [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.kb.cz/cs/podpora/slovník/vyrazy-zacinajici-na-s/statni-rozpocet>

Státní závěrečný účet ČR za rok 2014. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 23. 6. 2015 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocet/2014/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2014-21750>

Struktura a vývoj státního dluhu. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 4. 11. 2004 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/statistiky/struktura-a-vyvoj-statniho-dluhu/>

ŠIROKÝ, J. 2008. *Daňové teorie: s praktickou aplikací*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck. 301 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-005-8.

Špatné hospodaření se státním majetkem je vizitkou špatné vlády. *Nadační fond Proti korupci* [online]. 26.10.2020 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://zpravodajstvi.nfpc.cz/p/spatne-hospodareni-se-statnim-majetkem-je-vizitkou-spatne-vlady>

TOMÁŠKOVÁ, E. 2006. *Veřejné finance*. Brno: Masarykova univerzita. 115 s. Učebnice Právnické fakulty MU: č. 387. ISBN 80-210-4177-3.

Upřesnění k státem hrazenému a inkasovanému nájemnému. *Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových* [online]. 26.07.2021 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://www.uzsvm.cz/upresneni-k-statem-hrazenemu-a-inkasovanemu-najemnemu>

V účetní závěrce ministerstva kultury jsou chyby za 2,7 miliardy, zjistil NKÚ. *Novinky.cz* [online]. 25. 11. 2019 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-v-ucetni-zaverce-ministerstva-kultury-jsou-chyby-za-27-miliardy-zjistil-nku-40304733>

Valorizace důchodů jsou nefér a stojí miliardy, míní ekonom. *Aktuálně.cz* [online]. 18. 12. 2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/finance/valorizace-duchodu-jsou-nefer-a-stoji-miliardy-mini-ekonom-n/r~bef4cb687a5911eda25a0cc47ab5f122/>

Víte, co způsobilo americkou hypoteční krizi? Není na škodu si to připomenout. *MBank* [online]. 26.10.2015 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mbank.cz/blog/post,632,vite-co-zpusobilo-americkou-hypotecni-krizi-neni-na-skodu-si-to-pripomenout.html>

Vláda České republiky: Informační centrum vlády. *Co je státní rozpočet a jaká je jeho struktura?*. [online]. [cit. 2022-10-17]. Dostupné z: <https://icv.vlada.cz/scripts/modules/advice/detail.php?id=646>.

Vláda ovládla miliardy z privatizace, chce je přesunout do rozpočtu a vyplácet z nich vyšší důchody. *Hospodářské noviny* [online]. 8.3.2018 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-66072580-vlada-ovladla-miliardy-z-privatizace-chce-je-presunout-do-rozpocet-a-vyplacet-z-nich-vyssi-duchody>

Vláda schválila rozpočet na příští rok se schodkem 105 miliard. *Vláda České republiky* [online]. 21. 9. 2011 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-schvalila-rozpocet-na-pristi-rok-se-schodkem-105-miliard--87663/>

Vládní návrh zákona o státním rozpočtu České republiky na rok 2018. *Ministerstvo financí* [online]. 5.10.2017 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/legislativa/legislativni-dokumenty/2017/vladni-navrh-zakona-o-statnim-rozpocetu-c-29781>

Vládní návrh zákona o státním rozpočtu České republiky na rok 2021 a střednědobého výhledu na roky 2022 a 2023. *Ministerstvo financí* [online]. 30.10.2020 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/legislativa/legislativni-dokumenty/2020/vladni-navrh-zakona-o-statnim-rozpocetu-c-43050>

Vše o veřejných financích. *Národní rozpočtová rada* [online]. [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.rozpocetovarada.cz/o-verejnych-financich/vse-o-verejnych-financich/>

Výroční zpráva 2016. *Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových* [online]. 2017 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.uzsvm.cz/prilohy/2020.%2004.%2029/vyrocni_zprava_uzsvm_2016.pdf

Výroční zpráva 2017. *Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových* [online]. 28.2.2018 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.uzsvm.cz/prilohy/2020.%2004.%2029/vyrocni_zprava_uzsvm_2017.pdf

Výroční zpráva 2018. *Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových* [online]. 28.2.2019 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.uzsvm.cz/prilohy/2020.%2004.%2029/vyrocni_zprava_uzsvm_2018.pdf

Výroční zpráva 2019. *Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových* [online]. 28.2.2020 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.uzsvm.cz/prilohy/2020/11/23/vyrocni_zprava_uzsvm_2019.pdf

Výroční zpráva 2020. *Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových* [online]. 28.2.2021 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.uzsvm.cz/prilohy/2021/03/23/vyrocn_i_zprava_uzsvm_2020.pdf

Výroční zpráva 2021. *Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových* [online]. 28.2.2022 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www3.uzsvm.cz/2022/04/06/vyrocn_i_zprava_uzsvm_2021.pdf

Výsledek hospodaření státního rozpočtu v roce 2019 je o 11,5 mld. lepší než očekávání. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 3. 1. 2020 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2020/pokladni-plneni-sr-37026>

Vývoj ekonomiky České republiky v roce 2014. *Český statistický úřad* [online]. 23. 3. 2015 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/27285583/320193-14q4a.pdf/23b754fc-678c-405c-9648-f984717339ac?version=1.0>

Za dramatickým nárůstem ceny ropy stály většinou konflikty, největší propad ale způsobila finanční krize. *Hospodářské noviny* [online]. 22. 2. 2011 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://byznys.hn.cz/c1-50589650-za-dramatickym-narustem-ceny-ropy-staly-vetsinou-konflikty-nejvetsi-propad-ale-zpusobila-financi-krize>

Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS - 4. čtvrtletí 2009: Nejvyšší meziroční pokles zaměstnanosti od roku 1999. *Český statistický úřad* [online]. 05.02.2010 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/zamestnanost-a-nezamestnanost-podle-vysledku-vsps-4-ctvrtleti-2009-nf00o6e7vy>

Zvýšení daně z nemovitosti rozevře příjmové nůžky mezi bohatými a chudšími, mezi vlastníky nemovitostí a nájemníky: Pokud už zvyšovat, ať peníze zůstanou obcím. *Kurzy.cz* [online]. 06.02.2023 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/zpravy/696443-zvyseni-dane-z-nemovitosti-rozev-re-prijm-ove-nuzky-m-ezi-bohatymi-a-chudsimi-m-ezi-vlastniky/>

7 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

7.1 Seznam tabulek

Tabulka 1 Státní rozpočet 2012 (v mld. Kč).....	39
Tabulka 2 Státní rozpočet 2013 (v mld. Kč).....	40
Tabulka 3 Státní rozpočet 2014 (v mld. Kč).....	41
Tabulka 4 Státní rozpočet 2015 (v mld. Kč).....	42
Tabulka 5 Státní rozpočet 2016 (v mld. Kč).....	43
Tabulka 6 Státní rozpočet 2017 (v mld. Kč).....	44
Tabulka 7 Státní rozpočet 2018 (v mld. Kč).....	46
Tabulka 8 Státní rozpočet 2019 (v mld. Kč).....	47
Tabulka 9 Státní rozpočet 2020 (v mld. Kč).....	48
Tabulka 10 Státní rozpočet 2021 (v mld. Kč).....	50
Tabulka 11 Státní rozpočet 2022 (v mld. Kč).....	51

7.2 Seznam grafů

Graf 1 Podíl nejdůležitějších kapitol na čerpání výdajů	16
Graf 2 Přibližná struktura výdajů SR.....	17
Graf 3 Struktura výdajů sociálního zabezpečení	21
Graf 4 Přibližná struktura příjmů SR.....	22
Graf 5 Rozpočtový cyklus	33
Graf 6 Vývoj příjmů státního rozpočtu (v mld. Kč)	55
Graf 7 Vývoj výdajů státního rozpočtu (v mld. Kč).....	56
Graf 8 Vývoj salda státního rozpočtu (v mld. Kč).....	58
Graf 9 Vývoj státního dluhu (v mld. Kč).....	59
Graf 10 Vývoj státního dluhu v poměru k HDP (v %).....	60
Graf 11 Hrazené a inkasované nájemné (v mil. Kč).....	63
Graf 12 Vývoj příjmů a výdajů na důchody (v mld. Kč).....	65
Graf 13 Vývoj počtu státních zaměstnanců	66
Graf 14 Mzdové výdaje na státní zaměstnance (v mld. Kč).....	67

7.3 Seznam použitých zkratk

Mil. Kč	milion korun českých
Mld. Kč	miliard korun českých
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
SR	státní rozpočet
DPH	daň z přidané hodnoty
HDP	hrubý domácí produkt
EET	elektronická evidence tržeb
CRAB	Centrální registr administrativních budov
ÚZSVM	Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových
NERV	Národní ekonomická rada vlády
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj